

**НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР
«ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ»**

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ
СІМЕЙНИХ ФЕРМЕРСЬКИХ
ГОСПОДАРСТВ**

МОНОГРАФІЯ

Київ - 2019

УДК 631.22:005(477)
О-64

Автори: **Ю.О. Лупенко** (передмова, підрозділи 3.1, 3.2, 4.5, розділи 5, 7, післямова); **М.Й. Малік** (розділи 1, 2, підрозділи 3.4, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, розділ 5, підрозділ 6.5, розділ 7); **О.Г. Шпикуляк** (розділи 1, 2, 7, післямова); **В.А. Мамчур** (розділи 1, 2, підрозділи 3.1, 3.2, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 6.1, 6.3, 6.4, розділи 5, 7, 8); **Ю.О. Авраменко** (розділи 1, 2, підрозділи 3.1, 3.2, 3.3, розділ 8); **Л.М. Малік** (підрозділ 3.4, розділ 7); **В.С. Півторак** (підрозділи 4.1, 4.2, розділ 5); **Л.В. Мамчур** (підрозділ 6.4); **О.В. Демченко** (підрозділ 6.1); **А.В. Тарасюк** (підрозділ 4.2).

Рецензенти:

Льчук М.М. – доктор економічних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Охріменко І.В. – доктор економічних наук, професор, Київський кооперативний інститут бізнесу і права

Ходаківська О.В. – доктор економічних наук, заступник директора, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

Рекомендовано до друку вченою радою Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» (протокол № 1 від 29 січня 2019 року)

Видання містить науково обґрунтовані рекомендації щодо механізму формалізації сімейних фермерських господарств у середовище ринку, порядок отримання державної підтримки, прогноз становлення та економічну ефективність їх функціонування. Розробка сприятиме формуванню науково-методичних засад та інформаційного забезпечення стимулювання становлення сімейних фермерських господарств в аграрному секторі України.

Може бути використане засновниками фермерських та особистих селянських господарств, фахівцями державних інституцій, дорадчими, інформаційно-консультаційними та навчально-методичними центрами, науковими установами та освітніми закладами.

УДК 631.22:005(477)

ISBN

© Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки», 2019

ПЕРЕДМОВА

В Україні, враховуючи менталітет селян і структуру поселенської мережі, сімейні фермерські господарства необхідно розглядати як чинник збереження суспільної значимості села та об'єкт соціально-економічної політики загальнонаціонального рівня, традиційне селянське подвір'я, яке здійснює господарську діяльність з товарного виробництва тваринницької та іншої сільськогосподарської продукції. Залежно від кон'юнктури продовольчих ринків, а також наявних у ОСГ земельних і капітальних ресурсів, навиків та планів розвитку, сімейні фермерські господарства можуть спеціалізуватися на виробництві молока, яловичини, свинини, баранини, яєць, вирощуванні птиці, кролів тощо. Розвивати різні галузі тваринництва.

Сімейне фермерське господарство на сьогодні визначене як форма підприємницької діяльності, що залежно від площі використовуваної землі та обсягу реалізованої продукції, діє як зі створенням, так і без створення юридичної особи членами ОСГ з метою організації товарного виробництва та задоволення особистих потреб. Вироблена й перероблена продукція є власністю сімейної ферми. Підприємницькі форми сімейної ферми покликані підвищити мотивацію селян до набуття ними статусу офіційних учасників легальних ринків продукції та кредитних ресурсів, одержувачів державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, активних учасників програм розвитку сільських територій тощо.

У пропонованих рекомендаціях на прикладі створення ферми сімейного типу розглядаються шляхи та механізми переходу особистих селянських господарств на товарне виробництво сільськогосподарської продукції з відповідною організаційно-правовою формою.

Використання рекомендацій дозволить членам особистих селянських господарств створити ферми сімейного типу, які

відповідають вимогам європейського законодавства щодо виробництва якісної товарної аграрної продукції, а також збільшити доходи від власної господарської діяльності.

У науковому виданні ставиться мета розкриття сутностей та механізму організаційно-економічного забезпечення розвитку сімейного фермерства в Україні, відомостей про порядок створення та отримання державної підтримки для початківців-фермерів, фермерських господарств, сімейних ферм, спрощеної системи оподаткування сімейних фермерських господарств, та механізм субсидування їх діяльності.

Розробкою поставлене та вирішується завдання щодо: обґрунтування засад і визначення поняття «сімейне фермерське господарство», наведення організаційних й технологічних особливостей функціонування, визначення потреб у земельних, матеріально-технічних, фінансових і кадрових ресурсах для створення сімейного фермерського господарства, розрахунок ефективності реалізації інвестиційних проектів, шляхи й механізми державної підтримки розвитку сімейних фермерських господарств в Україні та пропозиції щодо форм і напрямів розвитку сімейних фермерських господарств з відповідними прогностичними показниками.

Дослідження виконане в межах науково-дослідних тематик відділу підприємництва, кооперації та агропромислової інтеграції ННЦ «Інститут аграрної економіки»: «Розробити модель молочарського сільськогосподарського кооперативу» (номер державної реєстрації 0116U003107); «Розробка індикаторів оцінки ефективності та механізмів регулювання розвитку аграрних підприємств» (номер державної реєстрації 0118U003088); «Розробити організаційно-економічні засади розвитку сімейного фермерства на кооперативній основі» (номер державної реєстрації 0119U001109).

РОЗДІЛ 1. ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІМЕЙНОГО ФЕРМЕРСТВА В УКРАЇНІ

Розвиток сучасного аграрного сектору економіки України відбувається в умовах трансформаційної динаміки на усіх рівнях, зокрема і на рівні інституційної структуризації господарських суб'єктів. Вирішального значення у забезпеченні соціально-економічного добробуту села як середовища життя і господарювання, набуло вирішення проблеми формалізації статусу дрібних селянських господарств з метою сприяння їх конкурентоспроможній інституціоналізації в систему організованого аграрного ринку.

Питання вважається пріоритетним до вирішення, бо поточна економічна ситуація, дія інституційного механізму ринку характеризується динамічністю різнонаправлених змін у рівнях соціально-економічного розвитку села та сільських територій, що вирішальним чином вмотивовує активізацію процесів щодо інституційної формалізації статусу дрібних аграрних виробників у контексті впровадження такої організаційно-правової форми, як сімейна ферма. Зазначене також відповідає необхідності забезпечення сприятливого організаційно-інституційного середовища для рівноправного розвитку економічних суб'єктів різних форм господарювання.

Реалізація цілого ряду норм і зобов'язань, які взяла на себе Україна, зокрема відповідно до Угоди про Асоціацію з ЄС, конструктивно сприяє вирішенню проблеми інституційної формалізації і впровадження механізмів розвитку сімейного фермерства як особливого господарського укладу. Логічно було б зазначити, що інституційна формалізація поняття «сімейне фермерське господарство» в Україні здійснена у 2016 році прийняттям Верховною Радою України змін до Закону України «Про фермерське господарство» щодо стимулювання створен-

ня та діяльності сімейних фермерських господарств»¹. Цим Законом запроваджені правові норми інституціоналізації сімейного фермерства, окреслено механізм організаційно-економічної легалізації особистих селянських господарств у системі аграрного ринку.

Не менш важливим в питанні залучення сімейного фермерського господарства в ринковий механізм господарювання видається досвід Спільної аграрної політики (САП) ЄС. У зв'язку з цим особливо актуальне питання проєкції інституційно-правових чинників та механізмів стимулювання розвитку сімейних фермерських господарств в Україні. Зазначена проблема пропонується тут до наукового дискурсу як пріоритетна, адже заслуговує на увагу з позиції своєї злободенної актуальності.

Проєкцію розвитку наукового дискурсу з означеної проблеми пропонуємо вибудувати перш за все в питаннях оцінки можливих пріоритетів, трансформації засад, механізму інституційної формалізації сімейних фермерських господарств у систему організованого аграрного ринку. Вважаємо, що питання інституційної формалізації сімейного фермерства як інноваційної організаційно-правової форми трансформації селянських господарств у ринковий механізм господарювання недостатньо висвітлені, зокрема ті, що стосуються пріоритету оцінювання ефективності сімейних фермерських господарств за рахунок використання нововведених інституційно-правових та фінансово-економічних механізмів регулювання і саморегулювання. На згаданий аспект проблеми і звертається дослідницяка увага, застосовуючи методологію інституціонального аналізу та економічної оцінки можливої перспективи результа-

¹ Про внесення змін до Закону України «Про фермерське господарство» щодо стимулювання створення та діяльності сімейних фермерських господарств : Закон України від 31.03.2016 року № 1067-VIII. База даних : «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1067-19> (дата звернення : 02.07.2018).

тів інституційної формалізації нововбудованої в ринкову систему координат форми господарського урядування.

Як свідчать результати наукових досліджень і підтверджує практика, сімейні фермерські господарства слід розглядати як фундаментальний чинник збереження суспільної значимості села та об'єкт соціально-економічної політики загальнонаціонального рівня. Це особливо значимий зокрема для України сегмент аграрного комплексу, адже наприклад селянські господарства, які вже тривалий період виконують роль самозабезпечуючого у продовольчому сегменті утворення, виробляють майже половину продукції внутрішнього споживчого ринку.

Незважаючи на те, що загалом сформованою видається структура агровиробничого сегменту ринку в частині представлених суб'єктів, зокрема розвиток нових форм господарювання є необхідністю, яка відповідає у тому числі інституційним критеріям забезпечення їх конкурентності. Це безпосередньо стосується проблеми інституційної формалізації сімейних фермерських господарств, яка назріла давно і потребує конструктивного вирішення.

Також слід зазначити, що впроваджуваний в країні напрям євроінтеграції спонукає законотворчі інституції звернути додаткову увагу на інституційне забезпечення трансформації форм натурального сільськогосподарського виробництва в підприємницькі структури (сімейного типу) з метою забезпечення останнім доступу до джерел і механізмів державної підтримки, утвердження їх як повноцінних учасників аграрного ринку, реалізації підприємницького потенціалу власників таких господарюючих суб'єктів. Актуально сприятливими для вирішення ряду зазначених проблем і зокрема забезпечення інституційної формалізації сімейних фермерських господарств є внесені зміни в аграрне законодавство.

Такої ж думки притримується П. Кулинич, на переконання якого активний розвиток сімейного фермерства може забез-

печуватися істотним вдосконаленням законодавства про фермерські господарства².

Базовим у формалізаційному механізмі сімейного фермерства виступив Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про фермерське господарство» передбачивши відповідний механізм стимулювання створення та діяльності сімейних фермерських господарств. Основна концепція його правових новацій, полягає у тому, що відтепер фермерське господарство може бути організоване у формі юридичної особи або як фізична особа-підприємець³. Така правова зміна відповідає аграрному законодавству більшості країн-членів ЄС, згідно з яким фермерські господарства можуть набувати статусу як юридичної, так і фізичної особи (ст. 4 Регламенту (ЄС) № 1307/2013 Європейського Парламенту та Ради від 17.12.2013 р. щодо встановлення правил для прямих виплат фермерам відповідно до схем підтримки в рамках Спільної аграрної політики⁴.

Так, згідно з ч. 1 ст. 1 Закону України «Про фермерське господарство»⁵, фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її

² Кулинич П. Ф. Сімейні фермерські господарства у виробничій інфраструктурі сільських територій України: правові проблеми створення та діяльності. *Актуальні проблеми екологічних, земельних та аграрних правовідносин: теоретико-методологічні й прикладні аспекти*: матеріали «круглого столу» (м. Харків, 5 груд. 2014 р.) / за заг. ред. А.П. Гетьмана. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2014. С. 47–50.

³ Про внесення змін до Закону України «Про фермерське господарство» щодо стимулювання створення та діяльності сімейних фермерських господарств : Закон України від 31.03.2016 року № 1067-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1067-19> (дата звернення : 02.07.2018).

⁴ Regulation (eu) no 1307/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 establishing rules for direct payments to farmers under support schemes within the framework of the common agricultural policy and repealing Council Regulation (EC) No 637/2008 and Council Regulation (EC) No 73/2009. *Official Journal of the European Union*. 2013. L 347/608. URL : <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:347:0608:0670:EN:PDF> (дата звернення : 02.07.2018).

⁵ Про фермерське господарство : Закон України від 19.06.2003 № 973-IV (із змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15> (дата звернення : 28.09.2018).

переробку та реалізацію з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм у власність та/або користування, у тому числі в оренду, для ведення фермерського господарства, товарного сільськогосподарського виробництва, ОСГ, відповідно до закону. Правовими змінами ч. 5 ст. 1 передбачено, що фермерське господарство, зареєстроване як юридична особа, має статус сімейного фермерського господарства (далі – СФГ) за умови, що в його підприємницькій діяльності використовується праця членів такого господарства, якими є виключно члени однієї сім'ї, відповідно до ст. 3 Сімейного кодексу України⁶.

Аналіз інституційно-правового контуру інституціоналізації сімейного фермерства в Україні дозволив виокремити основні з них, які тією чи іншою мірою інтерпретують правовий вимір формалізації сімейних фермерських господарств в організаційно-економічний механізм аграрного ринку, зокрема: Конституція України, Господарський кодекс України, Земельний кодекс України, Податковий кодекс України, Сімейний кодекс України, Цивільний кодекс України, Закони України «Про фермерське господарство», Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України», Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію», Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо стимулювання утворення та діяльності сімейних фермерських господарств», набираючий чинність Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та

⁶ Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III (із змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення : з 17.09.2018).

стимулювання зрошення в Україні», Постанова КМУ «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам», Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018-2020 роки», Постанова КМУ «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств», Постанова КМУ «Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств», Постанова КМУ «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для підтримки галузі тваринництва», Постанова КМУ «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва», Постанова КМУ «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для розвитку виноградарства, садівництва і хмелярства».

Фермерське господарство без статусу юридичної особи організовується на основі діяльності ФОП і має статус сімейного фермерського господарства, за умови використання праці членів такого господарства, якими є виключно ФОП та члени його сім'ї, відповідно до ст. 3 Сімейного кодексу України [93]. Головою сімейного фермерського господарства може бути лише член відповідної сім'ї.

Відповідно до правової формалізації в ринковому механізмі господарювання на сьогодні виокремлюється чотири форми інституціоналізації фермерського господарства (рис. 1.1).

Отже, інституційна формалізація сімейних фермерських господарств передбачає механізм самоорганізації на основі ФОПа – фізичної особи-підприємця, яким оформляється одним із членів господарства.

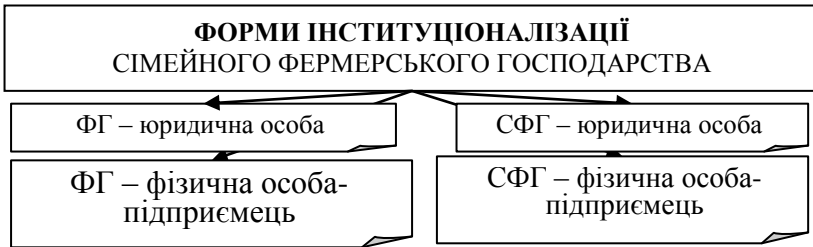

Рис. 1.1. Форми розвитку сімейного фермерства

Примітка: ФГ – фермерське господарство; СФГ – сімейне фермерське господарство
Джерело: сформовано автором на основі законодавчого акту [79].

Слід зазначити й те, що Законом вперше введено в законодавчу термінологію поняття «сімейне фермерське господарство». Такого статусу може набувати будь-яке господарство за дотримання визначених умов: а) використання при здійсненні господарської діяльності праці виключно членів такого господарства – членів однієї сім’ї; б) головою сімейного фермерського господарства може бути лише член цієї сім’ї. Окремо в Законі України «Про фермерське господарство» ст. 8 передбачено, що сімейне фермерське господарство без статусу юридичної особи створюється на підставі оформлення голови господарства як фізичної особи-підприємця. Члени сім’ї зобов’язані укласти договір/декларацію між собою у письмовій формі та посвідчити його нотаріально (Додаток А). У ч. 5 ст. 8¹ передбачені істотні умови, які повинні бути врегульовані сім’єю для створення сімейного фермерського господарства⁷.

Наведені вимоги значною мірою відповідають основним розділам статуту юридичної особи, різниця лише у тому, що відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців» [65] для створення юридичної особи не вимагається нотаріального посвідчення її статуту (засвідчення справжності підписів засновників на ньо-

⁷ Про фермерське господарство : Закон України від 19.06.2003 № 973-IV (із змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15> (дата звернення : 28.09.2018).

му), а нотаріальне посвідчення договору про створення сімейного фермерського господарства платне.

Не менш важливим в питанні інституціоналізації сімейного фермерства є ухвалений нещодавно Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо стимулювання створення та діяльності сімейних фермерських господарств» [61], визначивши нові податкові стимули для сімейного фермерства та їх соціального забезпечення, а також надання сімейним фермерським господарствам статусу платника єдиного податку четвертої групи спрощеної системи оподаткування.

Законом формалізовано набуття такого статусу, за умови що господарство відповідатиме сукупності ідентифікаційних критеріїв, зокрема: здійснення діяльності винятково в межах фермерського господарства, зареєстрованого відповідно до Закону «Про фермерське господарство» [79]; зайняття виключно виробництвом сільськогосподарської продукції, її переробкою і постачанням; здійснення господарської діяльності (окрім постачань) за місцем податкової адреси; не використання праці найманих осіб; членами фермерського господарства такої фізичної особи є лише члени її сім'ї: особи, які спільно проживають, пов'язані загальним побутом, мають взаємні права і обов'язки (у тому числі чоловік/дружина, діти); площа сільськогосподарських угідь у власності або користуванні, земель водного фонду в користуванні членів фермерського господарства становить не менше 2 гектари, але не більше 20 гектарів. Попри позитивні новації щодо стимулювання інституціоналізації сімейного фермерства, зокрема через віднесення їх до четвертої групи спрощеної системи оподаткування, незрозумілим у питанні ідентифікації сімейного фермерського господарства є критерій щодо мінімальної площі сільськогосподарських угідь, а саме не менше 2-х гектарів. Проте, на нашу думку, встановлений критерій у 2 гектари, обмежує можливість господарюючим суб'єктам, які

ідентифікуються нижче вказаного індикативного критерію, обрати зазначену форму та легалізуватися в ринковий механізм господарювання. Зокрема, йдеться про господарства, які спеціалізуються на: виробництві плодово-ягідної продукції, з площею землі до 2 га; вирощуванні овочів, зокрема закритого ґрунту. Таким чином, сформований індикативний критерій ідентифікації сімейного фермерського господарства не дозволяє таким господарствам набувати статусу сімейного, оскільки не відповідає його мінімальному значенню.

Проведені дослідження науковців відділу підприємництва, кооперації та агропромислової інтеграції ННЦ «Інститут аграрної економіки» [85-87; 131] щодо функціонування організаційно-правових форм діяльності сільськогосподарських товаровиробників свідчать, що головними ідентифікаційними характеристиками сімейних ферм мають бути: граничні норми площі використовуваних земельних ділянок: від 0,1 до 20 га; гранична норма власної реалізованої продукції та послуг на суму 300 тис. грн; гранична норма залучення робочої сили на разові сезонні роботи за договорами – 20 осіб; визначення голови господарства, членів господарства та використання спільної сумісної власності для його ведення на основі спільної заяви членів сім'я, які мають намір визначити створювану сімейну ферму як основне місце своєї зайнятості; визначення членів сімейної ферми як осіб першого і другого ступеня спорідненості, які мають взаємні права та обов'язки, відповідно до ст. 3 Сімейного Кодексу України [93]; встановлення виду діяльності сімейної ферми – виробництво, переробка та реалізація сільськогосподарської продукції, а також надання відповідних послуг громадянам і юридичним особам в обсягах, що не перевищують визначених законом граничних норм грошових надходжень.

Питання інституційної формалізації фермерських господарств найбільш гострокутово розглядається у площині проблематики їх оподаткування. Зауважимо, що не претендуючи

на архізімовне володіння цим питанням, загальноконтекстно означимо аспекти зарубіжного досвіду податкового стимулювання фермерів у Європейському Союзі. Інтерпретуючи зазначену проблематику слід вказати, що законодавчі зміни в питанні податкового стимулювання хоча й покликані стимулювати розвиток сімейного фермерства в Україні, проте ще далекі від податкових механізмів в країнах ЄС, для яких передбачено зокрема неоподаткований рівень податку з доходів фізичних осіб (табл. 1.1) та прямих виплат фермерам виходячи з розміру землекористування чи прямої допомоги (рис. 1.2).

Таблиця 1.1

Розмір неоподаткованого мінімуму (оподаткування за нульовими ставками) податку на доходи фізичних осіб в деяких країнах Європи як дієвий механізм підтримки фермерства, 2017 р.

Країна-член ЄС	Частка оподаткованого чистого доходу, EUR	Податкова ставка, %
Німеччина	До € 9000	0
	Від 9001 € до 54949 €	14 збільшуючись поступово до 42
	Від 54950 € до 260532 €	42
	Від 260533 €	45
Франція	До € 9807	0
	Від 9807 € до 27086 €	14
	Від 27086 € до 72617 €	30
	Від 72617 € до 153783 €	41
	Більше 153 783 €	45
Австрія	До 11 000 €	0
	Від 11 000 € до 18 000 €	25
	Від 18 000 € до 31 000 €	35
	Від 31 000 € до 60 000 €	42
	Від 60 000 € до 90 000 €	48
	Від 90 000€ до 1 000 000 €	50
	Більше 1 000 000 €	55

Джерело: сформовано авторами на основі даних [116-118].

Також позитивним досвідом в питанні підтримки сімейного фермерства в Україні може стати механізм підтримки розвитку сімейного фермерства в країнах ЄС. Зокрема, Спільною аграрною політикою передбачено два механізми підтримки розвитку фермерства: прямі платежі (тобто щорічні виплати фермерам з метою допомогти стабілізувати їх

доходи в умовах мінливих ринкових цін і погодних умов) та ринкові заходи (для вирішення конкретних ринкових ситуацій і надання підтримки торгівлі).

Рис. 1.2. Складові механізми підтримки розвитку сімейного фермерства в країнах ЄС відповідно до Спільної аграрної політики 2014-2020 рр.

Джерело: сформовано авторами на основі [111; 114; 126].

Не менш позитивним у спільній політиці є й передбачений нею значний бюджет на політику розвитку сільських районів, спрямований на досягнення збалансованого територіального розвитку та підтримки аграрного сектору, підвищення його конкурентоспроможності та інноваційності.

Так, на 2014–2020 рр. бюджет на САП становить €408,31 млрд або 38% загального бюджету ЄС: € 308,72 – прямі платежі, €99,6 млрд – розвиток сільських територій. Прямими одержувачами підтримки є понад 7,3 млн фермерів.

Інституціоналізація сімейного фермерського господарства в організований аграрний ринок безпосередньо пов'язана із земельними відносинами. Тому необхідною передумовою легалізації сімейного фермерського господарства є вирішення питання його державної реєстрації через інсти-

туційну вимогу щодо підтвердження факту відведення земельної ділянки в натурі (на місцевості) і документальне оформлення прав на землю.

Зазначена інституційно-правова вимога відображена в ст. 8 Закону України «Про фермерське господарство», а саме: фермерське господарство підлягає державній реєстрації у порядку, встановленому законом для державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, за умови набуття громадянином України або кількома громадянами України, які виявили бажання створити фермерське господарство, права власності або користування земельною ділянкою [79].

Відповідна вимога, яка забезпечує реалізацію механізму інституціоналізації сімейного фермерського господарства як господарюючого суб'єкта, врегульовується Проектом Закону «Про внесення змін до Земельного кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо стимулювання створення і розвитку сімейних фермерських господарств та припинення корупційних зловживань у сфері розпорядження землями державної та комунальної власності» [60], передбачивши: спрощений доступ до земель сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності для громадян України, які виявили бажання започаткувати та вести або розширити вже створене сімейне фермерське господарство; створення більш сприятливих умов для набуття громадянами України земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності для ведення фермерського господарств з метою створення та розвитку сімейних фермерських господарств; зменшення корупції в земельних відносинах шляхом запровадження суттєвих обмежень у використанні та обтяжень речових прав на земельні ділянки, набуті у приватну власність в порядку безоплатної приватизації із земель державної та комунальної власності, а також одержаних у користування у позааукціонному порядку. Запропонувавши відповідні зміни до Земельного кодексу України, а також Законом України «Про внесення змін до Земельного кодексу України щодо проведення земельних торгів» [61], яким передбачено низку змін, зок-

рема зменшення переліку земель, які не підлягають передачі у власність та користування на земельних торгах, до витрат переможця додано витрати на підготовку земельної ділянки до торгів тощо, який набрав чинності 3 квітня 2016 р.

Слід зазначити, що у функціонально-програмному аспекті питання інституціоналізації сімейного фермерства в Україні знайшло відображення в Концепції розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018-2020 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 [78].

Проте законодавчі акти здебільшого спрямовані на стимулювання насамперед фермерських господарств змінивши відповідну формалізацію організаційно-правової форми господарювання. Не винятком є вже згадувана Концепція розвитку фермерських господарств та сільськогосподарських кооперативів, встановивши відповідний індикативний показник на рівні не менше 100 га, що само по собі виключає з механізму фінансової підтримки сімейних фермерських господарств, індикативний показник ідентифікації яких закріплено в межах 2-20 га.

Сімейне фермерське господарство, формалізувавшись у ринкове середовище господарювання, збільшивши чисельність фермерів в Україні, в ринковому механізмі господарювання повністю позбавлене державної підтримки. Отже, на сьогодні сімейні фермерські господарства хоча й частково забезпечені додатковими фінансовими преференціями, не мають можливості отримати державну підтримку поряд із фермерськими господарствами відповідно до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам, оскільки не відповідають формалізованому критерію його ідентифікації, а саме встановленому розміру в 100 га.

Рядом кодифікованих актів України наводяться відповідні положення щодо ідентифікації статусу суб'єктів аграрного господарювання, не виключенням є і категорія «фермерські» (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Інституційно-правова ідентифікація суб'єктів аграрного господарювання категорії «фермерські»

Категорія статусу і розмір	Формальні ознаки структуризації		
	Формальна ознака ідентифікації розміру		Імплементация економічних результатів діяльності у формах статистичної звітності
	Згідно з Господарським кодексом [19], (ст. 55)	Згідно з фінансовою звітністю [35] ст. 2 (загальна система оподаткування)	
Фермерські господарства		показники підприємства на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передє звітному, відповідають щонайменше двом із таких критеріїв:	
великі, з них			Великим, середнім сільськогосподарським підприємством є підприємство, розмір якого дорівнює, або перевищує порогові значення хоча б за одним із таких статистичних критеріїв: 1) площа сільськогосподарських угідь – 200 гектарів; 2) чисельність великої рогатої худоби – 50 голів; 3) чисельність свиней – 50 голів; 4) чисельність овець або кіз – 50 голів; 5) чисельність птиці – 500 голів; 6) кількість працюючих у сільському господарстві – 20 осіб; 7) обсяг доходу (виручки) від реалізації продукції, робіт, послуг сільського господарства – 150 тис. грн
<i>Фізична особа – підприємець</i>	1) середня <u>кількість працівників</u> за звітний період (календарний рік) перевищує 250 осіб; 2) <u>річний дохід від діяльності</u> перевищує суму, еквівалентну 50 млн євро, визначену за середньорічним курсом НБУ	1) середня кількість працівників – понад 250 осіб; 2) чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – понад 40 млн євро; 3) балансова вартість активів – понад 20 млн євро;	
<i>Юридична особа</i>			
середні, з них			Великим, середнім сільськогосподарським підприємством є підприємство, розмір якого дорівнює, або перевищує порогові значення хоча б за одним із таких статистичних критеріїв: 1) площа сільськогосподарських угідь – 200 гектарів; 2) чисельність великої рогатої худоби – 50 голів; 3) чисельність свиней – 50 голів; 4) чисельність овець або кіз – 50 голів; 5) чисельність птиці – 500 голів; 6) кількість працюючих у сільському господарстві – 20 осіб; 7) обсяг доходу (виручки) від реалізації продукції, робіт, послуг сільського господарства – 150 тис. грн
<i>Фізична особа – підприємець</i>	1) середня <u>кількість працівників</u> за звітний період (календарний рік) коливається між 51 та 249 особами; 2) <u>річний дохід від діяльності</u> є сумою, еквівалентною від 10 до 50 млн євро, визначену за середньорічним курсом НБУ	1) середня кількість працівників – до 250 осіб; 2) чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – до 40 млн євро; 3) балансова вартість активів – до 20 млн євро;	
<i>Юридична особа</i>			
малі, з них			Малим сільськогосподарським підприємством є підприємство, розмір якого менше порогових значень хоча б за одним з тих же статистичних критеріїв
<i>Фізична особа – підприємець</i>	1) середня <u>кількість працівників</u> за звітний період не перевищує 50 осіб; 2) <u>річний дохід від діяльності</u> не перевищує суму, еквівалентну 10 млн євро, визначену за середньорічним курсом НБУ	1) середня кількість працівників – до 50 осіб. 2) чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – до 8 млн євро; 3) балансова вартість активів – до 4 млн євро;	
<i>Юридична особа</i>			
у т. ч. мікро-, з них			Малим сільськогосподарським підприємством є підприємство, розмір якого менше порогових значень хоча б за одним з тих же статистичних критеріїв
<i>Фізична особа – підприємець</i>	1) середня <u>кількість працівників</u> за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб; 2) <u>річний дохід від діяльності</u> не перевищує суму, еквівалентну 2 млн євро, визначену за середньорічним курсом НБУ	1) середня кількість працівників – до 10 осіб; 2) чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – до 700 тис. євро; 3) балансова вартість активів – до 350 тисяч євро;	
<i>Юридична особа</i>			

Джерело: сформовано авторами на основі аналізу законодавчого акту [48].

Дослідивши організаційно-інституційну ідентифікаційну структуру суб'єктів аграрного господарювання категорії «фермерські», можна стверджувати про відсутність їх розподілу за критерієм фактичного розміру. Йдеться про ідентифікацію господарств відповідно до розмірних класів, як то в країнах ЄС, де базовими критеріями ідентифікації фермерських господарств виступають економічний та натуральний показники – поділ ферм здійснюється з урахуванням двох показників: економічного та фактичного, що забезпечує більш оптимальну їх ідентифікацію (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

**Типологізація фермерських господарств
за класами економічного та фізичного розміру
в країнах Європейського Союзу**

За економічним розміром на основі стандартного випуску в євро	За фізичним розміром, що базується на використаній сільськогосподарській ділянці в гектарах
Дуже маленькі ферми: <2 000 євро	Дуже маленькі ферми: <2 га
Малі ферми: 2 000 євро – <8000 євро	Малі ферми: 2 гектари – <20 гектарів
Середні господарства: 8 000 євро – <25 000 євро	Середні господарства: 20 гектарів – <100 гектарів
Великі ферми: 25 000 євро – <100 000 євро	Великі ферми: ≥ 100 гектарів
Дуже великі ферми: ≥ 100 000 євро	-

Джерело: сформовано авторами на основі [128].

Сімейне фермерське господарство на сьогодні визначене як форма підприємницької діяльності, що залежно від площі землі, яка використовується, та обсягу реалізованої продукції проводиться як зі створенням, так і без створення юридичної особи членами ОСГ з метою організації товарного виробництва та задоволення особистих потреб. Вироблена й перероблена продукція є власністю сімейної ферми.

Підприємницькі форми сімейної ферми покликані підвищити мотивацію селян до набуття ними статусу офіційних учасників організованих ринків продукції та кредитних ресурсів, одержувачів державної підтримки сільськогосподар-

ських товаровиробників, активних учасників програм розвитку сільських територій тощо.

Вважаємо, що сімейне фермерське господарство є діяльністю направленою першочергово на забезпечення задоволення власних потреб сім'ї, опосередковане мотивацією отримати прибуток, за своєю природою і класичним представленням є ринковим інститутом, дією якого опосередковується суспільним прогресом, системним, постійним підвищенням рівня власне валового виробництва аграрної продукції та відповідного рівня продовольчого забезпечення. Поряд із цим, аграрне підприємництво загалом, й мале як потенційно найбільш конкурентна його форма, завдяки своїй мобільності, є індикатором оцінки галузевого, а у випадку України – загальнонаціонального рівня добробуту, адже аграрний сектор сьогодні формує значну частину ВВП країни. Тому основним напрямом трансформації ОСГ в ринкове середовище повинна стати трансформація їх у сімейні фермерські господарства. Окрім правової їх інституціоналізації в господарське право, назріла проблема формування дієвого механізму фінансового стимулювання трансформації господарств населення у суб'єкти підприємства для уможливлення державної фінансової підтримки таких сільськогосподарських товаровиробників.

РОЗДІЛ 2. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СІМЕЙНИХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

В сьогоднішніх умовах розвитку сільського господарства актуальності набуває вирішення двох об'ємних завдань, що вимагають великих інвестицій.

Перше завдання – це нарощування валового виробництва за основними видами сільськогосподарської продукції, виробництво яких можливе в українських ґрунтово-кліматичних умовах.

Друге завдання полягає в ослабленні швидко розвиваючого процесу депопуляції, обезлюднення сільських територій у досягненні ними сталого їх розвитку.

До цього підштовхують проблеми рівня життя селян – їх неможливо вирішити прискоренням агрохолдингізації.

У всьому світі село успішно бере на себе забезпечення самозайнятості населення та продовольчого самозабезпечення, і основне місце в цьому процесі займають сімейні ферми.

Сімейний бізнес в Україні так само, як і в більшості країн світу, є найстарішим бізнес інститутом, який досить успішно розвивається. Однак в Україні сімейний бізнес слабо розвинений, оскільки переживав різні етапи і різні події в економіці і політиці. Сім'я є найдавнішим соціальним інститутом, а також однією з перших форм господарської організації.

Реалізація ряду норм і зобов'язань, які взяла на себе Україна, зокрема до Угоди про Асоціацію з ЄС, конструктивно вплинула на інституціональні зміни в питанні формування структури інституційно-економічних стимулів формалізації сімейного фермерства як особливого господарського укладу.

Проблематика тенденцій інституціональних змін в питанні формування структури інституційно-економічних стимулів формалізації сімейного фермерства сьогодні охоплює низку питань: коли інституціональні зміни є результатом інституціонального процесу формалізації нового господарсь-

кого укладу, а результатом формування цілеспрямованого інституціонального каркасу, який задає продуману стимулюючу систему розвитку сімейного фермерства як організаційно-правової форми господарювання.

Аспекти інституціональних змін формування структури інституційно-правових, фінансово-економічних механізмів регулювання і саморегулювання в питанні формалізації сімейного фермерства як особливого господарського укладу, з позиції інституційно-еволюційного підходу і свідомого інституціонального конструювання та виявлення особливостей сучасного етапу формалізації статусу дрібних аграрних виробників в контексті упровадження такої організаційно-правової форми як сімейна ферма, відповідає сучасним тенденціям здатним вплинути на існуючий ефект інституціональної інерції як фактору блокування розвитку та однієї із основних причин низького результату від реформ та спроб модернізації економіки, не виключенням є і аграрна.

Сформовані фінансово-правові норми інституціоналізації сімейного фермерського господарства хоч і дозволяють «запустити механізм» трансформації та легалізації особистих селянських господарств в організаційно-економічний механізм аграрного ринку, не забезпечує формування сприятливого організаційно-інституційного середовища для рівноправного їх розвитку, економічно-соціальної їх ефективності та соціальної значущості.

Тим не менш, різноманіття підходів до розуміння вирішення проблем збалансованості розвитку сімейних фермерських господарств та його оцінювання не дозволяє досягти досить високого рівня реалізації нового господарюючого укладу. Напрями подальших досліджень обумовлені необхідністю розгляду тенденцій розвитку та інституціоналізації їх в механізмі ринку з подальшим висвітленням отриманих прогностичних результатів.

Відповідно до теорії запланованої поведінки цілеспрямованими діями індивіда передує формування намірів, які в

свою чергу, залежать від наступних факторів: особисте ставлення до відповідної діяльності; рівень сприйманого поведінкового контролю, пов'язаний з уявленнями про простоту або складність реалізації задуманого; суб'єктивні норми, обумовлені суспільною думкою, здатним спонукати або відвернути індивіда від втілення намірів⁸.

На думку авторів, наміри служать проміжною ланкою між зазначеними факторами, мостом до здійснення певних дій і досягнення поставлених цілей⁹.

Дослідження механізму формування намірів, протягом тривалого часу знаходиться у фокусі уваги багатьох науковців з питань дослідження підприємництва^{10,11,12}. Виявлений зв'язок між підприємницькими намірами і фактичною діяльністю емпірично підтверджує положення теорії запланованої поведінки^{13,14,15,16}.

⁸ Ajzen I. The Theory of Planned Behavior. *Organizational Behavior & Human Decision Processes*, 1991. Vol. 50. № 2. Pp. 179–211

⁹ Armitage C.J., Conner M. Efficacy of the Theory of Planned Behavior: A Meta-Analytic Review. *British Journal of Social Psychology*, 2001. Vol. 40. № 4. Pp. 471–499.

¹⁰ Heuer A., Lin F. Testing Alternative Measures of Subjective Norms in Entrepreneurial Intention Models. *International Journal of Entrepreneurship and Small Business*, 2013. Vol. 19. № 1. Pp. 35–50.

¹¹ Lin F., Rodriguez-Cohard J.C. Assessing the Stability of Graduates' Entrepreneurial Intention and Exploring its Predictive Capacity. *Academia Revista Latinoamericana de Administracion*, 2015. Vol. 28. № 1. Pp. 77–98.

¹² Schlaegel C., Koenig M. Determinants of Entrepreneurial Intent: A Meta-Analytic Test and Integration of Competing Models. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 2014. Vol. 38. № 2. Pp. 291–332.

¹³ Kautonen T., van Gelderen M., Fink M. Robustness of the Theory of Planned Behavior in Predicting Entrepreneurial Intentions and Actions. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 2015. Vol. 39. № 3. Pp. 655–674.

¹⁴ Kautonen T., van Gelderen M., Tornikoski E.T. Predicting Entrepreneurial Behavior: A Test of the Theory of Planned Behavior. *Applied Economics*. 2013. Vol. 45. № 6. Pp. 697–707.

¹⁵ Lin F., Fayolle A. () A Systematic Literature Review on Entrepreneurial Intentions: Citation, Thematic Analyses, and Research Agenda. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 2015. Vol. 11. № 4. Pp. 907–933.

¹⁶ Van Gelderen M., Kautonen T., Fink M. () From Entrepreneurial Intentions to Actions: Self-Control and Action-Related Doubt, Fear, and Aversion. *Journal of Business Venturing*, 2015. Vol. 30. № 5. Pp. 655–673.

Можна припустити, що по відношенню до підприємництва, ймовірність переходу в сьгоднішніх умовах від намірів до дій по створенню бізнесу, а в нашому випадку таким є сімейне фермерство може залежати від особливостей інституціонального підприємницького середовища оточення індивіда.

У нашому дослідженні ми виходимо з гіпотези про те, що для підприємця подібний перехід вбудований в контекст сім'ї, членом якої він є, інституціонального середовища, в якому функціонує, місцевості, в якій він живе та галузі, в якій має намір здійснювати діяльність.

Наведені аргументи дозволяють сформулювати наступні гіпотези:

Гіпотеза 1. Наявність існуючого бізнесу підсилює позитивний зв'язок підприємницьких намірів з фактичними діями зі створення сімейного фермерського господарства.

Гіпотеза 2. Сприятливе інституційно-підприємницьке середовище підсилює позитивний зв'язок підприємницьких намірів з фактичними діями зі створення сімейного фермерського господарства.

Державна служба статистики України, дані якої склали емпіричну базу нашого дослідження, проаналізувавши які дозволило сформулювати базисні господарючі суб'єкти які потенційно можуть проявити підприємницькі наміри в питанні формування сімейного фермерського господарючого кула дув аграрному секторі економіки.

Для цілей нашого дослідження із загальної статистичної інформації були виключені ті господарючі суб'єкти, які не відповідають встановленим інституційно-правовим критеріям, характеризуючи сімейне фермерське господарство як нормативно-правову одиницю господарювання. Підсумковий обсяг вибірки склав понад 4млн господарюючих суб'єкта (4,1 млн ОСГ та 33 тис. ФГ).

Оскільки наше дослідження зосереджено на обґрунтуванні тенденції розвитку та інституціоналізація сімейних фе-

рмерських господарств у механізмі ринку, іншими словами виявлення умов переходу від підприємницьких намірів до фактичних дій по створенню сімейного фермерства, результатом ознакою є прогнозна зміна їх чисельності та ефективності, відповідно до проведених прогнозних показників їх кількості та економічної ефективності для економіки в цілому, через потенційну можливість нарощування фіскального потенціалу.

Науково-дослідний конструкт полягає в оцінці умов ведення бізнесу в Україні з використанням даних статистики та матеріалів попередніх досліджень, присвячених удосконаленню інституційно-підприємницькому середовищі. У якості основного методологічного індикативного показника в розрахунках приймався показник – фактор виробництва: наявність такого необхідного для ведення сімейного фермерського господарства ресурсу, як земля.

Розвиток сімейного підприємництва в даний час є одним із найважливіших стратегічних завдань розвитку аграрної економіки. З практики відомо, що інституціональне забезпечення та інституційні зміни у розвитку вітчизняного аграрного сектора економіки, галузеві трансформації та ринкові перетворення зумовили формування підприємницького укладу господарювання. Усвідомлення того, що інститути є ключем до розуміння взаємин між усіма суб'єктами економічної системи, а інституціональні зміни зумовлюють напрям її розвитку, є визначальною тенденцією сьогодення. Саме інститути, як зазначає Д. Норт, ключ до розуміння економіки, тому що вони створюють структуру економічних стимулів¹⁷.

Відомий норвезький економіст, професор Ерік С. Райнерт, стверджує що близько половини населення Землі має дохід менше 2 доларів на день. Бідні держави з легкістю мо-

¹⁷ Норт Д. Понимание процесса экономических изменений / пер. с англ. К. Мартынова, Н.Эдельмана. Москва : Изд. дом Гос. ун-та – Высшей школы экономики, 2010. 256 с. С. 7.

жуть опинитися в ситуації так званого «path dependence» або ж «порочного кола», що гальмує розвиток та створює передумови для укорінення інститутів, які нездатні забезпечувати ефективне функціонування економіки¹⁸.

Незважаючи на те, що наша держава, у порівнянні з іншими, не є однією з найбідніших країн світу, можна спостерігати негативний розвиток економічних показників, а у деяких аспектах навіть спад, породжує ефект інституціональної інерції у різних сферах людських відносин.

Пояснення цього ефекту можна знайти в дослідженнях Д. Аджемоглу і Д. Робінсона, які розвивають концепцію, яка ґрунтується на тому, що екстрактивні інститути породжують «порочне коло», а інклюзивні – «доброчесне». Екстрактивні інститути вкорінюються в суспільстві, набувають статусу формальних і зумовлюють неправильну траєкторію розвитку. З інституціональної точки зору дана концепція може вважатися відносно об'єктивною, та те, що після вкорінення, правила гри досить важко піддаються змінам¹⁹.

Отже, враховуючи сучасні реалії, можна припустити, що сьогодні, держава перебуває у стані «інституціональної інерції» і це один із основних факторів низької ефективності та результату від реформ які провадяться в державі, особливо це стосується розвитку села.

Доказом цього є особливість донедавна, неформальна інституціоналізація особистих селянських господарств в ринковий механізм господарювання як процес гармонізації формальних правил із неформальними практиками вітчизняних неформальних товаровиробників, що проявляються в процесах «флексибілізації» та «прекарізації» – розповсюдження моделі гнучкої праці та нестабільної багатоманітної форми

¹⁸ Райнерт Э. С. Как богатые страны стали богатыми и почему бедные остаются бедными. Москва : Издательский дом Высшей школы экономики, 2016. 384 с. С. 18.

¹⁹ Аджемоглу Д., Робінсон Д. Чому нації занепадають. Походження влади, багатства і бідності. Київ : Наш формат, 2016. 440 с.

зайнятості (самозайнятості) та слабкій дієвості законодавства, низькій якості політичних інститутів, невисокій передбачуваності та прозорості процесу прийняття рішень владними структурами та ін.

Саме, особисті селянські господарства, які на сьогодні практично забезпечують понад 40 % валового виробництва аграрної продукції, формально здійснюють діяльність в неформальному секторі економіки, які фактично є самозайнятими виробниками аграрної продукції, володіють засобами виробництва, або працюють за наймом без укладання договору, або перебиватися випадковими заробітками – до того ж, це можуть бути члени однієї родини. Описане створює так званий процес інформалізації ринку праці, створюючи мільйони виключених із формального сектору економіки сільськогосподарських товаровиробників.

Все це можливо вирішити, адаптувавши вітчизняне законодавство до європейського, зокрема в питанні вирішення їх статусу як самозайняти особи. Як відомо, більшість фермерів ЄС здійснюють свою діяльність в статусі саме самозайнятої особи, що для українського фермера не передбачено.

Частка індивідуальних самозайнятих в загальному їх числі в країнах ЄС досить велика і в жодній з них не опускається нижче 50% при середньому значенні 70% (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Частка індивідуальних самозайнятих в загальному їх числі в деяких країнах ЄС

Країна-член ЄС	Частка, %
в середньому по ЕС	71,44
Румунія	93,45
Великобританія	83,40
Литва	79,33
Чехія	78,95
Італія	71,77
Іспанія	70,72
Франція	61,38
Австрія	59,88
Німеччина	54,75

Джерело: розрахунки авторів на основі даних [129].

Законодавчо країни ЄС самозайняте населення відносять до осіб, які займаються підприємницькою діяльністю або ж мають «нестандартну зайнятість» (неповний робочий день, почасова діяльність та ін.). Для вирішення питань, які виникають у цій сфері, уряд країн створює спеціалізовані програми підтримки і розвитку самозайнятості. Вони орієнтовані, насамперед, на безробітних, молодь та інші верстви населення, розробивши для них систему законодавчого визначення та оподаткування, встановивши розмір неоподаткованого мінімуму (оподаткування по нульовим ставкам) податку на доходи фізичних осіб як дієвий механізм підтримки фермерства.

В Україні, поняття «самозайнята особа» чітко визначено в податковому законодавстві, набувши певної визначеності і конкретизації.

Так, відповідно до пп. 14.1.226 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України²⁰ (далі ПКУ) самозайнята особа – це платник податку, який є фізичною особою-підприємцем або провадить належну професійну діяльність за умови, що вказана особа не є працівником у межах такої підприємницької чи незалежної професійної діяльності.

Незалежна професійна діяльність – це участь фізичної особи у науковій, літературній, артистичній, художній, освітній або викладацькій діяльності, діяльність лікарів, приватних нотаріусів, адвокатів, арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів), аудиторів, бухгалтерів, оцінщиків, інженерів чи архітекторів, особи, зайнятої релігійною (місіонерською) діяльністю, іншою подібною діяльністю за умови, що така особа не є працівником або фізичною особою – підприємцем та використовує найману працю не більш як чотирьох фізичних осіб.

²⁰ Податковий Кодекс України від 02.12.2010 року № 2755-VI (зі змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: з 16.07.2018).

Особи, які здійснюють незалежну професійну діяльність, оподатковуються як і фізичні особи - платники податків, за загальною системою, за певним виключенням: 1) вони зобов'язані зареєструватися в контролюючих органах за місцем проживання як самозайняті особи; 2) основним критерієм для віднесення до видатків, що зменшують дохід для об'єкта оподаткування, є їх належність і необхідність для здійснення незалежної професійної діяльності.

Застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності, а також сплата єдиного податку встановлюється гл. 1 розділу XIV ПКУ. Так, згідно з п. 291.3, 291.4 ст. 291 ПКУ фізична особа - підприємець може самостійно обрати спрощену систему оподаткування, якщо така особа відповідає вимогам, встановленим цією главою. Перелік заборонених видів діяльності за спрощеною системою оподаткування наводиться в п. 291.5 ст. 291 ПКУ. Він не містить адвокатську діяльність [48].

Отже, адвокати мають право здійснювати свою діяльність за спрощеною системою оподаткування, зареєструвавшись платником єдиного податку в порядку, встановленому кодексом.

Проте, законодавчо відсутнє положення щодо віднесення діяльності фермера до незалежної професійної діяльності, що не можна сказати про діяльність адвокатів, які повною мірою здійснюють свою діяльність як самозайнята особа, та користується можливістю використання спрощеної системи оподаткування.

Як результат, внесення відповідних законодавчих змін, через відповідне внесення діяльності фермера до переліку незалежної професійної діяльності, дозволяє формалізувати значну частину учасників неформального сектору економіки, в формальне правове поле.

Проте, на сьогодні відсутні будь-які законодавчі ініціативи відносно цього. Одрозу хочеться зазначити, що впро-

ваджуваний в країні напрям євроінтеграції спонукав законодавчі інституції звернути увагу на інституційне забезпечення трансформації форм натурального сільськогосподарського виробництва в підприємницькі структури (сімейного типу) з метою забезпечення їх доступу до джерел і механізмів державної підтримки, утвердження їх як повноцінних учасників аграрного ринку, реалізації підприємницького потенціалу власників даних господарюючих суб'єктів, внівши відповідні зміни в аграрному законодавстві.

У західних країнах, на відміну від України, сімейний аграрний (фермерський) бізнес функціонує краще за рахунок створеної ефективної державної аграрної політики, що дозволяє власникам відкривати і розширювати присутність таких компаній в різних регіонах західних країн. Ця відмінна риса дозволяє говорити про те, що, за умов адекватної і зрозумілої політики щодо сімейного аграрного бізнесу, дана його форма може успішно розвиватися і в нас. Проте, існування ряду проблем створення та розвитку сімейного аграрного бізнесу, як на мікрорівні, так і на макрорівні, негативно впливає на його становлення (рис. 2.1).

Проте, проблеми, що виникають при створенні сімейного аграрного підприємництва, носять системний характер, усунення яких дозволить їм успішно розвиватися і стати основою формування середнього класу, тим самим забезпечить вагомий внесок в продовольчу та економічну безпеку країни. Базовим інституційним конструктом вирішення частини означених проблем, зокрема у формалізаційному механізмі сімейного фермерства став Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про фермерське господарство» [58] передбачивши відповідний механізм стимулювання створення та діяльності сімейних фермерських господарств. Основна концепція правових новацій якого, полягає у тому, що, відтепер фермерське господарство може бути організоване у формі юридичної особи або як фізична особа-підприємець.

Рис. 2.1. Основні проблеми формалізації сімейного фермерства в механізмі господарського укладу

Джерело: сформовано на основі узагальнення дослідження

Виходячи з вищевказаного, враховуючи менталітет селян і структуру поселенської мережі, сімейні фермерські господарства необхідно розглядати як чинник збереження суспільної значимості села та об'єкт соціально-економічної політики загальнонаціонального рівня, традиційне селянське подвір'я, яке здійснює господарську діяльність з товарного виробництва тваринницької та іншої сільськогосподарської продукції. Аналіз інституційно-правового контуру інституціоналізації сімейного фермерства в Україні, дозволив сформулювати висновок відносно якого, в Україні на сьогодні відбуваються позитивні інституційні зміни в питанні становлення сімейного фермерства як особливого господарського укладу, здатного за певних умов, забезпечити ефективний розвиток сільських територій. Подальше бачення потенціалу інституціоналізації та формалізації сімейного фермерства в Україні, тим паче тенденцій розвитку, неможливо без

з'ясування того, які саме господарства потенційно можуть стати сімейними фермерськими господарствами.

Не залежно від зростання чи створення нових форм господарювання в сільському господарстві є проблема у плануванні щорічних темпів розвитку та приросту обсягів виробництва і продуктивності праці. Вартість виробленої валової продукції в сільському господарстві постійно збільшується, досягнувши в 2017 р. рівня 249,6 млрд грн, що на 6,6% більше показника 2011 р. (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Валова продукція сільського господарства України за основними товаровиробниками, млн грн.

Категорії підприємств	2011	2015	2016	2017	2017/2011, %*
<i>Сільськогосподарська продукція – всього</i>					
Усі категорії господарств	233696	239467	254641	249157	106,6
у т.ч. с.-г. підприємства	121054	131919	145119	140535	116,1
з них фермерські госп-ва:	16193	18909	22101	21743	134,3
<i>Продукція рослинництва</i>					
Усі категорії господарств	162436	168439	185052	179464	110,5
у т.ч. с.-г. підприємства	92138	99585	113393	108601	117,9
з них фермерські госп-ва:	14998	17565	20705	20338	135,6
<i>Продукція тваринництва</i>					
Усі категорії господарств	71260	71028	69588	69682	97,8
у т.ч. с.-г. підприємства	28915	32334	31726	31934	110,4
з них фермерські госп-ва:	1195	1344	1396	1404	117,5

Джерело: сформовано авторами на основа даних [91]; * - власні розрахунки.

Сектор малих форм господарювання та їх об'єднань представлений понад 34 тис. фермерських господарств (всього 45,6 тис. сільськогосподарських підприємств) (загальна площа землі в обробітку 4,4 млн. га (22,3 %) з середнім показником сільськогосподарських угідь на одне господарство – 131,7 га., 4,1 млн. особистих селянських господарств (обробляють 6,3 млн га земель, або 1,54 га на одне ОСГ, у тому числі 2,6 млн га — для особистого селянського господарства, 2,8 млн га — для ведення товарного сільськогосподарського виробництва), та понад 1 тис. сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів як ефективної форми їх взаємодії.

В останні роки, незважаючи на важкі соціально-економічні умови, намітилася стійка тенденція збільшення виробництва сільськогосподарської продукції в фермерських господарствах (табл. 2.3).

Це відбувається переважно за рахунок укрупнення самих фермерських господарств (з 42,5 га землі в 1995 р до 131 га у 2017 році), підвищення їх технічної оснащеності, вдосконалення технології та інших факторів.

Таблиця 2.3

Структура виробництва фермерськими господарствами валової сільськогосподарської продукції

Показники	Роки					
	2000	2005	2010	2015	2016	2017
Кількість фермерських господарств, од	38428	42445	41726	32303	33682	34137
Частка ФГ до загальної кількості с/г підприємств, %	-	73,3	73,9	71,2	70,6	74,9
Валова сільськогосподарська продукція ФГ усього, млн грн	3125,2	8177,5	11965,8	18909,3	22101,4	21743,1
у т.ч. продукція рослинництва, млн грн	2903,3	7719,2	10840,9	17565,4	20705,3	20338,8
у т.ч. продукція тваринництва, млн грн	221,9	458,3	1124,9	1343,9	1396,1	1404,3
Частка фермерських господарств у виробництві валової сільськогосподарської продукції, %						
До загальної валової сільськогосподарської продукції**	5,4	11,2	12,7	14,3	15,2	15,5
з них:						
валова продукція рослинництва	92,9	94,4	90,6	93,4	93,7	93,5
валова продукція тваринництва	7,1	5,6	9,4	7,1	6,3	6,5

Джерело: сформовано авторами на основа даних [91];

* - власні розрахунки.

** - розрахунок частки валової сільськогосподарської продукції фермерських господарств здійснено по відношенню до с/г підприємств усього без врахування валової сільськогосподарської продукції господарств населення.

Не менш важливого значення в цьому питанні набуває структура та частка фермерських господарств у валовому виробництві аграрної продукції (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

**Частка фермерських господарств у валовій структурі
сільськогосподарської продукції (за основними видами продукції)**

Показники	2000р.		2005р.		2010р.		2015р.		2016р.		2017р.	
	Вартість ВП у постій- них цінах 2010 року, млн грн	до загал- ьного обсягу продук- ції, %	Вартість ВП у постій- них цінах 2010 року, млн грн	до загал- ьного обсягу продук- ції, %	Вартість ВП у пост- ійних цінах 2010 року, млн грн	до загал- ьного обсягу продук- ції, %	Вартість ВП у постій- них цінах 2010 року, млн грн	до загал- ьного обсягу продук- ції, %	Вартість ВП у постій- них цінах 2010 року, млн грн	до загал- ьного обсягу продук- ції, %	Вартість ВП у постій- них цінах 2010 року, млн грн	до загал- ьного обсягу продук- ції, %
Продукція рослинництва	2903,3	-	7719,2	-	10840,9	-	17565,4	-	20705,3	-	20338,8	-
Зернові, всього	1399	48,2	4240	54,9	4867	44,9	7919	45,1	9220	44,5	9514,80	46,8
Пшениця	550,53	19,0	2283,11	29,6	2339	21,6	4018,14	22,9	4175,35	20,2	4328,67	21,3
Жито	29	1,0	79	1,0	41	0,4	25	0,1	29	0,1	47,33	0,2
Ячмінь	363,76	12,5	1102,82	14,3	1181,15	10,9	1271,78	7,2	1555,02	7,5	1226,18	6,0
Овес	26	0,9	56	0,7	45	0,4	42	0,2	40	0,2	36,78	0,2
Просо	44	1,5	19	0,2	23	0,2	49	0,3	44	0,2	13,26	0,1
Гречка	181	6,2	160	2,1	96	0,9	83	0,5	117	0,6	37,66	0,2
Рис	15	0,5	29	0,4	51	0,5	16	0,1	18	0,1	5,30	0,0
Кукурудза	172,28	5,9	439,27	5,7	1001,47	9,2	2319,61	13,2	3060,31	14,8	2468,85	12,1
Культури зер- нобобові	50,05	1,7	216,65	2,8	259,70	2,4	263,20	1,5	506,10	2,4	734,65	3,6
Бурак цукро- вий фабричний	295,55	10,2	537,43	7,0	451,95	4,2	242,24	1,4	380,99	1,8	432,50	2,1
Соняшник	987,06	34,0	2088,94	27,1	3434,68	31,7	6158,83	35,1	7515,37	36,3	6722,42	33,1
Соя	5	0,2	192	2,5	559	5,2	1505	8,6	1651	8,0	1572,75	7,7
Ріпак	15	0,5	95	1,2	610	5,6	789	4,5	565	2,7	1190,96	5,9
Картопля	56,83	2,0	85,34	1,1	162,53	1,5	126,96	0,7	121,62	0,6	108,22	0,5
Інша продукція рослинництва	112,24	3,9	335,64	4,3	585,42	5,4	655,64	3,7	926,54	4,5	1423,72	7,0

Продовження таблиці 2.4

Продукція тваринництва	221,9	-	458,3	-	1124,9	-	1343,9	-	1396,1	-	1404,3	-
Вирощування худоба та птиці усього	94	42,3	257	56,0	784	69,7	847	63,1	877	62,9	857	61,0
Велика рогата худоба	65	29,3	107	23,3	115	10,2	141	10,5	175	12,5	143	10,2
Свині	28	12,6	84	18,3	350	31,1	382	28,4	393	28,2	377	26,8
Вівці та кози	0	0,0	3	0,7	4	0,4	2	0,2	2	0,2	3	0,2
Птиця всіх видів	1	0,4	62	13,6	314	27,9	322	24,0	307	22,0	334	23,8
Молоко	125	56,3	193	42,1	279	24,8	441	32,8	457	32,7	484	34,5
Яйця, млн. шт	3	1,4	9	1,9	36	3,2	35	2,6	44	3,2	41	3,0
Інша продукція тваринництва	0	0,0	0	0,0	26	2,3	20	1,5	18	1,3	21	1,5

Джерело: власні розрахунки авторів на основі даних [91].

За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, в 2017 році у фермерських господарствах налічувалося: великої рогатої худоби – 106,5 тис. голів (3 % від загальної чисельності стада всіх категорій господарств), в тому числі корів – 39,2 тис. голів (1,9 %), свиней – 238,9 тис. голів (3,9%), вівць та кіз – 46,2 тис. голів (3,5 %), коней – 1,4 тис. голів (0,5 %), птиці – 3,2 млн голів (1,6 %), бджолосімей – 5,1 тис. (0,2 %).

Фермерські господарства у 2017 року виробили м'яса 58,2 тис. т (2,2 % у структурі виробництва м'яса всіх категорій господарств), молока – 194,8 тис. т (1,9 %), яєць – 89,1 млн штук (0,6 %), вовни – 55 т (2,8 %), меду – 111 т (0,2 %). Найбільша кількість фермерських господарств (35 %) використовують угіддя площею від 20 до 50 гектарів. Близько 25 % фермерських господарств обробляють земельні ділянки площею від 100 до 500 гектарів. Проте близько 6 % фермерських господарств мають у користуванні 57 % від загальної площі сільгоспугідь, що перебуває у фермерських господарствах [91].

Поруч із фермерськими господарствами, працює 4,1 млн особистих селянських господарств, 20% із яких виробляють товарну продукцію та є потенційними сімейними фермерськими господарствами (табл. 2.5). Проте, частка яких у валовому виробництві постійно зменшується (рис. 2.2).

Так, порівнюючи показники ефективності господарювання членів особистих селянських господарств слід зазначити що протягом 2015 р. господарствами населення вироблено 44,9 % валової продукції сільського господарства, в тому числі 40,9% продукції рослинництва і 54,5% – тваринництва, а вже у 2017 р. їх частка у валовій продукції скоротилася до 43,6 % (у 2016 р. – 43,0 %), відповідно продукції рослинництва 39,5 % (збільшилось порівняно з 2016 р. – 38,7%), тваринництва – 54,2 % (продовжує скорочення порівняно з 2016 р. – 54,4%).

Таблиця 2.5

Особисті селянські господарства як потенційна господарююча форма в сільському господарстві сімейного типу

Показники	Одиниця виміру	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017р.	2017/2015, +/-
Кількість господарств у сільській місцевості	тис. од.	4915,3	4948,7	4924	4900,1	99
Кількість господарств, у складі яких є наймані працюючі	тис. од.	2642,1	2676,8	2621,5	2614,5	98
Кількість ОСГ	тис. од.	4136,8	4 108,40	4075,2	4031,7	98
Площа землі у власності ОСГ	тис. га	6296,5	6307,2	6268		
Середній розмір площі землі на одне ОСГ	га	1,52	1,54	1,54		
Виробництво валової сільськогосподарської продукції господарствами населення:	млрд грн	112,4	107,5	109,5	108,6	101
Частка у валовій продукції сільського господарства господарств населення	%	44,7	44,9	43,0	43,6	97
Частка у виробництві окремих видів продукції господарств населення, в т.ч.:%						
- картоплі		96,8	97,8	97,8	98,1	100
- овочів		86,1	86,1	85,9	85,5	99
- плодівих		83,4	80,9	81,5	83,7	103
- молока		76,2	75	73,9	73,1	97
- м'ясо (у забійній масі)		38,5	37	35,9	36	97

Джерело: сформовано авторами на основа даних [91]; * - власні розрахунки.

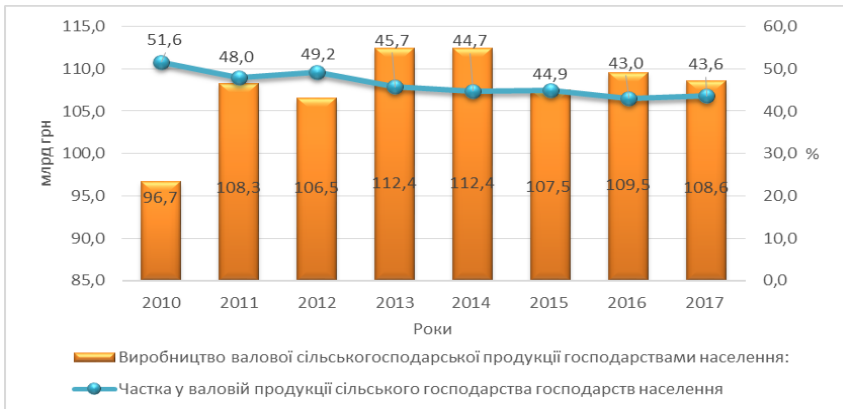

Рис. 2.2. Динаміка виробництва валової сільськогосподарської продукції господарствами населення

Джерело: сформовано авторами на основа даних [91].

ОСГ зайняті у виробництві більш трудомістких та менш рентабельних галузей і забезпечують значну частку у виробництві окремих видів продукції. Це 98,1 % – картоплі, 85,5 % – овочів, 83,7 % плодово-ягідних культур, 73,1 % – молока, 36 % – м'яса (у забійній масі).

Досить помітно скорочується частка у виробництві валової сільськогосподарської продукції з 59,5 % у 2005 році, 51,6 % у 2010 році до 43,6 % у 2017 році (-15,9 пунктів до 2005 та на 8 % до 2010р), але порівняно із 2016 роком відповідна частка збільшилася на 0,6 пунктів (43,0 % у 2016 р.)

За даними офіційної статистики у 2017 році, понад 78 % сільських домогосподарств користуються земельними ділянками до 1 га, при цьому їх частка у загальній земельній площі становить лише 27,5 % (у 2005 році відповідні показники становили 81 і 34 %).

Зазначимо, що законодавчо ці господарства позбавлено можливості легалізуватися в ринкове середовище обравши сімейне фермерське господарство як базову організаційно-правову форму господарювання, оскільки не відповідають одному із критеріїв ідентифікації, а саме – мінімального розміру землі – 2 га.

Такої ж можливості позбавлено і частина господарств із майже 22 % сільських домогосподарств які нині користуються земельними ділянками, площа яких перевищує 1 га, з них 3,6 % – або понад 170 тис. господарств – користуються ділянками, площа яких перевищує 5 га (у 2005 р. таких господарств налічувалось лише 1,9 %). Частка таких господарств у загальному земельному фонді, використовуваному домогосподарствами, становила у 2016 р. майже 73 % (у 2005-му – лише 66 %) (рис. 2.3).

На нашу думку, наявність земельних угідь у користуванні сільських домогосподарств у розмірі понад 2,0 га не може слугувати одним із основних критеріїв визнання його в якості сімейного фермерського господарства, оскільки част-

ка господарств населення із критерієм «менше 2 га» автоматично позбавлені можливості обрати відповідну форму господарювання. Причиною останнього є формулювання та саме встановлення нижньої межі даного критерію.

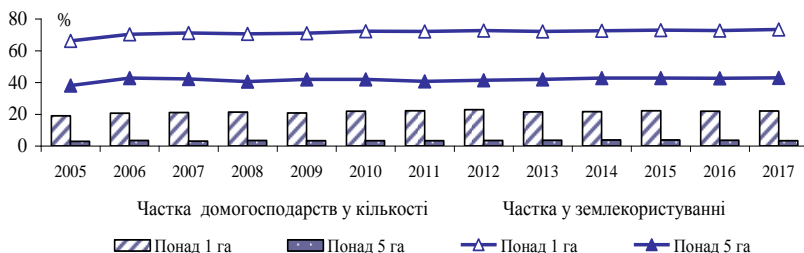

Рис. 2.3. Частки господарств населення із використовуваною площею сільгоспугідь понад 1 га / 2 га у загальній їх чисельності та площі використуваних ними угідь

Джерело: сформовано авторами на основа даних [91]; власні розрахунки.

Аналіз існуючих організаційно правових форм господарювання дозволяє говорити проте що господарства населення поряд із фермерськими господарствами створюють базис інституціоналізації сімейного фермерства в Україні, а сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, яких на сьогодні зареєстровано лише 1 098 одиниць, а практичну діяльність веде майже половин, покликані забезпечити малим формам господарювання, в тому числі і сімейним фермерським господарствам, ефективність в питанні конкурентності з іншими великими формами господарювання в аграрному секторі, зокрема і на зовнішніх ринках.

Беручи за основу запровадженні податкові новації, які створюють прецедент для переходу ОСГ (*див. розділ 3*) та вже існуючих фермерських господарств, які здійснюють діяльність у формі юридичної особи, за умови зміни своєї організаційної форма на ФОП, з метою використання більш пільгових умов податкового навантаження та державної підтримки (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Суб'єкти підприємницької діяльності в рамках спрощеної системи оподаткування

Види діяльності	4 група	
	для сільськогосподарських товаровиробників	
Форма державної реєстрації	ФОП, яка здійснює діяльність виключно в межах фермерського господарства	Юр. особа незалежно від організаційно-правової форми
Ставка ЄП	розмір ставок з 1 га с.-г. угідь грошової оцінки наявної земельної ділянки: 0,95 % (для ріллі, сіножатей і пасовищ (крім ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, а також сільськогосподарських угідь, що перебувають в умовах закритого ґрунту); 0,57 % (для ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, 0,57 % (для багаторічних насаджень (крім багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях); 0,19% (для багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях); 2,43 % (для земель водного фонду) (ст. 293.9.ПКУ)	
Умови	Займаються виключно виробництвом с.-г. продукції, її переробкою та постачанням; Здійснюють господарську діяльність (крім постачання) за місцем податкової адреси; Не використовують найманих працівників; Членами фермерського господарства є лише члени сім'ї цієї особи у визначенні частини другої ст. 3 Сімейного кодексу України; Площа с.-г. угідь, та/або земель водного фонду у власності та/або користуванні членів фермерського господарства становить не менше 2 га, але не більше 20 га. (п. 291.4. ПКУ зі змінами від 10.07.2018)	частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 % (ст. 291.4.ПКУ)

Джерело: сформовано авторами відповідно до законодавчих актів [48; 93]. Також див. табл. 3.1 розділу 3.

Із врахуванням критеріїв зазначених в законодавчих змінах щодо ідентифікації сімейного фермерського господарства, (площа сільськогосподарських угідь, та/або земель водного фонду у власності та/або користуванні членів фермерського господарства становить не менше 2 га але не більше 20 га), дозволяють змоделювати рівень податкового навантаження за умови створення сімейного фермерського господарства через відповідну їх реєстрацію як ФОП що представлено в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Розрахунок податкового навантаження на сімейне фермерське господарство, створеного на базі особистого селянського господарства чи змінившого форму господарювання фермерське господарство, відповідно до інституційно-правових змін, грн на 2019 рік

Площа, га	ЄП	ЄСВ (сплачений СФГ)	ЄСВ (компенсована частина за рахунок державного бюджету)	Фіскальний потенціал, грн	
				сплата за «себе» СФГ	з врахуванням компенсації
4 ГРУПА – спрощеної системи оподаткування ЄП (0,95 % від НГО) + 10% сплата ЄСВ (0,9 мінімального страхового внеску – перший рік компенсація за розрахунок державного бюджету ЗУ «Про державну підтримку сільського господарства України)					
0,1-2,0*	-	982,87	8845,85	982,87	9827,72
2,1	600			1419,06	10428,72
4	1200			2019,06	11028,74
8	1800			2619,06	11628,74
10	3000			3819,06	12828,74
12	3600			4419,06	13428,74
14	4200			5019,06	14028,74
16	4800			5619,06	14628,74
18	5400			6219,06	15228,74
20	6000			6819,06	15828,74

Джерело: розраховано авторами за даними [107]. (3723,0 грн (мінімальна база (1 МЗП) * 22% (мінімальний розмір ЄСВ «за себе» = 819,06 грн/міс. * 12 місяців = 9828,72 грн/рік * 10% (пільгова сплата ЄСВ) = 982,87 грн).

*- за умови внесення відповідної зміни щодо зменшення критерію ідентифікації СФГ по розміру площі землі 0,1 -20 га.

Одразу зазначимо, що в розрахунку прогнозних показників потенційних учасників сімейної форми господарювання нами враховано і господарства з показниками які не відповідають мінімальному критерію ідентифікації його, по критерію розміру землі, а саме до 2 га.

Нами розглядаються вони в якості потенційних сімейних фермерських господарств, за умови внесення відповідних законодавчих змін щодо індикативного показника ідентифікації сімейного фермерського господарства – мінімального розміру землеволодіння.

Забезпечивши сімейним фермерським господарствам статус платника єдиного податку 4-ї групи спрощеної системи оподаткування та відповідного введення пільг зі сплати єдиного соціального внеску для усіх членів сімейного фермерського господарства, в т. ч. його голови, відповідно до внесених змін Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо стимулювання створення та діяльності сімейних фермерських господарств» від 10.07.2018 № 2497-VIII шляхом додавання «Статті 13. Додаткова фінансова підтримка сімейних фермерських господарств» до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України»²¹ сімейним ФГ, які зареєстровані платниками єдиного податку 4-ї групи спрощеної системи оподаткування, згідно із главою 1 розділу XIV ПКУ [48], надається додаткова фінансова підтримка через механізм доплати на користь застрахованих осіб - членів/голови сімейного ФГ єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у вставлених розмірах, згрупувавши фермерські господарства по розміру сільськогосподарських угідь, у відповідності меж зазначених критерії ідентифікації в статусі сімейного, провівши відповідний прогноз їх розвитку (табл. 2.8).

Динаміка перспектив зміни фермерськими господарствами юридичного статусу демонструє негативну тенденцію, проте це не говорить про неефективність сімейної форми господарювання як такої, оскільки зменшення їх чисельності з числа існуючих фермерських господарств, також може говорити про зростання частки землекористування понад критерій, що вимагатиме від них зміни юридичного статусу із ФОП.

²¹ Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо стимулювання утворення та діяльності сімейних фермерських господарств : Закон України від 10.07.2018 року № 2497-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2497-19> (дата звернення : з 18.09.2018).

Таблиця 2.8

Розподіл фермерських господарств по критерію ідентифікації за розміром сільськогосподарських угідь як потенційних сімейних фермерських господарств

ВИХІДНА СТАТИСТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ																				
Індикатори інституційної ідентифікації сімейного фермерського господарства	од/га	Роки																		
		2010		2011		2012		2013		2014		2015		2016		2017				
		ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ, що мали с.-г. угіддя																		
		37220		36624		36332		35964		34589		31980		32032		30769				
		КІЛЬКІСТЬ ГОСПОДАРСТВ ВІДПОВІДНО ДО КРИТЕРІВ ІДЕНТИФІКАЦІЇ																		
	0,1 - 1,0		341		404		327		315		276		294		178		156			
	1,1-2,0		1019		943		917		841		779		691		632		612			
	2,1-3,0		1356		1256		1220		1120		1037		920		841		832			
	3,1-5,0		2743		2569		2485		2357		2099		1666		1697		1537			
	5,1-10,0		3774		3687		3539		3490		3187		2783		2748		2410			
10,1-20,0		4561		4438		4429		4384		4130		3799		3788		3635				
ПРОГНОЗОВАНА ІНФОРМАЦІЯ*																				
од/га	Прогноз зміни статусу фермерськими господарствами на сімейне фермерське господарство на базі ФОП																			
	2019		2020		2021		2022		2023		2024		2025		2026		2027		2028	
	ПРОГНОЗНА КІЛЬКІСТЬ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ																			
	31164		30214		29264		28314		27364		26415		25465		24515		23565		22615	
	ПРОГНОЗНА КІЛЬКІСТЬ ГОСПОДАРСТВ ВІДПОВІДНО ДО КРИТЕРІВ ІДЕНТИФІКАЦІЇ																			
0,1 - 1,0		196	7	169	6	142	5	115	4	88	4	61	3	34	2	27	1	16	9	4
1,1-2,0		574	7	510	7	445	8	381	9	317	4	252	3	188	2	123	5	59	7	31
2,1-3,0		764	8	679	7	593	7	507	6	421	6	336	5	250	4	164	4	79	3	54
3,1-5,0		1469	4	1279	8	1089	2	898	6	708	0	518	4	327	8	137	2	101	7	89
5,1-10,0		2567	6	2380	6	2193	5	2006	5	1819	5	1632	5	1445	4	1258	4	1071	9	884
10,1-20,0		3662	3	3523	0	3384	8	3244	6	3105	4	2966	1	2827	9	2688	7	2549	9	2410

Джерело: сформовано авторами на основа даних [91]; * - власні розрахунки.

Проведений прогноз розвитку сімейних фермерських господарств із врахуванням розподілу фермерських господарств по критерію ідентифікації за розміром сільськогосподарських угідь та розрахунку податкового навантаження на сімейне фермерське господарство, створеного на базі особистого селянського господарства чи змінившого форму господарювання фермерське господарство, відповідно до інституційно-правових змін, проведемо прогнозний розрахунок фіскального потенціалу інституціоналізації сімейного фермерства як господарюючої одиниці для бюджетів всіх рівнів (табл. 2.9).

Аналіз проведеного фіскального потенціалу дозволяє стверджувати про те, що зазначена господарююча одиниця являється позитивним індикатором економічного розвитку сільських територій.

Слід зазначити те, що за розрахунками науковців відділу підприємництва, кооперації та агропромислової інтеграції Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» до 2028 року близько 300 тис. ОСГ можуть легалізуватися в ринковий механізм господарювання в статусі сімейного фермерського господарства. Все це дозволяє провести прогноз фіскального потенціалу від таких змін (табл. 2.10).

Як висновок, загальний фіскальний потенціал для всіх рівнів бюджетів сягає понад 14 млрд грн.

Запропоновані інституційно-правові зміни, зокрема в питанні податкового стимулювання хоч і покликані стимулювати розвиток сімейного фермерства в Україні, проте ще далекі від податкових механізмів стимулювання фермерів в країнах ЄС. Також не слід забувати і про те що відсутність ефективної аграрної політики відносно пріоритетності підтримки малого аграрного підприємництва значно стримує його розвиток.

Таблиця 2.9

Фіскальний потенціал інституціоналізації сімейного фермерського господарства на основі зміни фермерськими господарствами організаційно-правової форми господарювання, грн

Індикатори інституційної ідентифікації сімейного фермерського господарства, га	Фіскальний потенціал інституціоналізації сімейного фермерства					
	2019			2020		
	МБ	ДБ	Всього	МБ	ДБ	Всього
2,1-3,0	229285,714	751195,03	980480,743	203571,429	1333897,71	1537469,14
3,1-5,0	1322485,71	1444260,2	2766745,91	1151164,29	2514326,99	3665491,27
5,1-10,0	6161142,86	2523172,8	8684315,69	5712171,43	4678611,13	10390782,6
10,1-20,0	19774028,6	3599136,9	23373165,4	19022657,1	6924754,47	25947411,6
РАЗОМ	27486942,9	8317764,9	35804707,8	26089564,3	15451590,3	41541154,6
	2021			2022		
2,1-3,0	177857,143	1748108,06	1925965,2	152142,857	1993826,06	2145968,91
3,1-5,0	979842,857	3210200,36	4190043,2	808521,429	3531880,33	4340401,76
5,1-10,0	5263200	6466314,89	11729515	4814228,57	7886284,11	12700512,7
10,1-20,0	18271285,7	9976852,85	28248139	17519914,3	12755432	30275346,3
РАЗОМ	24692185,7	21401476,2	46093662	23294807,1	26167422,5	49462229,6
	2023			2024		
2,1-3,0	126428,571	2071051,71	2197480,29	100714,286	1979785,03	2080499,31
3,1-5,0	637200	3479366,88	4116566,88	465878,571	3052660,02	3518538,59
5,1-10,0	4365257,14	8938518,79	13303775,9	3916285,71	9623018,93	13539304,6
10,1-20,0	16768542,9	15260491,9	32029034,8	16017171,4	17492032,6	33509204
РАЗОМ	21897428,6	29749429,3	51646857,9	20500050	32147496,6	52647546,6
	2025			2026		
2,1-3,0	75000	1720026	1795026	49285,7143	1291774,63	1341060,34
3,1-5,0	294557,14	2251759,8	2546316,9	123235,714	1076666,07	1199901,79
5,1-10,0	3467314,3	9939784,5	13407099	3018342,86	9888815,6	12907158,5
10,1-20,0	15265800	19450054	34715854	14514428,6	21134556,2	35648984,8
РАЗОМ	19102671	33361624	52464296	17705292,9	33391812,5	51097105,4
	2027			2028		
2,1-3,0	23571,4286	695030,914	718602,343	16200	530750,88	546950,88
3,1-5,0	90900	893430,648	984330,648	80100	874756,08	954856,08
5,1-10,0	2569371,43	9470112,13	12039483,6	2120400	8683674,1	10804074
10,1-20,0	13763057,1	22545539,2	36308596,3	13011686	23683003	36694689
РАЗОМ	16446900	33604112,9	50051012,9	15228386	33772184	49000570

Примітка: МБ – місцевий бюджет, ДБ – державний бюджет.

Джерело: розраховано та систематизовано авторами

Таблиця 2.10

**Фіскальний потенціал інституціоналізації сімейного фермерського господарства
на базі ОСГ, грн**

Індикатори інституційної ідентифікації сімейного фермерського господарства	Фіскальний потенціал інституціоналізації ОСГ в статусі сімейного фермерського господарства							
	Прогноз легалізації ОСГ в статусі СФГ	Місцевий бюджет, грн	Державний бюджет, грн	Всього надходжень до бюджетів, грн	Прогноз легалізації ОСГ в статусі СФГ	Місцевий бюджет, грн	Державний бюджет, грн	Всього надходжень до бюджетів, грн
га	тис. од	2019			тис. од	2020		
2,1-5,0	186	89400000	182483947	271883947	191	91500000	376373	91876373
5,1-20,0	7	22800000	6793611	29593611	7	22800000	14012	22814012
РАЗОМ	192	112200000	189277558	301477558	198	114300000	390385	114690385
га	тис. од	2021			тис. од	2022		
2,1-5,0	196	94200000	578816269	673016269	208	99600000	817376013	916976013
5,1-20,0	7	22800000	21548486	44348486	8	26400000	30429717	56829717
РАЗОМ	203	117000000	600364755	717364755	215	126000000	847805730	973805730
га	тис. од	2023			тис. од	2024		
2,1-5,0	212	102000000	1040728760	1142728760	220	105600000	1294495499	1400095499
5,1-20,0	8	26400000	38744814	65144814	8	26400000	48192180	74592180
РАЗОМ	219	128400000	1079473575	1207873575	227	132000000	1342687679	1474687679
га	тис. од	2025			тис. од	2026		
2,1-5,0	231	111300000	1590081476	1701381476	237	113700000	1862856959	1976556959
5,1-20,0	9	29700000	59196415	88896415	9	29700000	69351448	99051448
РАЗОМ	239	141000000	1649277891	1790277891	245	143400000	1932208407	2075608407
га	тис. од	2027			тис. од	2028		
2,1-5,0	256	123000,000	2266792779	2389792779	279	134100000	2746763577	2880863577
5,1-20,0	10	33000000	84389390	117389390	10	33000000	102258003	135258003
РАЗОМ	265	156000000	2351182169	2507182169	289	167100000	2849021580	3016121580

Джерело: розраховано та систематизовано авторами

Крім того, що фермерські та особисті селянські господарства відіграють важливу роль у виробництві сільськогосподарської продукції, вони виконують ще цілий ряд соціально-економічних функцій:

- сприяють вирішенню соціальних проблем села, налагодження сталого розвитку сільських територій, забезпечення зайнятості та зростання доходів сільського населення;

- забезпечують збереження сільського розселення та сільського способу життя, соціального контролю над територіями, народних традицій, культурного розмаїття країни; значна їх роль в трудовому вихованні молоді, збереження і передачі виробничого і соціального досвіду;

- вносять помітний внесок у збереження різноманітності біогеоценозів, забезпечення їх стійкості, поліпшення екологічної ситуації в сільській місцевості.

З розвитком сімейного фермерства на селі формується повноцінний господарник - власник, який відповідає за ефективне використання землі.

Разом з тим виробничий і соціальний потенціал малих форм господарювання на селі використовується недостатньо ефективно. Власники господарств, сільські підприємці відчувають ряд суттєвих правових, економічних і соціальних проблем.

По-перше, не сформована достатня правова основа для розвитку сектора малих форм господарювання та сільськогосподарської кооперації, належним чином не прописані правові умови державної підтримки малого аграрного підприємництва. Відсутній ефективний захист земельних прав громадян.

По-друге, фермери, власники особистих селянських господарств, сільські підприємці відчувають гострий дефіцит фінансово-кредитних ресурсів в силу слабкої доступності для малого аграрного бізнесу (незважаючи на позитивну динаміку) ринку комерційного кредиту, недостатнього розвитку сільської кредитної кооперації.

По-третє, не налагоджена ефективна система матеріально-технічного і виробничого обслуговування малих форм господарювання та збуту їх продукції.

Особливо важкодоступні власникам сімейних господарств високоврожайні сорти сільськогосподарських культур, високопродуктивні породи худоби і птиці. У більшості новостворених сімейних фермерських господарств використовуються технології з низьким рівнем механізації та великими витратами ручної праці.

По-четверте, сільське населення відчуває істотні труднощі в отриманні ринкової інформації, консультаційних послуг правового, економічного і технологічного характеру, підвищенні кваліфікації.

По-п'яте, відсутній механізм регулярної взаємодії між державними інституціями, з одного боку, і профільними асоціаціями з іншого. Це призводить до недостатньо повного врахування інтересів і потреб малих форм господарювання та сільських жителів при розробці заходів аграрної та сільської політик, знижує її ефективність.

Все це вимагає розроблення пріоритетних напрямів підтримки розвитку малого та середнього аграрного підприємництва, серед яких особливе місце виокремити саме сімейному фермерству. Проведене дослідження дозволило нам сформулювати власне бачення напрямів такої підтримки (рис. 2.4).

З огляду на кризові явища в економіці питання створення сприятливого інституціонального середовища для формування стійких трендів і позитивних очікувань в підприємницькому секторі представляється одним з найактуальніших. Автори в даній статті ставлять собі за мету виявлення основних детермінант підприємницької активності на різних фазах господарського циклу (укладу) і вироблення рекомендацій щодо формування політики в цій галузі.

У сільському господарстві утвердилися дві основні форми організації виробництва сільськогосподарської продукції (особисті селянські та фермерські господарства), які створюють базис для розвитку сімейного укладу господарювання, які розрізняються масштабами і цілями виробництва, внеском в забезпечення продовольчої безпеки, розвиток сільських територій, розмірами і методами наданої державної фінансової підтримки.

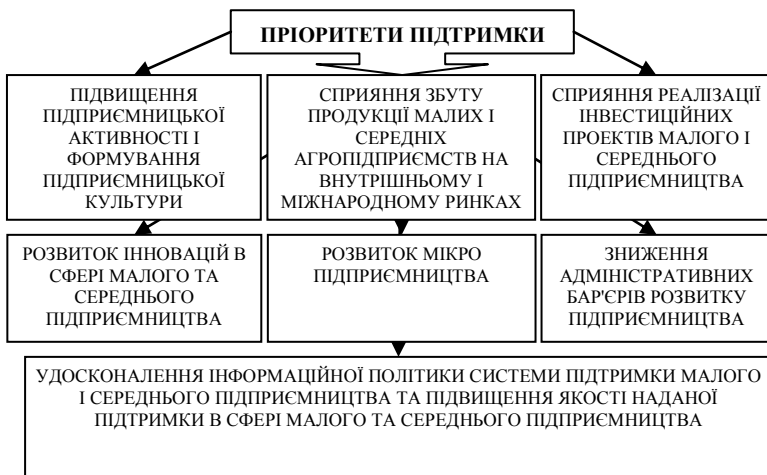

Рис. 2.4. Пріоритети підтримки розвитку малого та середнього аграрного підприємництва

Джерело: сформовано на основі узагальнення дослідження

Кожна з названих форм організації сільськогосподарського виробництва має свою динаміку розвитку, займає свою нішу на агропродовольчих ринках.

У сформованих макроекономічних умовах (низька трудова зайнятість, низькі доходи сільського населення) навіть позитивне рішення проблеми за рахунок нарощування обсягів виробництва аграрної продукції в великих сільськогосподарських товаровиробниках не знизить ризику забезпечення продовольчої безпеки сільського населення (в плані економічної доступності).

Для вирішення проблеми збереження і розвитку ОСГ потрібно офіційно визнати цю категорію господарств як рівноправну і необхідну (при збереженні макроекономічних умов) форму організації суспільного виробництва, забезпечити достатню державну підтримку (в тому числі фінансову) сільськогосподарським кооперативам з широким залученням господарств населення, створити умови для залучення в се-

лянські господарства сільського та міського населення в працездатному віці з метою подальшої трансформації цих господарств в товарні.

Сформована економічна ситуація в країні, зокрема в аграрному секторі економіки визначає доцільність скорочення державних вливань в індустріальні агропромислові об'єкти-гіганти і істотного збільшення фінансової державної підтримки малого агробізнесу, а точніше, сімейних форм ведення сільського господарства.

На підставі результатів дослідження сформульовані рекомендації щодо підтримки підприємницької активності. Зокрема, запропоновані пріоритетні напрями підтримки розвитку малого та середнього аграрного підприємництва, які відображають ключові особливості підприємницького потенціалу.

Запропоновані авторські концептуальні погляди на тенденцію становлення сімейного фермерського господарства в господарюючому укладі економіки враховують галузеву специфіку, роль і значення різних господарюючих суб'єктів. Проте, до кінця не вирішеним питанням є практичне впровадження концепції сімейного фермерства в практичну діяльність незалежно від форми організації бізнесу.

Перспективи подальших досліджень будуть спрямовані на розробку концептуальних основ, що забезпечують конкурентоспроможний розвиток сімейного фермерства і єдиної уніфікованої методології, адаптованої до реалізації запропонованих заходів.

РОЗДІЛ 3. ПІДТРИМКА СІМЕЙНИХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ТА ІНШИХ МАЛИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ

3.1. Фінансово-кредитний механізм у формалізації сімейного фермерства

Відповідно до вимог ПКУ²²) фермерські господарства, в т. ч. і зі статусом сімейності можуть перебувати на одній з систем оподаткування: загальна та спеціальний режим оподаткування – спрощена система оподаткування (ст. 9-11, ст. 15.1., ст. 209.1., ст. 291.4. ПКУ зі змінами від 10.07.2018²³).

Спрощена система оподаткування. Сімейне фермерське господарство – фізична особа - підприємець (далі – ФОП) чи юридична особа (далі – юр. особа) може самостійно обрати спрощену систему оподаткування, якщо така особа відповідає вимогам, встановленим главою 1 ПКУ, та реєструється платником єдиного податку в порядку, визначеному главою 1 ПКУ.

Спрощена система оподаткування передбачає тільки один вид податку: єдиний податок, який сплачується до місцевого бюджету та характеризується наявністю поділу платників на групи суб'єктів підприємницької діяльності (ст. 291.4. ПКУ). Враховуючи даний поділ сімейні фермерські господарства можуть відноситися до 2-ї, 3-ї та 4-ї груп (табл. 3.1) [61].

Платниками 2-ї групи, можуть бути тільки ФОП, які виплачують податкові зобов'язання з ставкою єдиного податку в межах до 20 % розміру мінімальної заробітної плати (ст. 293.2. ПКУ [48]).

²² Податковий Кодекс України від 02.12.2010 року № 2755-VI (зі змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 16.07.2018).

²³ Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо стимулювання утворення та діяльності сімейних фермерських господарств : Закон України від 10.07.2018 року № 2497-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2497-19> (дата звернення : 3 18.09.2018).

Таблиця 3.1

Групи суб'єктів підприємницької діяльності в рамках спрощеної системи оподаткування

	1 група	2 група	3 група		4 група	
Види діяльності	«роздрібний продаж» та «побутові послуги населенню»	«послуги тільки фіз. особам», «виробництво/продаж товарів», «ресторанне господарство»	будь-які види діяльності, дозволені на спрощеній системі		для сільськогосподарських товаровиробників	
Форма державної реєстрації	ФОП	ФОП	ФОП	Юр. особа	ФОП , яка здійснює діяльність виключно в межах фермерського господарства	Юр. особа незалежно від організаційно-правової форми
Ставка ЄП	до 10% від прожиткового мінімуму (ст. 293.2. ПКУ)	до 20% від мінімальної заробітної плати (ст. 293.2. ПКУ)	3 % доходу - в разі сплати податку на додану вартість; 5 % доходу - в разі виключення податку на додану вартість до складу єдиного податку (ст. 293.3. ПКУ)		розмір ставок з 1 га с.-г. угідь грошової оцінки наявної земельної ділянки: 0,95 % (для ріллі, сіножатей і пасовищ (крім ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, а також сільськогосподарських угідь, що перебувають в умовах закритого ґрунту); 0,57 % (для ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, 0,57 % (для багаторічних насаджень (крім багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях); 0,19% (для багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях); 2,43 % (для земель водного фонду) (ст. 293.9. ПКУ)	
Умови	не використовують найманих працівників; здійснюють виключно роздрібний продаж товарів з торговельних місць на ринках та/або провадять господарську діяльність з надання побутових послуг населенню; обсяг доходу яких протягом календарного року не перевищує 300 тис. грн (ст. 291.4. ПКУ)	не надають посередницькі послуги з купівлі, продажу, оренди та оцінювання нерухомого майна; не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, одночасно не перевищує 10 осіб; обсяг доходу не перевищує 1.5 млн грн (ст. 291.4. ПКУ)	обсяг доходу не перевищує 5 млн грн; не використовують найманих працівників (ст. 291.4. ПКУ)	обсяг доходу не перевищує 5 млн грн (ст. 291.4. ПКУ)	займаються виключно виробництвом с.-г. продукції, її переробкою та постачанням; здійснюють господарську діяльність (крім постачання) за місцем податкової адреси; не використовують найманих працівників; членами фермерського господарства є лише члени сім'ї цієї особи у визначенні частини другої ст. 3 Сімейного кодексу України; площа с.-г. угідь, та/або земель водного фонду у власності та/або користуванні членів фермерського господарства становить не менше 2 га, але не більше 20 га. (п. 291.4. ПКУ зі змінами від 10.07.2018)	частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 % (ст. 291.4. ПКУ)

Примітка: ПКУ – Податковий кодекс України. Джерело: сформовано авторами на основі даних [48; 61].

Для платників 3-ї групи (як ФОП, так і юр. осіб) відсоткова ставка єдиного податку, встановлюється у розмірі 3% та 5 % від валового доходу (ст. 293.3. ПКУ).

Для платників 4-ї групи (як ФОП, так і юр. осіб), передбачається визначення податкового зобов'язання на основі грошової оцінки наявної земельної ділянки. Прийняття Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо стимулювання створення та діяльності сімейних фермерських господарств» [61] надало ФОП можливість сплати єдиного податку 4-ї групи у тому самому спрощеному порядку, що й для сільгосп підприємств – юр. осіб. Зокрема, вказаний законодавчий акт передбачив також те, що ці ФОП мають здійснювати діяльність виключно в межах фермерського господарства зареєстрованого відповідно до Закону України «Про фермерське господарство» та за умови виконання сукупності вимог:

- ◆ займаються виключно виробництвом сільськогосподарської продукції, її переробкою та постачанням;
- ◆ здійснюють господарську діяльність (крім постачання) за місцем податкової адреси;
- ◆ не використовують працю найманих осіб;
- ◆ членами фермерського господарства такої фізичної особи є лише члени сім'ї цієї особи у визначенні частини другої ст. 3 Сімейного кодексу України;
- ◆ площа сільськогосподарських угідь, та/або земель водного фонду у власності та/або користуванні членів фермерського господарства становить не менше 2 га, але не більше 20 га.

Об'єктом оподаткування для платників єдиного податку 4-ї групи є площа сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень) та/або земель водного фонду (внутрішніх водойм, озер, ставків, водосховищ), що перебуває у власності сільськогосподарського товаровиробника або надана йому у користування, у тому числі на умовах оренди (п. 292¹.1. ПКУ [48]).

Базою оподаткування податком для платників єдиного податку 4-ї групи для сільськогосподарських товаровиробників є нормативна грошова оцінка одного гектара сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень), з урахуванням коефіцієнта індексації, визначеного за станом на 1 січня базового податкового (звітного) року відповідно до порядку, встановленого ПК України (п. 292¹.2.ПКУ).

Фіксовані ставки єдиного податку встановлюються сільськими, селищними, міськими радами або радами об'єднаних територіальних громад, для фізичних осіб - підприємців, які здійснюють господарську діяльність, залежно від виду господарської діяльності, з розрахунку на календарний місяць (п.293.2. ПКУ)

Для платників єдиного податку 4-ї групи розмір ставок податку з одного гектара сільськогосподарських угідь та/або земель водного фонду залежить від категорії (типу) земель, їх розташування та становить у певних відсотках бази оподаткування (п.293.9 ст. 293 ПК України) (*див. табл. 4*).

Платники 4-ї групи єдиного податку сплачують податок щоквартально протягом 30 календарних днів, що настають за останнім календарним днем податкового (звітного) кварталу, у таких розмірах (пп. 2 п. 295.9. ст. 295. ПКУ):

- у I кварталі - 10 %;
- у II кварталі - 10 %;
- у III кварталі - 50 %;
- у IV кварталі - 30 %.

Платники єдиного податку 4-ї групи (ФОП), які у податковому (звітному) періоді не забезпечили дотримання сукупності умов (критеріїв), передбачених для таких платників у підпункті 4 пункту 291.4 статті 291 ПКУ, зобов'язані сплатити у поточному році податок у розмірі, що розраховується виходячи із 25 % річної суми податку за кожен квартал, протягом якого платник перебував на 4-й групі плат-

ників єдиного податку, та з наступного податкового (звітнього) кварталу перейти на застосування ставки єдиного податку, визначеної для платників єдиного податку 3-ї групи, або відмовитись від застосування спрощеної системи оподаткування. Заява про такий перехід подається таким платником податку не пізніше 20 числа місяця, наступного за календарним кварталом, у якому не забезпечено дотримання сукупності відповідних умов (критеріїв) (пп. 298.8.6. п. 298.8. ст. 298. ПКУ зі змінами від 10.07.2018 р.).

Новоутворені сільськогосподарські товаровиробники – юр. особи можуть бути платниками податку з наступного року, якщо частка сільськогосподарського товаровиробництва, отримана за попередній податковий (звітний) рік, дорівнює або перевищує 75 % (пп. 291.4.7. п. 291.4. ст. 291. ПКУ зі змінами від 10.07.2018).

Сімейні ФГ зареєстровані в установленому порядку як ФОП, які до закінчення місяця, в якому відбулася державна реєстрація, подали заяву щодо обрання спрощеної системи оподаткування та ставки єдиного податку, встановленої для 4ї групи, вважаються платниками єдиного податку з дня державної реєстрації (пп. 298.8.5. п. 298.8. ст. 298. ПКУ зі змінами від 10.07.2018 р.).

Заява щодо обрання спрощеної системи оподаткування та ставки єдиного податку подається за вибором платника податків в один із способів (частини 1 - 4 пп. 298.1.1 п. 298.1. ст. 298. ПКУ):

- особисто платником податків або уповноваженою на це особою;
- надсилається поштою з повідомленням про вручення та з описом вкладення;
- засобами електронного зв'язку в електронній формі з дотриманням умови щодо реєстрації електронного підпису підзвітних осіб у порядку, визначеному законодавством.

Державному реєстратору як додаток до заяви про державну реєстрацію, що подається для проведення державної реєстрації юр. особи або ФОП з урахуванням вимог пункту 291.5 ст. 291. ПКУ. Електронна копія заяви, виготовлена шляхом сканування, передається державним реєстратором до контролюючого органу одночасно з відомостями з заяви про державну реєстрацію на проведення державної реєстрації юридичної особи або фізичної особи - підприємця згідно із Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань».

Новостворені сімейні фермерські господарства, які протягом 10 календарних днів з дня державної реєстрації подали заяву щодо обрання спрощеної системи оподаткування та ставки єдиного податку, встановленої для 3-ї групи, 4-ї групи (ФОП) (п. 294.4. ст. 294. ПКУ зі змінами від 10.07.2018), що перший податковий (звітний) період починається з першого числа місяця, в якому відбулася державна реєстрація.

СФГ-ФОП, які у звітному періоді вперше обрали або перейшли на 4-у групу спрощеної системи оподаткування, та юридичні особи, утворені протягом року шляхом перетворення у звітному податковому періоді, у тому числі за набуті ними площі нових земельних ділянок, вперше сплачують податок протягом 30 календарних днів, що настають за останнім календарним днем податкового (звітного) кварталу, в якому відбулося утворення (виникнення права на земельну ділянку) (пп. 295.9.3. п. 295.9. ст. 295. ПКУ), а надалі – у порядку вказаному вище (пп. 295.9.2. п. 295.9. ст. 295. ПКУ).

Сімейні ФГ як платники єдиного податку 4-ї груп перераховують в установлений строк загальну суму коштів на відповідний рахунок місцевого бюджету за місцем розташування земельної ділянки (пп. 295.9.8. п. 295.9. ст. п. 295. ПКУ).

Сімейні ФГ, які організовані на основі діяльності ФОП та є платниками 2ї - 4ї груп єдиного податку, а обсяг їх доходу протягом календарного року не перевищує 1 млн грн,

не застосовують реєстратори розрахункових операцій. У разі перевищення вказаного обсягу доходу застосування реєстратора розрахункових операцій є обов'язковим і розпочинається з першого числа першого місяця кварталу, наступного за виникненням такого перевищення, та продовжується у всіх наступних податкових періодах протягом реєстрації суб'єкта господарювання як платника єдиного податку (п. 296.10. ст. 296. ПКУ зі змінами від 10.07.2018).

Платники єдиного податку звільняються від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з таких податків і зборів (п. 297.1. ст. 297. ПКУ зі змінами від 10.07.2018):

- 1) податку на прибуток підприємств;
- 2) податку на доходи фізичних осіб у частині доходів (об'єкта оподаткування), що отримані в результаті господарської діяльності платника єдиного податку 1ї- 4ї груп (фізичної особи) та оподатковані згідно главою 1 ПКУ;

- 3) податку на додану вартість з операцій з постачання товарів, робіт та послуг, місце постачання яких розташоване на митній території України, крім податку на додану вартість, що сплачується фізичними особами та юр. особами 3ї групи, які обрали ставку єдиного податку 3 % доходу (пп. 1 п.. 293.3 ст. 293. ПКУ), а також що сплачується платниками єдиного податку 4ї групи;

- 4) податку на майно (в частині земельного податку), крім земельного податку за земельні ділянки, що не використовуються платниками єдиного податку 1-ї – 3-ї груп для провадження господарської діяльності та платниками єдиного податку 4-ї групи для ведення сільськогосподарського товаровиробництва;

- 5) рентної плати за спеціальне використання води платниками єдиного податку 4ї групи.

Платники єдиного податку 4-ї групи можуть самостійно перейти на застосування ставки єдиного податку, визначеної для платників єдиного податку 3-ї групи, або відмовитися від

спрощеної системи оподаткування у зв'язку з переходом на сплату інших податків і зборів, визначених ПКУ, з першого числа місяця, наступного за податковим (звітним) кварталом, у якому подано відповідну заяву, за умови сплати податку за поточний рік у розмірі, що розраховується, виходячи із 25 % річної суми податку за кожен квартал, протягом якого платник перебував на 4-й групі платників єдиного податку (пп. 298.8.7. п. 298.8. ст. 298. ПКУ зі змінами від 10.07.2018).

Сільськогосподарський товаровиробник повторно можуть бути включений до 4-ї групи платників єдиного податку не раніше ніж через два календарні роки після анулювання його попередньої реєстрації платником єдиного податку четвертої групи (пп. 298.8.8. п. 298.8. ст. 298. ПКУ зі змінами від 10.07.2018) [48; 61].

Загальна система оподаткування.

Податок на прибуток. Даний податок в розмірі 18% від прибутку сплачується [48]:

- ФГ із формою державної реєстрації юр. особи (пп. 133.1.1. п. 133.1. ст. 133. ПКУ);
- новоствореними ФГ із формою державної реєстрації юр. особи, оскільки вони можуть бути платниками податку на спрощеній системі оподаткування з наступного року, якщо частка сільськогосподарського товаровиробництва, отримана за попередній податковий (звітний) рік, буде дорівнювати або перевищувати 75 відсотків. При цьому, такі ФГ не сплачують податків передбачених для платників 4-ї групи, що перебувають на спрощеній системі оподаткування.

Податок на додану вартість. Сільгоспвиробники мають можливість зареєструватися у Реєстрі отримувачів державної дотації для розвитку сільського господарства. Щоб потрапити до Реєстру отримувачів державної дотації для сільгоспвиробників, останні мають відповідати наступним критеріям:

- новоутворені сільськогосподарські виробники (які провадять господарську діяльність менш як 12 місяців) ма-

ють бути зареєстровані як суб'єкти господарювання, а питома вага вироблених товарів має бути розрахована протягом останніх 12 місяців за результатами кожного окремого звітнього періоду;

- до складу основної діяльності сільськогосподарського товаровиробника не включаються оподатковувані операції із постачання основних засобів, що перебували у складі його ОЗ не менше 12 послідовних звітних періодів сукупно, якщо такі операції не були постійними і не є окремим видом підприємницької діяльності сільськогосподарського виробника;

- сільськогосподарський товаровиробник якого вже внесли до Реєстру отримувачів бюджетної дотації має щомісячно подавати контролюючому органу додаток до податкової декларації з податку на додану вартість, що передбачений пунктом 51.2 розділу XX «Перехідні положення» ПКУ.

Бюджетна дотація виплачується товаровиробникам щомісяця з урахуванням вартості реалізованої продукції пропорційно частці сплаченої до бюджету суми податку на додану вартість за визначеними видами діяльності в загальній сумі сплати податку на додану вартість за умови, що такі товаровиробники не мають податкового боргу з податку на додану вартість на наступний день після граничного строку сплати такого податку за звітний період, за який надається бюджетна дотація.

Податок з доходів фізичних осіб. З метою здійснення господарської діяльності ФГ, йому необхідна земельна ділянка, яка переважно по договорах оренди отримується в користування від фізичних осіб. При цьому, ФГ виступає податковим агентом таких фізичних осіб, тобто, при виплаті фізичній особі орендної плати за земельну ділянку, ФГ зобов'язане утримати з такої орендної плати податок з доходів цієї фізичної особи (18 %) та перерахувати його в бюджет.

Крім того, ПДФО сплачується з виплаченої заробітної плати, чи виплати іншим фізичним особам, що сезонно виконували певні роботи.

Земельний податок. Об'єктами оподаткування земельним податком є:

- земельні ділянки, які перебувають у власності або користуванні;

- земельні частки (паї), які перебувають у власності.

Базою оподаткування є нормативна грошова оцінка земельних ділянок з урахуванням коефіцієнта індексації, визначеного відповідно до порядку, встановленого цим розділом.

Ставка податку за земельні ділянки, нормативну грошову оцінку яких проведено, встановлюється у розмірі не більше 3 відсотків від їх нормативної грошової оцінки, для земель загального користування - не більше 1 відсотка від їх нормативної грошової оцінки, а для сільськогосподарських угідь - не менше 0,3 % та не більше 1 % від їх нормативної грошової оцінки.

Ставка податку встановлюється у розмірі не більше 12 % від їх нормативної грошової оцінки за земельні ділянки, які перебувають у постійному користуванні суб'єктів господарювання (крім державної та комунальної форми власності).

Не сплачується земельний податок за земельні ділянки сільськогосподарських підприємств усіх форм власності та фермерських господарств, зайняті молодими садами, ягідниками та виноградниками до вступу їх у пору плодоношення, а також гібридними насадженнями, генофондовими колекціями та розсадниками багаторічних плодових насаджень (п.п.283.1.5 п.283.1 ст.283 ПК України) [48].

Військовий збір. Крім того, громадяни платять військовий збір, який становить 1,5% від заробітної плати.

3.2. Державна підтримка сімейних фермерських господарств

Відповідно до статей 9-11 Закону України «Про фермерське господарства»²⁴ новоствореним ФГ у період становлення (*перші три роки після його створення, а у трудонедостатніх населених пунктах - п'ять років*), ФГ з відокремленими фермерськими садибами, ФГ, які провадять господарську діяльність та розташовані у гірських населених пунктах, на поліських територіях, визначених в установленому порядку Кабінетом Міністрів України, та іншим ФГ надається допомога за рахунок:

1) державного бюджету України передбачаються кошти на підтримку ФГ, що мають спрямовуватися на меліорацію земель, у т. ч. їх зрошення та осушення, а також на консервацію та рекультивацію малопродуктивних сільськогосподарських угідь, на придбання сільськогосподарської техніки (комбайнів, тракторів, автомашин, бульдозерів, сівалок тощо;

2) місцевих бюджетів ФГ може надаватися допомога у будівництві об'єктів виробничого і невиробничого призначення, житла, проведенні заходів щодо землеустрою;

3) Українського державного фонду підтримки фермерських господарств (далі – Укрдержфонд):

на безповоротній основі надаються на такі цілі:

◆ відшкодування вартості розробки проектів відведення земельних ділянок для ведення ФГ;

◆ відшкодування частини витрат, пов'язаних із сплатою відсотків за користування кредитами банків, та часткову компенсацію витрат на придбання одного трактора, комбайна, вантажного автомобіля, будівництво та реконструкцію тваринницьких приміщень, включаючи вартість проектно-кошторисних документів, страхування фермерських господарств;

²⁴ Про фермерське господарство : Закон України від 19.06.2003 року № 973-IV (із змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15> (дата звернення : 28.09.2018).

♦ підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації кадрів ФГ у сільськогосподарських навчальних закладах;

♦ розширення досліджень з проблем організації і ведення виробництва у ФГ, видання рекомендацій з питань використання досягнень науково-технічного прогресу в діяльності фермерських господарств.

на поворотній основі допомога надається:

- для виробництва, переробки і збуту виробленої продукції;
- на здійснення виробничої діяльності;
- та інші передбачені статутом Українського державного фонду підтримки фермерських господарств цілі під гарантію повернення строком від трьох до п'яти років.

Згідно з розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018-2020 роки»²⁵ основні напрями, за якими передбачається надавати державну фінансову підтримку ФГ є наступні: стимулювання створення нових ФГ; посилення конкурентоспроможності ФГ; стимулювання переходу ФГ на виробництво органічної продукції (сировини); стимулювання первинної обробки та переробки вирощеної ФГ продукції; підтримка розвитку тваринництва у ФГ; стимулювання розвитку виноградарства, садівництва і хмелярства у ФГ; техніко-технологічне оновлення ФГ.

Механізми, які пропонується застосувати під час надання державної фінансової підтримки фермерським господарствам: надання фінансової підтримки на конкурсних засадах на поворотній основі через Укрдержфонд; часткова компенсація відсоткової ставки за залученими у національній валюті банківськими кредитами; часткова фінансова підтримка сільськогосподарських

²⁵Про схвалення Концепції розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018-2020 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 року № 664-р. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/664-2017-%D1%80> (дата звернення: 20.07.2018).

обслуговуючих кооперативів; фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі на умовах фінансового лізингу; державна підтримка шляхом здешевлення страхових платежів (премій); часткове відшкодування вартості будівництва та реконструкції тваринницьких ферм і комплексів, доїльних залів та утворених на кооперативних засадах м'ясопереробних підприємств; часткове відшкодування вартості закуплених для подальшого відтворення телиць, нетелей, корів вітчизняного походження, племінних телиць, нетелей, корів молочного, молочно-м'ясного і м'ясного напрямку продуктивності, племінних свинок та кнурців (класу «еліта»), племінних вівцематок, баранів, ярок; часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва; часткова компенсація витрат на закладення багаторічних насаджень та догляд за ними; надання державних гарантій під інвестиційні проекти.

Відповідно до внесених змін Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо стимулювання створення та діяльності сімейних фермерських господарств»²⁶ шляхом додавання «Статті 13¹. Додаткова фінансова підтримка сімейних фермерських господарств» до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» сімейним ФГ, які зареєстровані платниками єдиного податку 4-ї групи згідно із главою 1 розділу XIV ПКУ, надається додаткова фінансова підтримка через механізм доплати на користь застрахованих осіб - членів/голови сімейного ФГ єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у розмірі:

0,9 мінімального страхового внеску - перший рік;

0,8 мінімального страхового внеску - другий рік;

0,7 мінімального страхового внеску - третій рік;

²⁶ Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо стимулювання утворення та діяльності сімейних фермерських господарств : Закон України від 10.07.2018 року № 2497-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2497-19> (дата звернення : з 18.09.2018).

0,6 мінімального страхового внеску - четвертий рік;
0,5 мінімального страхового внеску - п'ятий рік;
0,4 мінімального страхового внеску - шостий рік;
0,3 мінімального страхового внеску - сьомий рік;
0,2 мінімального страхового внеску - восьмий рік;
0,1 мінімального страхового внеску - дев'ятий та десятий роки.

Така допомога надається за рахунок коштів, передбачених у Державному бюджеті України.

Внески можуть бути застосовані кожним з членів сімейного ФГ, в т. ч. головою, один раз. Фінансова підтримка надається зазначеному у цій статті сімейному ФГ виключно за умови, що його голова сплачує за себе та за кожного з членів свого ФГ (якщо вони не підлягають страхуванню на інших засадах) єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у розмірі, не меншому за:

0,1 мінімального страхового внеску - перший рік;
0,2 мінімального страхового внеску - другий рік;
0,3 мінімального страхового внеску - третій рік;
0,4 мінімального страхового внеску - четвертий рік;
0,5 мінімального страхового внеску - п'ятий рік;
0,6 мінімального страхового внеску - шостий рік;
0,7 мінімального страхового внеску - сьомий рік;
0,8 мінімального страхового внеску - восьмий рік;
0,9 мінімального страхового внеску - дев'ятий та десятий роки.

Керуючись Порядком використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств^{27,28} фінансова підтримка надається наступним одержувачам:

²⁷ Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств : Постанова Кабінету Міністрів України від 07.02.2018 року № 106. База «Законодавство України»/ ВР України. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/106-2018-%D0%BF> (дата звернення : 01.08.2018).

1) фермерському господарству, яке має чистий дохід (виручку) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній рік до 20 000 000 гривень, у власності та/або користуванні якого перебувають землі сільськогосподарського призначення; зареєстрованому в поточному році фермерському господарству, у власності та/або користуванні якого перебувають землі сільськогосподарського призначення, незалежно від обсягу чистого доходу (виручки);

2) сільськогосподарському обслуговуючому кооперативу:

2.1) молочарського, м'ясного напрямів, до складу якого входять не менше 20 членів, серед яких повинно бути одне і більше фермерських господарств, а інші – фізичні особи, у власності та/або користуванні кожної з яких перебувають землі сільськогосподарського призначення та за наявності тварин, ідентифікованих та зареєстрованих відповідно до законодавства;

2.2) плодово-ягідного, овочевого напрямів, а також із заготівлі та переробки дикорослих ягід, грибів і рослин, до складу якого входять не менш як 7 членів, серед яких повинно бути одне і більше фермерських господарств, а інші – фізичні особи, у власності та/або користуванні кожної з яких перебувають не більше 100 гектарів земель сільськогосподарського призначення.

Фінансова підтримка не надається одержувачам: стосовно яких порушено справу про банкрутство; яких в установленому порядку визнано банкрутами; які перебувають на стадії ліквідації; які мають прострочену більше ніж шість місяців заборгованість перед державним бюджетом та місцевими бюджетами (в тому числі за регіональними та місце-

²⁸ Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.10.2017 року №911. База «Законодавство України»/ КМ України. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-u-vikoristannya-koshtiv-peredbachenih-u-derzhavnomu-byudzheti-dlya-nadannya-finansovoyi-pidtrimki-rozvitku-fermerskih-gospodarstv> (дата звернення : 06.11.2018).

вими програмами), Пенсійним фондом України та фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування; які не провадили господарську діяльність протягом трьох попередніх років (крім новостворених); щодо яких виявлено факти незаконного одержання та/або нецільового використання бюджетних коштів.

Документи. Для отримання фінансової підтримки одержувачі подають уповноваженому банку (той, що підписав з Міністерством аграрної політики та продовольства (далі – Мінагрополітики) Меморандум про загальні засади співробітництва) заявку (приклад, Додаток Б) та підтвердні документи (оригінали та належним чином засвідчені копії документів), а саме:

✓ копію статуту фермерського господарства (для юридичної особи) або копію договору про створення сімейного фермерського господарства (для фермерських господарств, що створені без набуття статусу юридичної особи відповідно до ст. 8¹ Закону України «Про фермерське господарство» [79]), або копію статуту сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу;

✓ відомості з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, що підтверджують право власності або користування земельною ділянкою (стосовно сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу — для кожного члена кооперативу);

✓ копію фінансового документа, що підтверджує наявність чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній рік (для фермерського господарства), а фермерські господарства, які зареєстровані в поточному році, — копію фінансового звіту за останній квартал;

✓ довідку, чинну на дату подання заявки, про відсутність заборгованості з податків, зборів, платежів, контроль за справлянням яких покладено на органи доходів і зборів, - у паперовому вигляді або сформовану в електронному вигляді в електронному кабінеті платника податків на офіційному веб-сайті Державної фіскальної служби;

✓ згоду одержувача щодо надання уповноваженим банком Мінагрополітики інформації, яка становить банківську таємницю або містить персональні дані, за формою, визначеною уповноваженим банком.

Фінансова підтримка надається одержувачам за такими напрямками та з певними додатковими вимогами:

1. часткова компенсація вартості насіння сільськогосподарських рослин вітчизняного виробництва, закупленого у фізичних осіб — підприємців та юридичних осіб, які здійснюють виробництво та/або його реалізацію, категорій базове, сертифіковане (у розмірі не більше 60 тис. грн на одне господарство, без урахування сум податку на додану вартість), механізм отримання якої представлено на рис. 3.1.

Рис. 3.1. Механізм часткової компенсації вартості закупленого насіння

Джерело: систематизовано авторами на основі даних Міністерства аграрної політики та продовольства України

Одержувачі за даним напрямом, крім вказаних вище документів до 1-го листопада поточного року додатково подають уповноваженому банку:

- ✦ копію сертифіката, що засвідчує сортові якості насіння;
- ✦ копію сертифіката, що засвідчує посівні якості насіння;
- ✦ копію платіжного доручення про оплату за насіння;
- ✦ копію накладної (товарно-транспортної накладної) на придбане насіння;
- ✦ копію акта про висів придбаного насіння за формою, затвердженою Мінагрополітики (Додаток В).

У разі закупівлі насіння у фізичних осіб — підприємців та юридичних осіб, не включених до Реєстру суб'єктів насінництва та розсадництва, одержувачі додатково до зазначених документів подають уповноваженому банку оригінали документів на якість насіння, визначені ДСТУ 4138-2002

Насіння сільськогосподарських культур, а саме:

- атестат на насіння — на базове насіння;
- свідоцтво на насіння — на сертифіковане насіння;
- свідоцтво на гібридне насіння — на насіння першого покоління гібридів.

2. фінансова підтримка сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів надається за вказаними вище напрямами діяльності для придбання обладнання із зберігання та переробки сільськогосподарської продукції. Механізм отримання відображено на рис. 3.2.

Для отримання фінансової підтримки регіональні комісії (утворені структурними підрозділами облдержадміністрацій, що забезпечують виконання функцій з питань агропромислового розвитку) оголошують про початок прийому заявок та документів для отримання фінансової підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів шляхом опублікування оголошення у друкованих засобах масової інформації та на власних веб-сторінках.

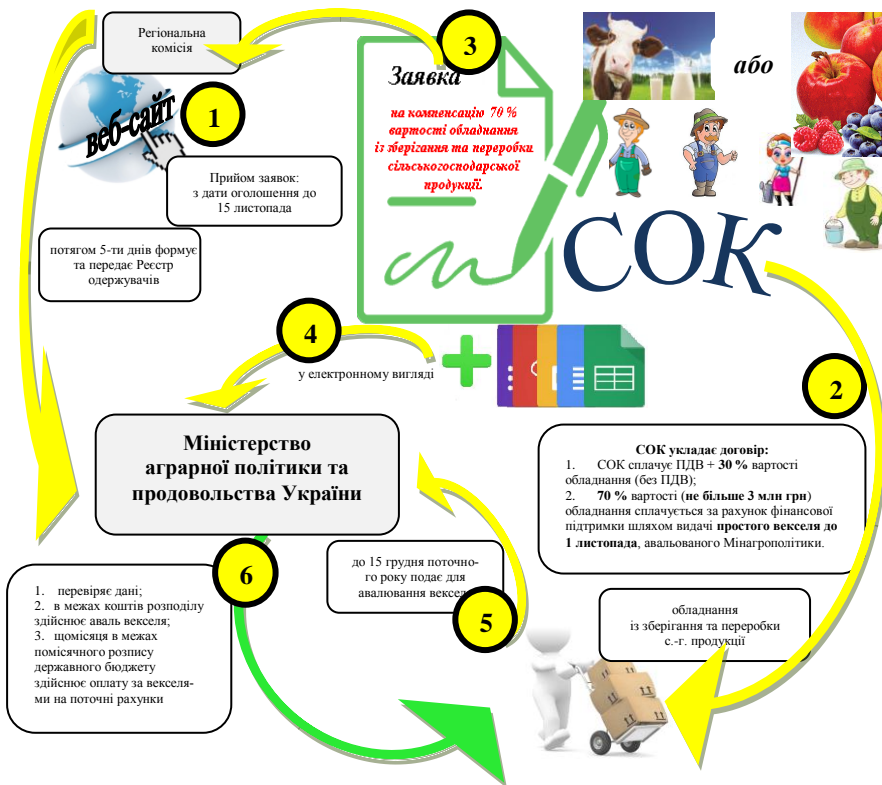

Рис. 3.2. Механізм фінансової підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів

Примітка: СОК – сільськогосподарський обслуговуючий кооператив.

Джерело: систематизовано авторами на основі даних Міністерства аграрної політики та продовольства України.

Заявки приймаються у період, зазначений в оголошенні, починаючи з дати його оприлюднення до 15 листопада року опублікування оголошення. Подані після закінчення строку, заявки не приймаються та не розглядаються.

За результатами розгляду поданих заявок та документів регіональні комісії приймають рішення про надання фінансової підтримки сільськогосподарським обслуговуючим

кооперативам, яке оформляється протоколом у двох примірниках, протягом п'яти робочих днів формують реєстри одержувачів зазначеної фінансової підтримки та подають їх разом з одним примірником протоколу до Мінагрополітики.

Фінансова підтримка надається сільськогосподарським обслуговуючим кооперативам у розмірі 70 % вартості придбаного обладнання без урахування сум податку на додану вартість, але не більше ніж 3 млн грн на один сільськогосподарський обслуговуючий кооператив.

Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи укладають договір з постачальником обладнання з визначенням таких умов:

- ✓ кооператив сплачує постачальнику податок на додану вартість та 30 % вартості обладнання (без податку на додану вартість);

- ✓ 70 % вартості (без податку на додану вартість) сплачується за рахунок фінансової підтримки шляхом видачі простого векселя, авальованого Мінагрополітики;

- ✓ постачальник обладнання забезпечує постачання обладнання з дотриманням зазначених умов;

- ✓ виплата за векселем здійснюється Мінагрополітики за пред'явленням;

- ✓ вексель не може передаватися третім особам, крім Мінагрополітики;

- ✓ граничний строк виписки векселя — до 1 листопада поточного року;

- ✓ граничний строк пред'явлення векселя — до 15 грудня поточного року.

Для отримання фінансової підтримки, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи одночасно подають до регіональної комісії в паперовому вигляді, а до Мінагрополітики – в електронному вигляді такі документи:

- копію статуту сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу;

- баланс і звіт про фінансові результати за останній звітний період за встановленою формою;

- для сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, зареєстрованих у поточному році, — виписка з банку про обіг коштів на поточному рахунку;

- ідентифікаційні документи встановленого зразка, що видаються на тварину (для кооперативів молочарського напрямку);

- довідку, чинну на дату подання заявки, про відсутність заборгованості з податків, зборів, платежів, контроль за справлянням яких покладено на органи доходів і зборів, — у паперовому вигляді або сформовану в електронному вигляді в електронному кабінеті платника податків на офіційному веб-сайті Державної фіскальної служби;

- копію договору з постачальником обладнання;

- копії документів, що підтверджують оплату податку на додану вартість та 30 відсотків вартості придбаного обладнання;

- копію векселя, виписаного постачальнику обладнання;

- копії підтвердних документів щодо одержання сільськогосподарським обслуговуючим кооперативом обладнання.

Копії документів засвідчуються підписом уповноваженої особи сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу.

Постачальник обладнання подає для авалювання векселя до Мінагрополітики (засобами поштового зв'язку або особисто) вексель, виписаний сільськогосподарським обслуговуючим кооперативом, та довідку, видану банком із зазначенням реквізитів банківського рахунка постачальника.

Далі Мінагрополітики перевіряє подані сільськогосподарським обслуговуючим кооперативом та постачальником обладнання документи та на підставі реєстру і протоколу, наданих регіональними комісіями, здійснює в межах коштів, що передбачені розподілом, затвердженим Мінагрополітики, аваль векселя і передає його постачальнику обладнання. Щомісяця в межах помісячного розпису державного бюджету Мінагрополітики здійснює оплату за векселями, виписа-

ними кооперативами, шляхом перерахування коштів у обсягах авальованих векселів на поточні рахунки постачальників обладнання за їх пред'явленням та повідомляє сільськогосподарському обслуговуючому кооперативу про суму наданої йому фінансової підтримки шляхом викупу векселя, випisanого сільськогосподарським обслуговуючим кооперативом.

Також Мінагрополітики на своєму офіційному веб-сайті оприлюднює інформацію про залишок бюджетних коштів за зазначеним напрямом.

У одержувачів є можливість скористатися фінансовою підтримкою за даним напрямом не більше 1-го разу протягом бюджетного року.

3. часткова компенсація вартості придбаної сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва (далі - техніка та обладнання).

Вимоги для одержувачів бюджетних коштів за даним напрямом^{29;30}:

- юридичні особи та фізичні особи – підприємці;
- основна діяльність яких є постачання сільськогосподарських товарів вироблених ними на власних або орендованих основних засобах;
- питома вага вартості сільськогосподарських товарів (вироблених ними на власних або орендованих основних засобах) становить не менше 75 % вартості всіх товарів, поставлених даними особами протягом попередніх 12 послідовних звітних податкових періодів сукупно, а новоутворених сільськогосподарських товаровиробників, які провадять гос-

²⁹ Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2017 року. № 130 (зі змінами). База «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/130-2017-%D0%BF> (дата звернення : 02.08.2018).

³⁰ Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24.06.2004 року № 1877-IV (із змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1877-15/page> (дата звернення : 31.07.2018).

подарську діяльність менш як 12 календарних місяців, - за результатами кожного окремого звітного періоду.

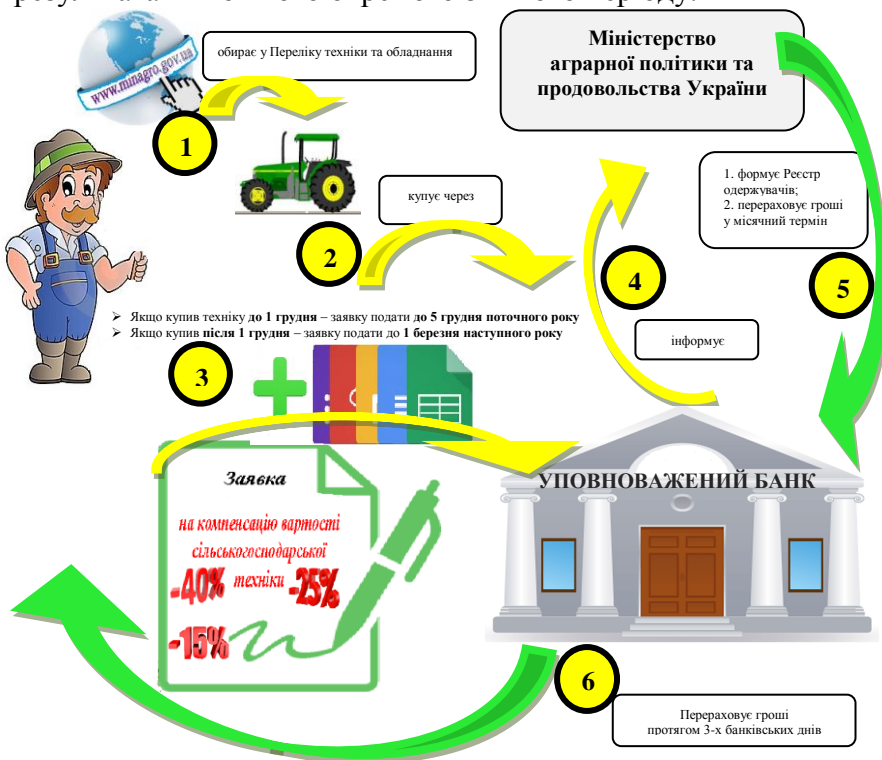

Рис. 3.3. Механізм часткової компенсації вартості придбанної с.-г. техніки та обладнання

Джерело: систематизовано авторами на основі даних Міністерства аграрної політики та продовольства України

Надається фермерським господарствам³¹:
 на безповоротній основі у розмірі 40 % вартості придбанної техніки та обладнання без урахування податку на

³¹ Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств : Постанова Кабінету Міністрів України від 07.02.2018 року № 106. База «законодавство України» ВР України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/106-2018-%D0%BF> (дата звернення : 01.08.2018).

додану вартість, вартість яких зазначена в акті приймання-передачі та інших документах, що підтверджують оплату через державний банк згідно вимог;

як компенсація техніки та обладнання у розмірі 25 % вартості техніки та обладнання надається за рахунок бюджетної програми КПКВК 2801580 «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників» за напрямом «Часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва»;

як компенсація техніки та обладнання у розмірі 15 % вартості техніки та обладнання надається за рахунок бюджетної програми КПКВК 2801230 «Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств».

Сільськогосподарська продукція (сільськогосподарські товари) - товари, зазначені у групах 1-24 УКТ ЗЕД Закону України «Митний тариф України (групи 01-72)»³².

Для отримання часткової компенсації фермерські господарства подають до уповноваженого банку, через який здійснено придбання техніки та обладнання, заявку (Додаток Г) та підтвердні документи, а саме:

- копію статуту фермерського господарства (юридична особа) або копію договору про створення (ФОП);
- копію платіжного доручення;
- акт приймання-передачі техніки та обладнання;
- свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу та/або машини (якщо техніка підлягає обов'язковій державній або відомчій реєстрації);
- довідку про відсутність заборгованості з податків, зборів, платежів, що контролюються органами доходів і зборів.

Техніка та обладнання, придбані сільськогосподарськими товаровиробниками з частковою компенсацією вартості,

³² Про Митний тариф України (групи 01-72) : Закон України від 19.09.2013 № 584-VII (із змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/584%D0%B0-18> (дата звернення : 31.07.2018).

протягом трьох років не підлягають відчуженню та використовуються за призначенням, крім випадку, коли така техніка та обладнання прийняті державними банками або банками, у статутному капіталі яких 75 і більше відсотків акцій належить державі, у заставу і відчужуються в разі невиконання позичальником зобов'язань за кредитним договором.

4. часткова компенсація витрат сільськогосподарським дорадчим службам, пов'язаних з наданням дорадчих послуг за напрямами: агрономія, ветеринарія, зоотехнія, бухгалтерський облік, маркетинг, юридичні консультації (у розмірі 90 % вартості, але не більше ніж 10 тис. грн), надається в порядку, визначеному Мінагрополітики.

У одержувачів є можливість скористатися фінансовою підтримкою за даним напрямом не більше 1-го разу протягом бюджетного року.

5. здешевлення кредитів здійснюється шляхом надання часткової компенсації відсоткової ставки за залученими у національній валюті кредитами, наданими уповноваженим банком.

Компенсація надається одержувачам за нараховані і сплачені у поточному році відсотки за користування кредитами у розмірі 1,5 облікової ставки Національного банку, що діє на дату нарахування відсотків, але не вище розміру, передбаченого кредитним договором, зменшеним на 1 відсотковий пункт.

Компенсації підлягають відсоткові ставки за кредитом:

❖ залученим до одного року, обсяг якого не перевищує 0,5 млн грн, для покриття виробничих витрат;

❖ залученим до 3-х років, обсяг якого не перевищує 9 млн грн, для придбання основних засобів сільськогосподарського виробництва, здійснення витрат, пов'язаних з будівництвом і реконструкцією виробничих об'єктів сільськогосподарського призначення.

Для отримання компенсації одержувачі подають до уповноваженого банку, з яким укладено кредитний договір, заявку (див. Додаток Б) та оригінали й належним чином засвідчені копії визначених вищевказаних підтвердних документів.

Компенсація здійснюється щомісяця виходячи із суми фактично сплачених одержувачем уповноваженому банку відсотків за відповідний період згідно з кредитним договором з урахуванням зазначених вимог та механізму зазначеному на рис. 3.4.

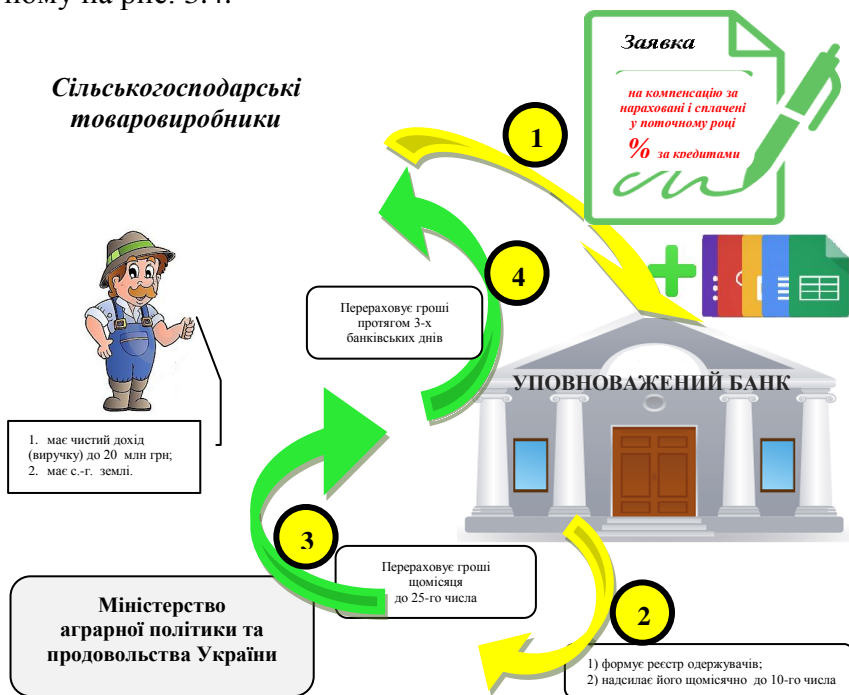

Рис. 3.4. Механізм компенсації відсоткових ставок за кредитом

Джерело: систематизовано авторами на основі даних Міністерства аграрної політики та продовольства України

У одержувачів є можливість скористатися фінансовою підтримкою за даним напрямом не більше 1-го разу протягом бюджетного року.

б. новоствореним фермерським господарствам у період їх становлення (перші 3-и роки після його створення, але не раніше 1.01.2016 р.) **виділяється бюджетна субсидія на одиницю оброблювальних земель (1 га)** один раз виключно для провадження сільськогосподарської діяльності у розмірі 3 000 грн на 1 га, але не більше 60 000 грн на 1 фермерське господарство.

Для отримання бюджетної субсидії новостворені фермерські господарства подають регіональним відділенням Укрдержфонду заявку та підтвердні документи, що перелічені вище для одержувачів фінансової допомоги. Далі як передбачає механізм отримання новоствореним фермерським господарствам бюджетної субсидії (рис. 3.5) регіональні відділення Укрдержфонду формують реєстри новостворених фермерських господарств, яким виділяється бюджетна субсидія, і подають їх до 10 числа поточного місяця Укрдержфонду у паперовому вигляді та в електронній формі.

Укрдержфонд формує зведений реєстр, який подає до 15 числа поточного місяця Мінагрополітики, а Мінагрополітики погоджує до 20 числа поточного місяця розподіл бюджетних коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки фермерських господарств за відповідним напрямом, та перераховує кошти до Укрдержфонду у межах обсягу відкритих бюджетних асигнувань. Далі Укрдержфонд протягом 5-ти робочих днів з дати отримання коштів від Мінагрополітики перераховує їх на поточні рахунки новостворених фермерських господарств та протягом 2-х робочих днів інформує Мінагрополітики про перерахування коштів.

У одержувачів є можливість скористатися фінансовою підтримкою за даним напрямом не більше 1-го разу протягом бюджетного року.

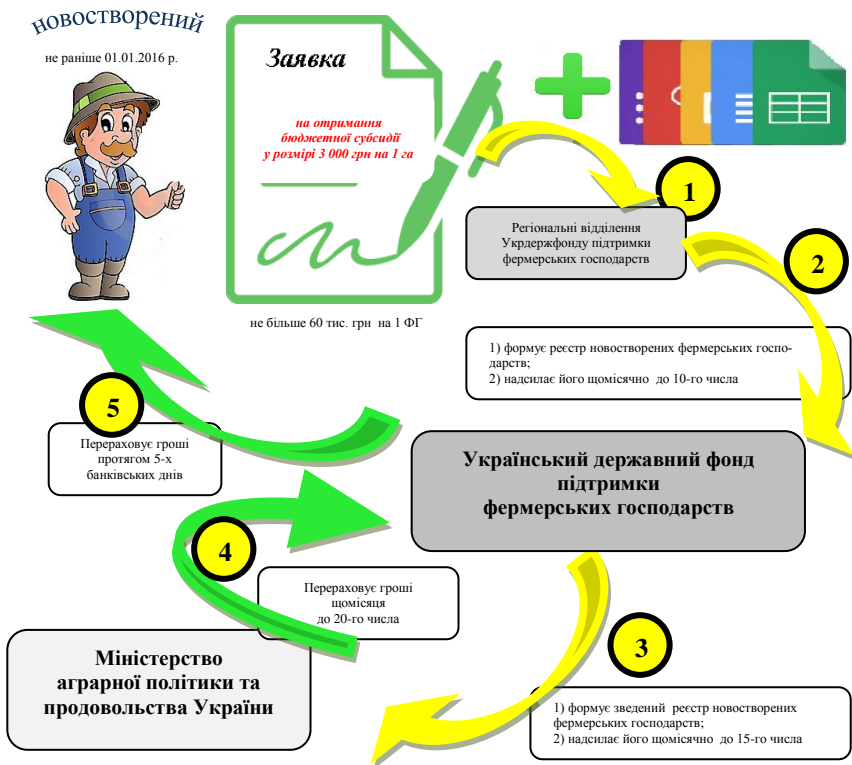

Рис. 3.5. Механізм отримання новоствореним фермерським господарством бюджетної субсидії

Джерело: систематизовано авторами на основі даних Міністерства аграрної політики та продовольства України

7. фермерським господарствам (крім новостворених), які мають чистий дохід (виручку) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній рік до 20 000 000 гривень, у власності та/або користуванні яких перебувають землі сільськогосподарського призначення, у **2018 році виділяється бюджетна субсидія на одиницю оброблюваних угідь (1 гектар) у розмірі 5,5 прожиткового мінімуму,** встановленого для працездатних осіб на 1 січня відповідного року, в розрахунку на одного члена фермерського господарства (який станом на 1 січня 2018 р. був та на період отримання

бюджетної субсидії є членом фермерського господарства). Максимальний розмір бюджетної субсидії на одне фермерське господарство не може перевищувати 30 000 гривень.

Для отримання бюджетної субсидії фермерські господарства, зазначені в абзаці першому цього пункту, подають регіональним відділенням Укрдержфонду заявку та підтвердні документи, що перелічені вище для одержувачів фінансової допомоги.

Далі як передбачає механізм отримання фермерським господарствам бюджетної субсидії (рис. 3.6) регіональні відділення Укрдержфонду формують реєстри фермерських господарств, яким вона виділяється, та подають їх до 10 числа поточного місяця Укрдержфонду у паперовому вигляді та в електронній формі.

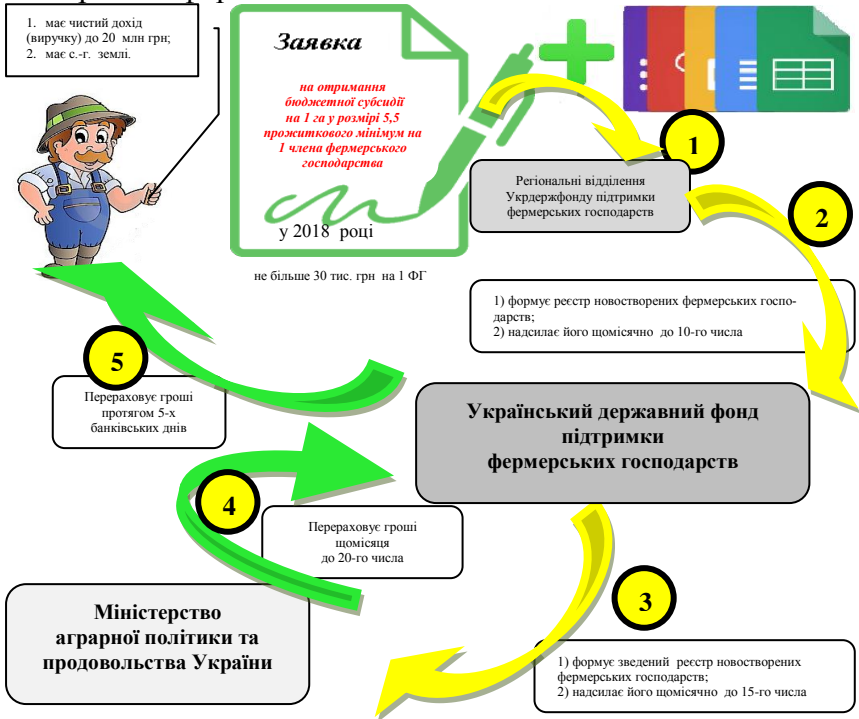

Рис. 3.6. Механізм отримання фермерським господарством бюджетної субсидії

Джерело: систематизовано авторами на основі даних Міністерства аграрної політики та продовольства України

Укрдержфонд формує зведений реєстр, який подає до 15 числа поточного місяця Мінагрополітики, а Мінагрополітики погоджує до 20 числа поточного місяця розподіл бюджетних коштів, передбачених Мінагрополітики у державному бюджеті для фінансової підтримки за відповідним напрямом, та перераховує кошти до Укрдержфонду у межах обсягу відкритих бюджетних асигнувань.

Укрдержфонд протягом 5-ти робочих днів з дати отримання коштів від Мінагрополітики перераховує їх на поточні рахунки фермерських господарств та протягом 2-х робочих днів інформує Мінагрополітики про перерахування коштів.

У одержувачів є можливість скористатися фінансовою підтримкою за даним напрямом не більше 1-го разу протягом бюджетного року.

Керуючись Порядком використання коштів, передбачених у державному бюджеті для розвитку виноградарства, садівництва і хмелярства³³, що визначає механізм використання коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою «Державна підтримка розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними», фермерські господарства, які займаються виноградарством, садівництвом і хмелярством, незалежно форми власності мають право на компенсацію здійснених у поточному бюджетному році витрат (без урахування сум податку на додану вартість) за такими напрямками:

1) проведення робіт із закладення насаджень, догляду за ними до вступу у плодоношення (проектні роботи, підготовка ґрунту та посадка, догляд за насадженнями, спорудження шпа-

³³ Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для розвитку виноградарства, садівництва і хмелярства : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.07.2005 року № 587 (із змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/587-2005-%D0%BF> (дата звернення : 29.07.2018).

лери, встановлення систем краплинного зрошення) та придбання матеріалів, необхідних для проведення таких робіт, - у межах затверджених Мінагрополітики нормативів витрат на 1 га, що визначаються з урахуванням зони закладення насаджень, схеми посадок та інших технологічних особливостей, а також витрат з виконання відповідних робіт;

2) придбання садивного матеріалу плодово-ягідних культур, винограду та хмелю (до 80 % здійснених у поточному та попередньому бюджетних роках витрат без урахування сум податку на додану вартість), але не більше встановлених Мінагрополітики нормативів за умови закладення насаджень у поточному році;

3) будівництво холодильників з регульованим газовим середовищем та ємністю від 500 тон для зберігання столових сортів винограду та плодів власного виробництва (далі - холодильники), придбання ліній товарної обробки плодів - в межах установлених Мінагрополітики нормативів.

Обласні комісії проводять протягом 5-ти робочих днів з моменту отримання від фермерського господарства відповідного звернення, виїзні перевірки для підтвердження факту завершення будівництва холодильника (лабораторного комплексу, камер швидкого заморожування плодів та ягід) і введення його в експлуатацію.

4) будівництво розсадницькими господарствами лабораторних комплексів для виробництва безвірусного садивного матеріалу (далі - лабораторний комплекс) та в межах установлених Мінагрополітики нормативів - камер швидкого заморожування плодів і ягід виробниками такої продукції;

5) придбання механізмів та техніки (в тому числі імпортного виробництва, яка не виробляється в Україні) для проведення технологічних операцій у виноградарстві, садівництві та хмелярстві і нового обладнання для сублимаційного висушування фруктів; модернізації холодильного та газового режимів зберігання у реконструйованих холодильниках ємністю від

500 тон (за умови власного виробництва столових сортів винограду та плодів в обсязі, не меншому ємності такого холодильника) згідно з визначеним Мінагрополітики переліком.

Для надання компенсації витрат за напрямками (1) та (2) необхідно подати заявку до Мінагрополітики (рис. 3.7).

Рис. 3.7. Механізм отримання фермерським господарством, які займаються виноградарством, садівництвом і хмелярством компенсації здійснених у поточному бюджетному році витрат

Джерело: систематизовано авторами на основі даних Міністерства аграрної політики та продовольства України

Підставами для відмови у включенні фермерського господарства до переліку претендентів є: невідповідність статусу суб'єкта господарювання вимогам Порядку; невідповідність сортового складу насаджень вимогам законодавства.

Інформація про суб'єктів господарювання, яких не включено до переліку претендентів, оприлюднюється на офіційному веб-сайті Мінагрополітики із зазначенням підстав відмови.

Документи. Фермерські господарства, які включені до переліку претендентів на компенсацію витрат *за напрямками (1) та (2)*, подають у районні комісії (у разі їх відсутності - обласні комісії), такі документи:

один раз на рік:

- ◆ документи, що посвідчують право власності, користування земельною ділянкою;
- ◆ проектну документацію на створення виноградників столових сортів, плодово-ягідних насаджень та хмільників та затверджену Мінагрополітики проектну документацію на створення виноградників технічних сортів;
- ◆ довідку про банківські реквізити (у разі зміни реквізитів довідка видається повторно);
- ◆ зобов'язання щодо повернення до державного бюджету у місячний строк бюджетних коштів у разі встановлення контролюючими органами факту їх незаконного одержання та/або нецільового використання;

до 20 червня та 20 листопада:

- заяву про компенсацію;
- акт про фактичний обсяг виконаних робіт та витрат за встановленою Мінагрополітики формою;
- реєстри витрат з виконання робіт разом із завіреними копіями первинних бухгалтерських документів.

Крім того, на момент першого подання документів для отримання компенсації фермерські господарства подають довідки про відсутність (наявність) заборгованості з виплати заробітної плати, сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), видані відповідними органами державної податкової служби, Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування. У разі відсутності заборгованостей такі довідки подаються повторно через півроку, у разі їх наявності - щомісяця до моменту погашення заборгованості.

У разі проведення посадки насаджень або їх ремонту господарства додатково подають сертифікати на садивний матеріал: для вітчизняного виробництва - сертифікат, що за-

свідчує сортові якості садивного матеріалу та сертифікат, що засвідчує товарні якості садивного матеріалу; для ввезеного на митну територію України - фітосанітарний сертифікат та сертифікат країни-експортера.

Районні комісії визначають попередні обсяги компенсації для кожного фермерського господарства з урахуванням фактичних витрат та нормативів витрат на 1 га, під час розрахунку яких застосовується коефіцієнт повноти виконання робіт, що визначається як відношення фактично здійснених витрат з виконання таких робіт до затвердженого нормативу витрат.

Бюджетні кошти спрямовуються також на погашення бюджетної кредиторської заборгованості, зареєстрованої в органах Казначейства.

Фермерські господарства, які включені до переліку претендентів на компенсацію витрат *за напрямками (3) та (4)*, подають утвореній Мінагрополітики комісії:

до 1 серпня:

- документи щодо відведення суб'єктові господарювання земельної ділянки під будівництво об'єкта;

- документи, які дають право розпочати будівництво;

- завірені в установленому порядку копії проектної документації на будівництво холодильника (лабораторного комплексу, камер швидкого заморожування плодів та ягід), затвердженої відповідно до вимог законодавства, та експертного звіту щодо розгляду кошторисної частини проектної документації;

- договори про проведення будівельних робіт, постачання та монтування відповідного обладнання разом із завіреними копіями передбачених законодавством ліцензій підрядних організацій на проведення таких робіт;

- за встановленими Мінагрополітики формами акти інвентаризації виноградників та садів і погоджену з органами статистики довідку про валове виробництво винограду та плодів за останні три роки;

до 1 серпня, 1 жовтня і 1 грудня - інформацію про хід будівництва холодильника (лабораторного комплексу, камер

швидкого заморожування плодів та ягід) у разі незавершеного будівництва;

після завершення будівництва:

- документ, що підтверджує завершення будівництва об'єкта та готовності його до експлуатації;

- звіт про результати виїзної перевірки, проведеної комісією, що утворена Міністерством аграрної політики та продовольства, міською держадміністрацією, або обласною комісією, за встановленою формою;

- первинні бухгалтерські документи, що підтверджують відповідні витрати суб'єкта господарювання;

- довідки про відсутність (наявність) заборгованості з виплати заробітної плати, сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), видані відповідними органами державної податкової служби, Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування;

- зобов'язання щодо повернення до державного бюджету у місячний строк бюджетних коштів у разі встановлення контролюючими органами факту їх незаконного одержання та/або нецільового використання.

Для отримання компенсації витрат *за напрямами (5) та за придбання ліній товарної обробки плодів* фермерські господарства подають утвореній Мінагрополітики комісії:

- довідки про відсутність (наявність) заборгованості з виплати заробітної плати, сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), видані відповідними органами державної податкової служби, Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування;

- первинні бухгалтерські документи, що підтверджують придбання механізмів та техніки, ліній товарної обробки плодів, обладнання для сублимаційного висушування фруктів і для модернізації холодильного та газового режимів зберігання у реконструйованих холодильниках;

- акти інвентаризації насаджень за встановленими Мінагрополітики формами;

- звіт районної комісії;

- зобов'язання щодо повернення до державного бюджету у місячний строк бюджетних коштів у разі встановлення контролюючими органами факту їх незаконного одержання та/або нецільового використання.

Бюджетні кошти для компенсації витрат з придбання нових механізмів та техніки надаються виключно суб'єктам господарювання, які мають не менше п'яти відсотків молодих насаджень.

Здійснення компенсацій.

Компенсація вартості будівництва холодильників, водонакопичувальних басейнів, лабораторних комплексів для забезпечення виробництва безвірусного садивного матеріалу, камер швидкого заморожування плодів і ягід здійснюється після введення об'єктів в експлуатацію.

Компенсація вартості ліній товарної обробки плодів, обладнання для сублімаційного висушування фруктів, модернізації холодильного та газового режимів зберігання у реконструйованих холодильниках здійснюється після їх монтажу та запуску.

У разі незавершення до 15 грудня будівництва холодильника (лабораторного комплексу, камер швидкого заморожування плодів та ягід) суб'єктом господарювання, що включений до зазначеного переліку в поточному бюджетному році, його витрати не компенсуються. За умови подання не пізніше ніж 1 грудня наступного бюджетного року звіту про завершення будівництва холодильника (лабораторного комплексу, камер швидкого заморожування плодів та ягід) витрати суб'єкта господарювання компенсуються в такому бюджетному році.

Підставами для відмови Мінагрополітики у виплаті компенсації витрат суб'єктам господарювання є:

- визнання їх банкрутами або порушення щодо них справи про банкрутство, перебування у процесі реорганізації чи ліквідації або наявність простроченої більш як півроку заборгованості за податками та зборами, що контролюються контролюючими органами;

- подання документів у неповному обсязі;
- подання недостовірної інформації;
- встановлення контролюючими органами факту нецільового та/або неефективного використання бюджетних коштів;
- виявлення порушень технології створення та зрощення багаторічних насаджень;
- невідповідність розрахунків попередніх обсягів компенсації затвердженим Мінагрополітики нормативам витрат;
- невідповідність вимогам, установленим цим Порядком, для отримання компенсації за окремим напрямом;
- порушення вимог.

Придбані суб'єктами господарювання лінії товарної обробки плодів, механізми та техніка, за які надавалася компенсація, протягом трьох років не підлягають відчуженню та використовуються за призначенням.

У разі відчуження протягом трьох років з моменту отримання компенсації зазначених ліній товарної обробки плодів, механізмів та техніки суб'єкт господарювання повертає отримані бюджетні кошти до державного бюджету.

Суб'єкт господарювання, який допустив порушення вказаних вимог, позбавляється протягом 3-х років від дати виявлення такого порушення права на отримання компенсації за бюджетною програмою.

Інформація про спрямування бюджетних коштів оприлюднюється на офіційному веб-сайті Мінагрополітики.

3.3. Соціальний захист членів сімейних фермерських господарств

Напрямами вдосконалення соціального захисту членів сімейного фермерського господарства є:

- запровадження обов'язкової постановки членів СФГ на облік до Фонду соціального страхування, як платників внесків, забезпечивши їх усіма видами соціального захисту;
- встановлення відповідної ставки для відрахувань внесків до Фонду соціального страхування, для СФГ (членів), які працюють без створення юридичної особи в рамках Єди-

ного соціального внеску, передбаченого змінами до законодавства або в рамках пропонованого єдиного сільськогосподарського податку.

Не залежно від обраної системи оподаткування єдиний внесок є обов'язковим до сплати (п.2 ст. 8 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»³⁴) за єдиним виключенням.

Для сімейних фермерських господарств Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо стимулювання створення та діяльності сімейних фермерських господарств» [61] передбачена додаткова державна фінансова підтримка через механізм доплати на користь застрахованих осіб – членів/голови сімейного ФГ єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (див. розділ Державна підтримка).

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [74] платниками єдиного внеску є:

а). ФГ-роботодавці:

✓ юр. особи, які використовують працю фізичних осіб на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством, чи за цивільно-правовими договорами (крім цивільно-правового договору, укладеного з фізичною особою - підприємцем, якщо виконувані роботи (надавані послуги) відповідають видам діяльності відповідно до відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців), у тому числі філії, представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи зазначених підприємств, установ і організацій, інших юридичних

³⁴ Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010 року №2464-VI (із змінами) База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2464-17> (дата звернення: 20.07.2018).

осіб, які мають окремий баланс і самостійно ведуть розрахунки із застрахованими особами;

✓ ФОП, зокрема ті, які використовують працю інших осіб на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством про працю, чи за цивільно-правовим договором (крім цивільно-правового договору, укладеного з ФОП, якщо виконувані роботи (надавані послуги) відповідають видам діяльності відповідно до відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців);

б). ФОП, в т. ч. ті, які обрали спрощену систему оподаткування;

в). члени ФГ, якщо вони не належать до осіб, які підлягають страхуванню на інших підставах.

Особи, зазначені у пунктах (б) та (в) звільняються від сплати за себе єдиного внеску, якщо вони отримують пенсію за віком або є особами з інвалідністю, або досягли віку, встановленого ст. 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»³⁵, та отримують відповідно до закону пенсію або соціальну допомогу. Такі особи можуть бути платниками єдиного внеску виключно за умови їх добровільної участі у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Обов'язки платників єдиного внеску виникають (ст. 5 вказаного закону):

- для ФГ-роботодавців (ФОП та юр. осіб) з дня їх державної реєстрації відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців»;

- для членів ФГ з початку провадження діяльності.

Для осіб, які працюють у сільському господарстві, зайняті на сезонних роботах, які отримують заробітну плату

³⁵ Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09.07.2003 року № 1058-IV (зі змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15> (дата звернення : 13.08.2018).

(дохід) за виконану роботу (надані послуги), строк виконання яких перевищує календарний місяць, єдиний внесок нараховується на суму, що визначається шляхом ділення заробітної плати (доходу), виплаченої за результатами роботи, на кількість місяців, за які вона нарахована (п.2 ст. 7 згаданого закону).

База нарахування (ст. 7 вказаного закону):

для ФГ-роботодавців (ФОП та юр. осіб) на суму нарахованої кожній застрахованій особі заробітної плати за видами виплат, які включають основну та додаткову заробітну плату, інші заохочувальні та компенсаційні виплати, у тому числі в натуральній формі, що визначаються відповідно до Закону України «Про оплату праці», та суму винагороди фізичним особам за виконання робіт (надання послуг) за цивільно-правовими договорами;

для ФОП із спрощеною системою оподаткування - на суми, що визначаються такими платниками самостійно для себе, але не більше максимальної величини бази нарахування єдиного внеску, встановленої цим Законом. При цьому сума єдиного внеску не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску;

для членів ФГ на суму доходу (прибутку), отриманого від їх діяльності, що підлягає обкладенню податком на доходи фізичних осіб. При цьому сума єдиного внеску не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску на місяць.

Єдиний внесок для платників становить 22% за кожного працівника (п. 5 ст. 8 того ж закону [74]).

3.4. Інформаційно-консультаційне забезпечення сімейних фермерських господарств

Цілями здійснення заходів з надання інформаційно-консультаційної допомоги селянським фермерським господарствам, перепідготовки фахівців для даного аграрного сектора є розширення доступу малих форм господарювання до

ринку наукових, освітніх, консультаційних послуг і інформації, а також підвищення якості перепідготовки та кваліфікації фахівців для сільського господарства.

Для виконання поставлених цілей необхідне рішення наступних завдань:

- видання і розповсюдження навчально-методичних посібників, рекомендацій, довідково-нормативної літератури для селянських (фермерських) господарств;

- організація спеціалізованої виставково-демонстраційної діяльності, проведення конкурсів СФГ та інших малих форм господарювання, науково-практичних конференцій і семінарів;

- узагальнення та поширення досягнень передового досвіду ведення КФГ і інших малих форм господарювання, досягнення вітчизняного і зарубіжного науково-технічного прогресу.

Обслуговування СФГ та інших малих форм господарювання забезпечується в рамках реалізації Програми створення Єдиної системи інформаційного забезпечення АПК і рибальства, що включає в себе галузеві та регіональні центри, а також відповідні підрозділи в органах державного управління агропромисловим комплексом. ІКС буде надавати допомогу в освоєнні досягнень науки і техніки, прогресивних технологій виробництва, в області маркетингу, економіки кооперації, соціального і юридичного захисту.

Передбачити створення мережі інформаційно-консультаційних обслуговування пунктів СФГ та інших малих форм господарювання на рівні районів і великих поселень з відповідним співфінансування з трьох джерел федерального бюджету, регіонального бюджету і власних коштів систем фермерського самоврядування.

РОЗДІЛ 4. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ФЕРМ СІМЕЙНОГО ТИПУ³⁶

Сімейні ферми розглядаються як один із напрямів розвитку особистих селянських господарств, основою якої є їх диференціація за ресурсним забезпеченням та рівнем товарності сільськогосподарського виробництва. Зазначені напрями включають: збереження частиною ОСГ існуючого статусу; реєстрація голів (членів) ОСГ як суб'єктів підприємницької діяльності без створення юридичної особи; створення на базі ОСГ малих приватних підприємств (насамперед фермерських).

4.1. Особливості функціонування сімейної ферми без створення юридичної особи

Сімейна ферма розглядається тут як форма набуття підприємницького статусу частиною особистих селянських господарств.

Зокрема, вона може бути створена шляхом реєстрації голови селянського господарства (його членів) як суб'єктів підприємницької діяльності – фізичних осіб без створення юридичної особи. Це можливо за умови, коли доходи від реалізації вирощеної продукції не перевищуватимуть граничної суми, встановленої податковим законодавством, а площа використуваної землі не перевищуватиме встановлену земельним законодавством норму.

Така форма має ряд переваг, що насамперед включають сприятливий режим оподаткування та максимально просту зві-

³⁶ Методичні рекомендації з організації сімейних ферм в Україні : на прикладі ферми з виробництва молока / Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Кісіль М.І. та ін. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2014. 60 с.

тність про результати господарської діяльності, про що йтиметься нижче.

Підтвердження підприємницького статусу сімейної ферми без створення юридичної особи дає можливість уникнути цілого ряду процедур, необхідних для створення та функціонування приватного підприємства.

Державна реєстрація відповідно до ст. 2 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань»³⁷ проводиться незалежно від місця знаходження юридичної чи фізичної особи в межах Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя, крім державної реєстрації на підставі документів, поданих в електронній формі, що проводиться незалежно від місця знаходження юридичної чи фізичної особи в межах України.

Надання даної адміністративної послуги є безоплатною процедурою.

Спосіб подання документів:

1. У паперовій формі документи подаються заявником особисто або поштовим відправленням.
2. В електронній формі документи подаються через портал електронних сервісів.

Документи, що подаються для державної реєстрації, повинні відповідати таким вимогам:

- ♦ документи мають бути викладені державною мовою та додатково, за бажанням заявника, - іншою мовою (крім заяви про державну реєстрацію);
- ♦ текст документів має бути написаний розбірливо (машинодруком або від руки друкованими літерами);

³⁷ Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003 року № 755-IV (зі змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-iv> (дата звернення : з 15.11.2018).

♦ документи не повинні містити підчищення або дописки, закреслені слова та інші виправлення, не обумовлені в них, орфографічні та арифметичні помилки, заповнюватися олівцем, а також містити пошкодження, які не дають змоги однозначно тлумачити їх зміст;

♦ документи в електронній формі мають бути оформленні згідно вимогам, визначеним законодавством;

♦ заява про державну реєстрацію підписується заявником.

Зокрема, згідно ст. 18 того ж Закону [65] для державної реєстрації фізичної особи підприємцем подаються до державного реєстратора такі документи:

1) заява про державну реєстрацію фізичної особи підприємцем (Додаток Д). У разі подання заяви про державну реєстрацію поштовим відправленням справжність підпису заявника повинна бути нотаріально засвідчена;

2) заява про обрання фізичною особою спрощеної системи оподаткування та/або реєстраційна заява про добровільну реєстрацію як платника податку на додану вартість за формою, затвердженою центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної податкової і митної політики, - за бажанням заявника;

3) нотаріально засвідчена письмова згода батьків (усиновлювачів) або піклувальника чи органу опіки та піклування - для фізичної особи, яка досягла шістнадцяти років і має бажання займатися підприємницькою діяльністю, але не має повної цивільної дієздатності;

4) договір (декларація) про створення сімейного фермерського господарства – у разі державної реєстрації фізичної особи, яка самотійно або з членами сім'ї створює сімейне фермерське господарство відповідно до Закону України «Про фермерське господарство».

Якщо документи подаються особисто, то заявник пред'являє паспорт України. У разі подання документів представником, то додатково подається примірник оригіналу (но-

теріально засвідчена копія) документа, що засвідчує його повноваження.

Державним реєстратором вносяться копії документів в електронній формі до Єдиного державного реєстру.

В Єдиному державному реєстрі містяться такі відомості про фізичну особу – підприємця (згідно п.4 ст. 9 вказаного Закону [65]):

- 1) прізвище, ім'я, по батькові;
- 2) дата народження;
- 3) реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків, повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті про право здійснювати платежі за серією та номером паспорта);
- 4) країна громадянства;
- 5) місцезнаходження (місце проживання або інша адреса, за якою здійснюється зв'язок з фізичною особою - підприємцем);
- 6) види діяльності;
- 7) дата та номер запису в Єдиному державному реєстрі;
- 8) інформація для здійснення зв'язку з фізичною особою - підприємцем: телефон та адреса електронної пошти;
- 9) підстави для зупинення розгляду документів;
- 10) інформація про направлення повідомлення правоохоронним органам у разі виникнення сумнівів щодо справжності поданих документів;
- 11) підстави для відмови у державній реєстрації;
- 12) дата прийняття, дата набрання законної сили та номер судового рішення, на підставі якого проведено реєстраційну дію;
- 13) прізвище, ім'я, по батькові, реєстраційний номер облікової картки платника податків особи або серія та номер пас-

порта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків, повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті про право здійснювати платежі за серією та номером паспорта), яка призначена управителем майна фізичної особи - підприємця;

14) відомості про осіб, які можуть вчиняти дії від імені фізичної особи - підприємця, у тому числі підписувати договори, подавати документи для державної реєстрації тощо: прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків, повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті про право здійснювати платежі за серією та номером паспорта), дані про наявність обмежень щодо представництва від імені фізичної особи - підприємця;

15) дані про оприлюднення результатів розгляду документів, поданих для державної реєстрації;

16) місце зберігання реєстраційної справи в паперовій формі;

17) відомості про суб'єкта державної реєстрації та державного реєстратора;

18) дані про надання відомостей з Єдиного державного реєстру;

19) відомості, отримані в порядку інформаційної взаємодії між Єдиним державним реєстром та інформаційними системами державних органів;

20) відомості про ліцензування виду господарської діяльності суб'єкта господарювання:

- вид господарської діяльності, на який видано ліцензію;
- найменування та ідентифікаційний код органу ліцензування, що прийняв рішення про видачу ліцензії;

- дата і номер рішення органу ліцензування про надання та відмову у наданні ліцензії (із зазначенням підстави відмови);
 - відомості про місця та засоби провадження ліцензіатом виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, подання яких органу ліцензування передбачено ліцензійними умовами;
 - підстави, дата і номер рішення про переоформлення, анулювання ліцензії, дата набрання ним чинності;
 - дата видачі ліцензії;
 - відомості про орган ліцензування (найменування, місцезнаходження та ідентифікаційний код) та прізвище, ім'я, по батькові посадової особи, яка внесла запис до Єдиного державного реєстру;
 - дані про оприлюднення результатів розгляду документів, поданих для ліцензування;
- 21) відомості про видачу документів дозвільного характеру:
- об'єкт, на який видано документ дозвільного характеру;
 - назва виданого документа дозвільного характеру;
 - дата і номер рішення про видачу документів дозвільного характеру або повідомлення про відмову у видачі документа дозвільного характеру (із зазначенням підстави для такої відмови);
 - строк дії документа дозвільного характеру (необмеженість строку дії такого документа);
 - дата видачі документа дозвільного характеру;
 - підстави, дата і номер рішення про анулювання документа дозвільного характеру;
 - дата надходження декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства;
 - дата і номер судового рішення щодо визнання анулювання документа дозвільного характеру безпідставним;

- дата поновлення безпідставно анульованого документа дозвільного характеру;

- відомості про дозвільний орган (найменування, місцезнаходження та ідентифікаційний код) та прізвище, ім'я, по батькові посадової особи, яка внесла запис до Єдиного державного реєстру;

- дата видачі документа дозвільного характеру;

- дані про оприлюднення результатів розгляду документів, поданих для видачі документів дозвільного характеру;

21¹) відомості щодо створення фізичною особою - підприємцем сімейного фермерського господарства;

22) відомості про смерть фізичної особи - підприємця, визнання її безвісно відсутньою або оголошення її померлою;

23) інформація про виправлення помилок, допущених у відомостях Єдиного державного реєстру.

Розгляд документів, поданих для державної реєстрації та проведення інших реєстраційних дій щодо юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців (ст. 26 вказаного вище Закону) – протягом 24 годин після надходження документів, поданих для державної реєстрації та проведення інших реєстраційних дій, крім вихідних та святкових днів.

За відсутності підстав для відмови у проведенні державної реєстрації (ст. 27-28 того ж Закону) фізичної особи-підприємця відповідно до п. 1 ст. 29 вказаного Закону, реєстраційна справа формується в паперовій та електронній формі після внесення до Єдиного державного реєстру запису про державну реєстрацію фізичної особи - підприємця і державну реєстрацію включення відомостей про фізичну особу – підприємця [65].

Суб'єкт державної реєстрації, який провів реєстраційну дію, протягом 3-х робочих днів з дня її проведення надсилає документи, подані для проведення реєстрації, відповідному суб'єкту державної реєстрації, уповноваженому зберігати реєстраційні справи.

Відомості з Єдиного державного реєстру про державну реєстрацію державну реєстрацію фізичної особи – підприємця є підставою для взяття їх на облік в органах державної статистики, державної фіскальної служби та/або вчинення інших дій відповідно до законодавства (п.3 ст.13 вказаного Закону).

Результати надання адміністративних послуг у сфері державної реєстрації (у тому числі виписка з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань) в електронній формі оприлюднюється на порталі електронних сервісів та доступні для їх пошуку за кодом доступу.

За бажанням заявника з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань надається виписка у паперовій формі з проставленням підпису та печатки державного реєстратора – у разі падання заявки про державну реєстрацію у паперовій формі.

У разі відмови у державній реєстрації документи, подані для державної реєстрації, повертаються (видаються, надсилаються поштовим відправленням) заявнику не пізніше наступного робочого дня з дня надходження від заявника заяви про їх повернення.

Разом із тим слід мати на увазі, що розглянута форма функціонування сімейної ферми передбачає значно жорсткіший режим відповідальності по зобов'язаннях – СПД ФО відповідають за них усім своїм майном. Тобто, у випадку невиконання бюджетних зобов'язань, або зобов'язань по господарських договорах, вони не можуть бути оголошені банкрутами із застосуванням відповідної процедури, що включає можливе зовнішнє управління господарством та розпорядження його майном з метою погашення невиконаних зобов'язань.

4.2. Організаційні особливості створення на базі ОСГ сімейної ферми у формі приватного підприємства

Прийняття селянською сім'єю рішення про розширення виробництва (створення) сімейної ферми потребує осмислення всіх складових від напряму діяльності до розробки інвестиційного проекту, визначення джерел фінансування та каналів реалізації продукції. Визначити своє місце на ринку певної продукції чи послуг. Важливими є професійні знання членів сім'ї – наявність зоотехнічної чи ветеринарної освіти для виробництва продукції тваринництва. Визначити свої можливості і в земельних ділянках, майнових об'єктах. Слід також проаналізувати розташування земельних ділянок, наявність водних ресурсів, наближеність до ринків збуту.

Сімейні ферми створюються у порядку трансформації ОСГ на юридичну особу – фермерське господарство із значною часткою товарного виробництва і є формою малого сільськогосподарського підприємства. Враховуючи, що створення сімейних ферм відбувається на засадах сімейного підприємництва, майно, яке створюється, належить членам родини на засадах спільної сумісної власності. Відповідно до ст. 368 Цивільного Кодексу України³⁸ спільною сумісною власністю є спільна власність двох або більше осіб без визначення часток кожного з них у праві власності. Майно, набуте в результаті спільної праці та за спільні грошові кошти членів сім'ї, є їхньою спільною сумісною власністю, якою вони володіють і користуються спільно. При цьому, весь отриманий дохід від діяльності сімейної ферми розподіляється відповідно до вкладу кожного члена сім'ї у виробничу діяльність, а у разі виділу частки із майна, що є у спільній сумісній власності, вважається, що

³⁸ Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № № 435-IV (із змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення : з 17.09.2018).

частки кожного із співвласників у праві спільної сумісної власності є рівними.

Сімейна ферма створюється на основі приватної власності членів особистого селянського господарства, її виробнича діяльність пов'язана з товарним виробництвом сільськогосподарської продукції, у результаті продаж якої отримується дохід, а у виробничому процесі можуть брати участь наймані працівники. Тому сімейна ферма є формою приватного підприємства.

Відповідно до ст. 113 Господарського Кодексу України³⁹ приватним підприємством визнається підприємство, що діє на основі приватної власності одного або кількох громадян, іноземців, осіб без громадянства та його (їх) праці чи з використанням найманої праці. При цьому, відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», приватне підприємство підлягає реєстрації у місцевих органах державної влади.

Створення приватного підприємства відбувається у три етапи.

На першому етапі **«Підготовка необхідних документів»** членам селянської сім'ї необхідно:

1. Підготувати рішення (протокол) щодо створення сімейної ферми, як форми приватного підприємства, а також вибрати керівника приватного підприємства.

У рішенні (протоколі) щодо створення сімейної ферми, як форми приватного підприємства, необхідно зазначити:

- розмір статутного капіталу;
- у яких частках статутний капітал розподіляється між засновниками, якщо їх декілька;
- склад цінностей, якими наповнюється статутний капітал (грошові кошти, майно тощо);

³⁹ Господарський кодекс України від 16.01.2003 року № 436-IV (із змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення : з 17.09.2018).

– порядок і результати оцінки майна (складається акт оцінки, який підписується всіма засновниками);

– строки і порядок сплати внесків, передачі майна до статутного капіталу. Якщо внесок грошовими коштами – то треба відкрити поточний рахунок в банку, підтвердженням буде довідка банку.

Передача майна оформляється актом приймання-передачі (можуть підписати засновник і майбутній керівник). Якщо передається майно, то повинен бути документ, що підтверджує право власності;

- особу-керівника приватного підприємства;
- рішення про затвердження статуту.

При цьому, сучасним законодавством не визначені будь-які обмеження щодо розміру статутного капіталу, а джерелами його формування можуть бути: грошові і матеріальні членів селянської сім'ї, доходи, що отримані від реалізації продукції, або надання послуг, доходи від цінних паперів, майно, яке придбане в інших суб'єктів господарювання, організацій та громадян у встановленому законодавством порядку, а також інші джерела, не заборонені законодавством України.

Власником усіх переданих до статутного капіталу цінностей стає приватне підприємство.

2. Скласти та нотаріально засвідчити статут приватного підприємства. У Статуті зазначається назва приватного підприємства, мета та завдання діяльності, розмір і порядок створення статутного капіталу, порядок розподілу доходів і збитків, особу-керівника та його повноваження, умови реорганізації або ліквідації тощо.

При цьому у Статуті необхідно зазначити, що приватне підприємство утворюється з метою створення сімейної ферми, а отже, метою діяльності приватного підприємства може бути забезпечення фізичних і юридичних осіб, а також членів селянської родини виробленою тваринницькою продукцією.

Статут підприємства оформляється і нотаріально засвідчується у кількості не менше трьох примірників (2 оригінали та 1 копія).

Статут не розробляється у випадку, якщо сімейна ферма буде функціонувати у формі СПД ФО і відповідатиме законодавчим вимогам стосовно площі землеволодіння і обсягу валової продукції, визначеної законодавством.

3. Нотаріально засвідчити копії паспортів та ідентифікаційних кодів членів селянської родини – засновників підприємства.

Другий етап створення – **«Реєстрація в місцевих органах державної влади».**

Таку реєстрацію можна доручити спеціалізованим підприємствам чи установам або довірити керівнику приватного підприємства.

Проходження реєстрації також відбувається у декілька етапів. На першому етапі необхідно зареєструватися у районній державній адміністрації. З цією метою у державного реєстратора оформляється реєстраційна картка на проведення державної реєстрації, утвореної шляхом заснування юридичної особи. Реєстраційна картка заповнюється у трьох примірниках (1 оригінал і 2 копії).

Окрім того, державному реєстратору необхідно надати копію рішення засновників щодо створення юридичної особи, три нотаріально засвідчених примірники Статуту підприємства (2 оригінали і 1 копія), квитанцію щодо сплати реєстраційного збору за проведення державної реєстрації, а також копії документів на право приватної власності або користування землею. Такими документами можуть бути Державний акт на право приватної власності засновників на землю, Державний акт на право постійного користування землею засновниками приватного підприємства, нотаріально посвідчена копія договору про право користування землею засновниками приватного підприємства, у т.ч. й на умовах оренди.

Враховуючи, що процедура реєстрування у місцевих органах державної влади платна, необхідно надати квитанцію або інший платіжний документ, що засвідчує сплату реєстраційного збору за проведення державної реєстрації.

Відповідно до поданих документів державний реєстратор протягом двох днів приймає рішення щодо реєстрації приватного підприємства та вносить запис до Єдиного державного реєстру про державну реєстрацію. На наступний день після внесення запису керівнику приватного підприємства може бути видана виписка з Єдиного державного реєстру, яка є головним документом, що посвідчує реєстрацію підприємства.

Другий етап реєстрації в місцевих органах державної влади полягає у взятті на облік працівників приватного підприємства у Пенсійному фонді, Фонді обов'язкового страхування від тимчасової втрати працездатності, Фонді обов'язкового страхування від нещасних випадків на виробництві і професійних захворювань, а також Центрі зайнятості.

Відповідно до чинного законодавства державний реєстратор повинен повідомити Пенсійний фонд про проведення державної реєстрації підприємця так же само, як і податкову службу. Пенсійний фонд повинен взяти підприємця на облік не пізніше наступного робочого дня після дня отримання інформації від державного реєстратора і протягом наступного робочого дня з дня взяття на облік. Пенсійний фонд надсилає або видає керівнику приватного підприємства повідомлення про взяття підприємства на облік.

Окрім того, Пенсійний фонд надсилає відповідне повідомлення до Фонду обов'язкового страхування від тимчасової втрати працездатності, Фонду обов'язкового страхування від нещасних випадків на виробництві і професійних захворювань і Центру зайнятості, які, відповідно, присвоюють працівникам приватного підприємства визначений для них клас професійного ризику виробництва, а також здійснюють записи щодо їх зайнятості.

Третій етап створення приватного підприємства – **«Отримання реквізитів приватного підприємства».**

Такими реквізитами є печатка (для СПД ФО не обов'язково) і банківський рахунок.

Відповідно до сучасного законодавства приватне підприємство не зобов'язане мати печатку. Проте, враховуючи виробничі та комерційні зв'язки приватного підприємства з іншими юридичними особами, такий реквізит необхідний при оформленні різних видів договорів та інших господарських операцій.

Виготовленням печаток займаються відповідні підприємства. Тому керівнику приватного підприємства для виготовлення печатки слід надати такому підприємству, що займається виготовленням печаток, наступний пакет документів: заяву на виготовлення печатки; копію виписки з Єдиного державного реєстру або свідоцтво про державну реєстрацію; копію паспорта; ескіз печатки, а також документ, що засвідчує плату за виготовлення печатки.

Після проходження усієї процедури приватне підприємство матиме власну печатку для ведення будь-яких господарських операцій, передбачених чинним законодавством.

Для ведення господарських операцій з юридичними особами та органами державної влади сімейна ферма повинна мати банківський рахунок. Прийняття рішення щодо вибору банку, який обслуговуватиме будь-які операції приватного підприємства, приймається керівником або рішенням засновників підприємства. При цьому, для відкриття банківського рахунка необхідно вибраному банку надати наступні документи: копія виписки з Єдиного державного реєстру або свідоцтво про державну реєстрацію; заяву про відкриття поточного рахунка та картка зі зразками підписів засновників, керівника, а також печатки; договір щодо відкриття приватним підприємством банківського рахунка; документ, що засвідчує плату за відкриття приватним підприємством банківського рахунка.

4.3. Особливості розташування сімейної ферми

Розглянуті нижче особливості розташування сімейної ферми, планування обсягів виробництва та відповідного ресурсного забезпечення в цілому мало залежать від форми набуття нею підприємницького статусу (із створенням юридичної особи чи без нього). Такі відмінності у більшості випадків впливають із різних масштабів діяльності й враховуються в процесі здійснення відповідних процедур режиму оподаткування та можливостей державних дотацій.

Особливістю розташування сімейної ферми є, передусім, ведення господарської діяльності у межах населеного пункту, що може призвести до суттєвого негативного впливу на навколишнє середовище та ставлення місцевої громади до такої діяльності. Окрім того, неврахування вимог щодо виробництва тваринницької продукції може призвести до зупинення діяльності сімейної ферми, що негативно позначиться на отриманні доходів членів селянської родини.

Сучасні вимоги, нормативи і обмеження до розміщення тваринницьких ферм регламентуються законодавством і, як правило, досліджуючи можливість створення товарного виробництва, виконавчі органи використовують ці нормативи.

Згідно з Державними будівельними нормами України щодо планування і забудови малих сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств мінімальна відстань сімейної ферми до житлових приміщень населеного пункту складає від 15 до 25 метрів, залежно від виду виробництва (табл. 4.2).

Таблиця 4.2

Розміри санітарно-захисних зон від сімейної ферми до житлової забудови

Сімейні ферми з поголів'ям тварин, голів	Розміри санітарно-захисної зони, м
Тваринницькі ферми ВРХ	
10	15
20	25
40	50
60	75

Відповідно до наведених нормативів сімейна ферма з 10 головами великої рогатої худоби має розташовуватися не менше ніж за п'ятнадцять метрів від житлових приміщень місцевої громади. Окрім того, сімейні ферми слід розміщувати з підвітряного боку по відношенню до інших сільсько-господарських об'єктів та селищної зони. При цьому, не менше 40% відстані санітарно-захисних зон повинні складати зелені насадження.

Сучасним законодавством не обмежуються види зелених насаджень у санітарній захисній зоні. Проте сучасні технології дозволяють не лише забезпечити виконання цих норми, а й використати їх для зменшення витрат членів селянської родини. Так, наприклад, насадження енергетичної верби може призвести не лише до виконання вимог санітарного захисту, а й забезпечення селянської родини екологічно чистим паливом, що відповідає вимогам Європейського союзу щодо паливо-енергетичної безпеки країн, які входять до цього союзу.

Окрім того, впровадження технології переробки технологічних вод через використання потужностей енергетичної верби дозволить забезпечити сімейну ферму у такій воді, що також відповідає нормативам Європейського союзу стосовно використання відновлювальної енергії та захисту навколишнього середовища.

Особливості розрахунку виробничої інфраструктури сімейної ферми.

Необхідно обґрунтувати:

- кількість голів худоби на сімейній фермі;
- вибір типу виробничих приміщень;
- технологію утримання тварин, у т.ч. підстилки;
- технологічні аспекти доїння, гноєвидалення і зберігання гною, розташування тварин на фермі, зберігання тваринницької продукції та кормів тощо.

4.4. Ферми з виробництва молока

Ферми з виробництва молока за своєю спеціалізацією, яка характеризується напрямом виробництва, можуть бути: молочні вузькоспеціалізовані, молочні спеціалізовані, молочні та молочно-м'ясні із закінченим оборотом стада. Рівень спеціалізації ферм незалежно від їхнього розміру може бути різним, однак вузькоспеціалізовані та спеціалізовані більш доцільні.

Для різних категорій господарств рекомендуються такі орієнтовані типорозміри ферм з виробництва молока:

- для господарств населення в організаційно-правовій формі ОСГ або СПД ФО – на 4, 8, 10 і 12 корів;
- для фермерських господарств – на 16, 24, 32, 48, 64 корів.

Надій на одну корову в рік на фермах із виробництва молока прийнято в межах 4000–8000 кг молока, а вихід телят від 100 корів – у межах 85–95 голів.

Щорічне вибракування тварин різних виробничо-вікових груп прийнято в таких межах (% до загальної чисельності голів): корови – 20–35, у тому числі первістки – 10–45, нетелі – 1, молодняк – 3, телята віком старше 20 днів – до 6, телята профілакторного віку – 7.

Середньодобовий приріст живої маси ремонтних тварин становить 550–750 г, а надремонтних тварин, що відгодовуються на м'ясо – до 450–500 г – 750–1000 г.

На фермах із виробництва молока застосовуються такі системи утримання худоби:

- цілорічно стійлове;
- стійлово-вигульне;
- стійлово-табірне;
- стійлово-пасовищне;
- стійлово-вигульно-пасовищне.

Для різних виробничо-вікових груп тварин застосовуються різні способи утримання худоби в стійловий період.

Для дійних і сухостійних корів основними способами утримання є:

– *прив'язне утримання в стійлах-боксах*: напування – з автонапувалок, згодовування кормів – із годівниць або кормових столів, доїння – в стійлах, видалення гною – з відкритих каналів або каналів під решіткою;

– *безприв'язне утримання в комбібоксах*: напування – з автонапувалок, згодовування кормів – із годівниць або кормових столів, доїння – в доїльному залі, видалення гною – з відкритих каналів або каналів під решіткою;

– *безприв'язне утримання в боксах*: напування – з групових автонапувалок, згодовування кормів – із годівниць у відокремленій від боксів зоні, доїння – в доїльному залі, видалення гною – з кормогнойових проходів або каналів під ними, що перекриті решітками:

– *безприв'язне утримання на глибокій підстилці*: напування – з групових автонапувалок з електропідігрівом води на вигульно-кормовому майданчику, згодовування кормів – із годівниць на вигульно-кормовому майданчику, доїння – в доїльному залі, видалення гною – з усієї площі приміщення.

Для глибокотільних корів і нетелей та новотільних корів застосовується прив'язне утримання в стійлах і денниках: напування – з автонапувалок, згодовування кормів – із годівниць, доїння новотільних корів – у стійлах, видалення гною – з відкритих каналів.

Телята до 20 днів утримуються в індивідуальних боксах: випоювання молозивом і молоком через соску, видалення гною з відкритого каналу під решіткою підлоги клітки.

Телята старше 20-ти днів утримуються безприв'язно в групових клітках із боксами або без них: напування – з автонапувалок, випоювання молоком, відвійками та рідкими кормами – з відер, згодовування кормів – з годівниць, видалення гною – з відкритих каналів або каналів під решіткою.

Для молодняку та нетелей основними способами утримання є безприв'язне, в групових клітках із боксами або без них, і прив'язне; напування – з автонапувалою, згодовування кормів – із годівниць або кормових столів, видалення гною – з відкритих каналів або каналів під решіткою.

4.5. Планування виробництва продукції сімейної ферми

Строк служби обладнання та інших технічних засобів становить 10 років. При цьому строк використання цих засобів можна подовжити для реалізації іншого інвестиційного проекту або реінвестицій у діючий. Реалізуючи інвестиційний проект із будівництва сімейної молочної ферми, в розрахунках має бути зазначений час для створення та освоєння виробничих потужностей, можливість придбання чи взяття у лізинг нетелей, а також особливості формування стада великої рогатої худоби. Окрім того обсяг виробництва молока й побічної продукції буде збільшуватися у міру формування основного стада ВРХ, що потрібно враховувати при розробці плану виробництва і реалізації продукції.

План формування стада тварин. Необхідно обґрунтувати різні шляхи формування основного стада тварин, а також навести таблицю з оборотом стада тварин протягом усього інвестиційного циклу. Формування основного стада і молодняку тварин має здійснюватися на принципах максимального використання наявних приміщень і споруд, збереження поголів'я та захисту його від хвороб, забезпечення високої продуктивності тварин і відтворення основного стада за рахунок власних можливостей та придбання тварин.

Оскільки більшість сільських сімей не має достатніх коштів для придбання нетелей у племінних господарствах, одним з найбільш можливих варіантів є купівля тварин у племінних господарствах на умовах лізингу або в населення.

План поголів'я узгоджується з можливостями сім'ї щодо його обслуговування та кормозабезпечення. Ці мож-

ливості можуть включати варіанти тимчасового найму працівників і купівлю концентрованих кормів, силосу та деяких інших кормів у спеціалізованих господарствах, а в теплий період року також використовувати громадські пасовища.

Розрахунки, здійснені на прикладі молочної ферми на 10 корів свідчать, що із завершенням формування основного стада на одну корову буде припадати до 1,5 голови молодняку ВРХ, а загальна кількість тварин на такій сімейній фермі становитиме 24–25 голів.

У разі обмеженості площі земельних ділянок, а також неможливості придбання необхідної кількості кормів та інших ресурсів для належного функціонування ферми, поголів'я тварин можна зменшити через реалізацію бичків у ранньому віці. Тоді загальне поголів'я корів, нетелей і телиць на фермі, що аналізується, становитиме 17–18 голів.

План виробництва продукції. План складається виходячи з проектної кількості поголів'я та його продуктивності. У прикладі, що наводиться, середньорічний надій молока прийнято на рівні 5000 кг, середньодобовий приріст живої маси ремонтних телиць віком до 1 року – 725 г, а старше 1 року – 750 г, середньодобові прирости живої маси бугайців – 900 г.

Формування сімейних молочних ферм доцільно здійснювати на основі високопродуктивних тварин з продуктивністю 5–7 тис. кг молока і більше на рік.

План реалізації продукції. План розробляється на основі показників плану її виробництва з урахуванням задоволення внутрішніх потреб сім'ї у молоці та на випоювання телят. У прикладі молочної ферми встановлено, що за коефіцієнта товарності молока 0,9, господарство може щорічно реалізувати 50 тонн молока і 3,4 тонни яловичини.

Загальну вартість реалізованої продукції сімейної молочної ферми слід визначати виходячи з обсягів реалізації продукції і цін на неї.

РОЗДІЛ 5. ПІДХОДИ ДО РОЗРОБЛЕННЯ ПРОЕКТУ БУДІВНИЦТВА СІМЕЙНОЇ ФЕРМИ⁴⁰

Відповідно до сучасного законодавства і практики реалізації інвестиційних проектів з будівництва тваринницьких ферм одним з основних документів, що дозволяє будівництво сімейної ферми на конкретній земельній ділянці, є Проект відведення цієї ділянки. Окрім того, у випадку коли земельна ділянка, на якій планується збудувати сімейну ферму не приватизована, приватному підприємству необхідно також отримати «Свідоцтво про державну реєстрацію прав на нерухоме майно». Розроблення цих документів необхідне навіть за умови використання земельної ділянки протягом тривалого періоду, наявності житлового або виробничого приміщення, отримання ділянки у спадок тощо. Послідовність розроблення проекту відведення та державної реєстрації прав на будівництво сімейної ферми приватним підприємством зображено в Додатку 3.

Послідовність розроблення проекту відведення та державної реєстрації прав на будівництво сімейної ферми приватним підприємством умовно можливо поділити на три етапи, а саме: оформлення дозволів, розробка та походження проекту відведення та проходження державної реєстрації прав на будівництво сімейної ферми.

На першому етапі **«Оформлення дозволів»** – керівнику приватного підприємства необхідно подати заяву щодо надання дозволу на розроблення проекту відведення земельної ділянки у власність для будівництва сімейної ферми до сільської, селищної або міської ради.

При цьому, такий дозвіл надають відповідні ради у випадку, коли земельна ділянка, на якій заплановано будівництво сімейної ферми, знаходиться у межах відповідного поселення.

⁴⁰ Методичні рекомендації з організації сімейних ферм в Україні : на прикладі ферми з виробництва молока / Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Кісіль М.І. та ін. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2014. 60 с.

Коли ділянка знаходиться за межами населеного пункту, заява подається до районної державної адміністрації та управління Держземагентства та об'єднаної територіальної громади (якщо така створена).

Окрім того, керівнику приватного підприємства необхідно також надати:

- копії паспорта та ідентифікаційного коду;
- вкопіювання з генерального плану або схеми планування території району (за наявності);
- вкопіювання з Публічної кадастрової карти.

У результаті погоджень у відповідних органах влади та державного самоврядування керівник приватного підприємства отримує «Дозвіл на розроблення проекту відведення земельної ділянки у власність для будівництва сімейної ферми».

На другому етапі **«Розроблення та погодження Проекту землеустрою»** – керівнику приватного підприємства необхідно звернутися до землевпорядної організації, що має дозвіл на проведення робіт з землеустрою та необхідне обладнання.

Основними документами, які треба надати цій організації, є договір на виконання землевпорядних робіт і документ, що засвідчує сплату послуг.

Після розроблення Проекту землеустрою та внесення відомостей про земельну ділянку до Національної кадастрової системи їй буде присвоєно Кадастровий номер.

Далі керівнику приватного підприємства необхідно погодити Проект землеустрою у територіальному управлінні Держземагентства і районному відділі містобудування та архітектури. У випадку коли земельна ділянка, на якій заплановано будівництво сімейної ферми межує з об'єктом природно-заповідного фонду або знаходиться на його території (ліс, заповідник або водойма), Проект землеустрою погоджується також у природоохоронному органі, а якщо ця ділянка межує з об'єктом історико-культурного значення – з органом охорони культурної спадщини (археології).

Відповідно до глави 19 Земельного кодексу України⁴¹, після отримання усіх необхідних погоджень у органах державної влади й управління, Проект землеустрою стосовно відведення земельної ділянки для будівництва сімейної ферми необхідно також погодити з тим органом самоврядування, який на першому етапі надав дозвіл щодо розроблення Проекту землеустрою.

Після погодження Проекту землеустрою земельної ділянки в усіх зацікавлених органах місцевої і державної влади й самоврядування земельна ділянка, на якій планується будівництво сімейної ферми, потребує також державної реєстрації. З цією метою керівнику приватного підприємства необхідно звернутися до Державного кадастрового реєстратора. Відповідно до заяви, Проекту землеустрою та документа, що засвідчує оплату державної реєстрації, протягом двох тижнів буде проведена державна реєстрація земельної ділянки і, відповідно, наданий «Витяг з Державного земельного кадастру», який міститиме інформацію про розмір, адресу та кадастровий номер земельної ділянки та інформацію про її власників.

На третьому етапі «**Держреєстрація**» – керівнику приватного підприємства слід звернутися до районної Державної реєстраційної служби. Таке звернення необхідне для надбання прав на нерухоме майно, яким є сімейна ферма і земельна ділянка, на якій вона розташована. З цією метою районній Державній реєстраційній службі надаються заява на проведення державної реєстрації прав і документ, що засвідчує сплату держмита та послуг з проведення державної реєстрації.

Відповідно до чинного законодавства районна Державна реєстраційна служба протягом двох тижнів видасть керівнику приватного підприємства «Свідоцтво про державну реєстрацію прав на нерухоме майно», що є підставою для будівництва сімейної ферми.

⁴¹ Земельний кодекс України від 25.10.2001 року № 2768-III (із змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення : з 17.09.2018).

РОЗДІЛ 6. РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІМЕЙНОЇ ФЕРМИ⁴²

6.1. Оцінка ресурсного забезпечення створення сімейної ферми

Для сімейної ферми найбільше значення мають такі ресурси, як приміщення та споруди, матеріально-технічні засоби, земельні ділянки, тварини, корми тощо. У разі, коли наявних ресурсів для випасання й утримання худоби, а також виробництва кормів недостатньо, необхідно дослідити можливість їх залучення до виробничого процесу на умовах оренди або найму.

Для прикладу розглянемо сім'ю, у власності якої площі двох земельних ділянок (7 га) та однієї орендованої у близького родича земельної ділянки (3,2 га), що достатньо для забезпечення 10 корів із шлейфом зеленими та грубими кормами. Силос і концентровані корми передбачається купувати у місцевому ФГ «Колосок». В особистому селянському господарстві наявні приміщення на 9 головомісць.

На потреби тварин, які включають забезпечення їх зеленими і грубими кормами, необхідно 0,75 га орної землі з розрахунку на одну корову зі шлейфом. Крім того, планується купувати комбікорми, макуху соняшникову, шрот соєвий, пшеничні висівки, мелясу кормову, а також використовувати на вигодування телят незбиране молоко та його заміник. На 1 тону молока буде витратитися 1,1 тони кормових одиниць, а на 1 тону приросту живої маси – 7,5 тони кормових одиниць.

Необхідно збудувати додаткові приміщення для тварин на 15 головомісць, кормосховище, гноєсховище, а також прид-

⁴² Методичні рекомендації з організації сімейних ферм в Україні : на прикладі ферми з виробництва молока / Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Кісіль М.І. та ін. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2014. 60 с.

бати 7 телиць, обладнання для машинного доїння, охолодження і зберігання молока та сільськогосподарську техніку.

Необхідно також впевнитися, що члени родини мають достатньо знань і навичок для забезпечення діяльності сімейної ферми та, у разі потреби, вжити заходи щодо підвищення їх кваліфікації.

6.2. Екологічна оцінка

Враховується, що сімейні ферми можуть створюватися в межах села, населених пунктів і садиб, а також специфічні особливості діяльності. При цьому існує велика ймовірність нанесення шкоди як навколишньому середовищу, так і здоров'ю мешканців цієї території. Тому задоволення вимог стосовно дотримання екологічних норм при будівництві та функціонуванні споруд чи інших об'єктів потребує врахування при розробленні проекту будівництва сімейної ферми. Ці вимоги мають бути враховані проектними, монтажними, будівельними організаціями при розробці проекту будівництва та його здійсненні.

Гній, стоки та забрудненість повітря являють собою основні екологічні загрози, характер яких вважається помірним.

Для сімейної ферми, що розглядається, передбачено створення гідроізолизованого гноєсховища, місткість якого відповідає половині річного обсягу накопиченого гною у господарстві. Гній із гноєсховища мається вноситися на поля під час оранки.

6.3. План будівництва та придбання основних засобів і тварин

З метою забезпечення безперервності виробничого процесу в інвестиційному проекті потрібно чітко визначити строки будівництва виробничих приміщень, а також придбання основних засобів, у тому числі тварин. У розрахунки необхідно включати не лише строки й витрати по будівництву сімейної ферми, а й додаткові капітальні витрати,

пов'язані із забезпеченням експлуатації ферми та дотриманням вимог законодавства щодо функціонування тваринницьких приміщень.

Введення в експлуатацію ферми потребує зберігання кормів для годівлі худоби, введення в експлуатацію виробничих приміщень й налаштування більшості механізмів та обладнання. При цьому, у разі потреби, необхідно придбати додатково техніку, причіпне обладнання та інвентар для обробітку ґрунту, догляду за посівами, їх збирання та переробки тощо, що також потребує врахування при плануванні.

У розрахунках також слід зважати на час і строки доставки нетелей у господарство.

У проекті сімейної ферми, приклад якої розглядається, прийнято наступні капітальні витрати:

- вартість будівництва об'єктів – 22,5 тис. грн на одну корову;

- вартість обладнання і монтажних робіт – 8,5 тис. грн на одну корову;

- вартість робіт, пов'язаних із забезпеченням функціонування ферми – 13,8 тис. грн на одну корову;

- вартість сільськогосподарської техніки та причіпного інвентарю, необхідних для виробництва кормів та транспортних робіт – 17,3 тис. грн на одну корову;

- вартість лізингу однієї голови нетелей – 13,5 тис. грн на одну корову;

- разом витрати на будівельно-монтажні роботи, придбання обладнання та пусконаладжувальні роботи – 75,7 тис. грн на одну корову.

Передбачається, що для потреб ферми у лютому-березні першого року реалізації проекту господарство придбає потриманий трактор МТЗ-82, а також плуг ШПН-3-35 і зернову сівалку СЗ-3,6А. Надалі у червні-вересні передбачені витрати з придбання тракторного причепа 2 ПТС-4,5, косарки КН-18, валкоутворювача ГВ-3,4 і навантажувача ПФ-0,5.

Комплектація стада тварин здійснюватиметься шляхом придбання їх у племгосподарстві на умовах фінансового лізингу строком на 3 роки з платежем у розмірі 5% річних від невідшкодованої вартості тварин. Крім того, власники сімейної ферми сплачуватимуть лізингодавцеві після отримання тварин премію в розмірі 5% вартості об'єкта лізингу.

Лізингові платежі сім'я сплачуватиме за рахунок власних коштів із доходів від реалізації продукції сімейної ферми.

Повернення основного тіла лізингового кредиту за нетелей здійснюватиметься з відстрочкою на 6 місяців після отелення тварин і початком отримання від них молока.

6.4. Визначення попиту на продукцію

Тут необхідно дослідити динаміку споживання аналогічної продукції жителів регіону та потребу у ній.

Наприклад, у Київській області було спожито майже 934 тис. тон молока і молочних продуктів, що становить близько 10 % загального обсягу споживання цієї продукції та є найбільшим показником по Україні.

При цьому, згідно з нормами Всесвітньої організації охорони здоров'я мінімальна річна норма споживання молока і молочних продуктів на одну особу населення складає 341 кг, що у 1,6 % більше за рівень, досягнутий у Київській області.

Аналіз конкуренції у галузі. Високий рівень конкуренції і велика кількість виробників аналогічної продукції можуть зумовити суттєве зниження ринкової ціни й збільшення непередбачуваних витрат, що у свою чергу призведе до зниження ефективності від реалізації інвестиційного проекту та збільшення незапланованих витрат сімейної ферми. Тому необхідно дослідити не лише сучасний стан виробництва аналогічної продукції у районі, а й врахувати ринкові можливості конкурентів.

Обсяги продажу, ціна та доходи. Для будь-кого виробника сільськогосподарської продукції одним з найбільш актуа-

льних питань, що потребують вирішення, є визначення обсягу продажу і розмір доходів за весь період реалізації проекту.

При цьому, залежно від інвестиційного проекту, обсяги реалізації можуть мати як сезонний характер, так і нестабільність у потужності виробництва.

Наприклад, життєвий цикл проекту з будівництва сімейної молочної ферми, який визначається строком служби обладнання та інших технічних засобів, становить 8 років, що набагато перевищує строки виходу на проектну потужність. Окрім того, у розрахунках необхідно враховувати час для створення виробничих потужностей, можливості завезення придбаних нетелей на ферму, особливості формування стада ВРХ, а також витрати молока чи м'яса на потреби родини тощо. При цьому, обсяг виробництва молока та побічної продукції буде збільшуватися у міру формування основного стада ВРХ, на що слід зважати при розробці плану виробництва і реалізації продукції. Результати таких розрахунків наводяться в інвестиційному проекті⁴³, що розроблено в Національному науковому центрі «Інститут аграрної економіки».

Ціна на продукцію сімейної ферми може бути встановлена як з використанням економічних методів планування, так і відповідно до завчасно обговореного рівня реалізаційної ціни зі споживачами або переробними підприємствами.

6.5. Планування поточних витрат на виробництво продукції

План поточних витрат на виробництво продукції. У перший рік щомісячно, далі поквартально, а після виходу на проектну потужність – щорічно визначаються поточні витрати на виробництво й збут продукції сімейної ферми.

⁴³ Інвестиційний проект створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу / [Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік, О.Г. Шпикуляк та ін.] ; за ред. Ю.О. Лупенка. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2018. 82 с.

До поточних відносять витрати на: корми, електроенергію, воду, опалення, придбання пально-мастильних матеріалів, насіння і засоби захисту рослин, проведення ветеринарних заходів, ремонт тощо.

Оскільки чинним законодавством не передбачена фінансова звітність по особистому селянському господарству, а отже, і його податковий облік та оподаткування прибутку, відпадає потреба у включені до розрахунків поточних витрат амортизації.

Оскільки робота на сімейній фермі не винагороджується оплатою праці, для її оцінки слід використовувати метод альтернативної вартості шляхом встановлення умовної суми оплати праці, яку можуть отримати члени сім'ї, працюючи на можливій іншій роботі. Це може бути робота у місцевому сільськогосподарському підприємстві чи організації.

У проєкті, що розглядається, прийнято, що усі 3 члени сім'ї альтернативно могли б щомісяця отримувати у місцевих господарствах зарплати на суму 9000 грн, а разом за рік – 108 тис. грн.

Вартість придбаних і власних матеріальних та інших витрат по сімейній фермі, приклад якої розглядається, можна прийняти на рівні 7,0 тис. грн на одну корову зі шлейфом.

План кредитування організації виробництва та придбання корів (лізингу тварин). Детально обґрунтовуються показники отримання і повернення кредитів.

Залучаючи кредитні ресурси, члени особистого селянського господарства повинні чітко усвідомлювати, що їх повернення пов'язано із виплатою відсотків за користування і оплатою вартості послуг у зв'язку із наданням кредиту.

Крім того, приватне підприємство може отримати тварин на умовах лізингу (товарний кредит), що також потребує додаткових розрахунків і збільшує витрати на формування основного стада сімейної ферми.

Тому в інвестиційному проекті вказуються строки та суми повернення кредиту із зазначенням відсотка за користування чи інші необхідні платежі (одноразовий платіж-премія, лізинговий платіж, плата за надання гарантій тощо). Банк, у який керівник підприємства звернеться з проханням видати кредит, може надати інформацію щодо умови видачі, користування та повернення кредиту.

У проекті, який розглядається, для створення сімейної ферми сім'я передбачає отримати банківський кредит вартістю 620 тис. грн строком на 60 місяців під 17,5% річних. Умови повернення кредиту передбачають можливість дострокового повернення основного тіла боргу в разі отримання часткової компенсації вартості будівництва ферми і придбання нової техніки за рахунок коштів державного бюджету.

Як заставу сім'я передбачає використати свій будинок з присадибною ділянкою, надвірні приміщення і споруди, об'єкти, створені (придбані) за рахунок кредитних коштів.

Особливості розроблення бізнес-плану інвестиційного проекту будівництва сімейної ферми наведені у Додатку Е.

РОЗДІЛ 7. НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТВОРЕННЯ СОК

Процес створення кооперативу складається з кількох етапів, членами молочарського кооперативу є лише фізичні особи – виробники молока в особистих підсобних господарствах, що відображено в наукових розробках Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки»:

Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив : практичний посібник [92];

Методичні рекомендації з формування системи кооперативних відносин [36];

Методичні рекомендації з організації молочарських обслуговуючих кооперативів [34];

Методичні рекомендації з організації сімейних ферм в Україні (на прикладі ферм з виробництва молока [35].

Інвестиційний проект створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу [23].

Для 2,5 мільйонів власників особистих селянських господарств молоко є головним джерелом доходів. У них нараховується 2,4 млн корів.

Послуга, яку кооператив надає своїм членам, – збирання, тобто заготівля молока. Для цього кооператив має один (чи декілька) молокозбірних пунктів у межах однієї сільської ради.

Молокозбірний пункт організується в пристосованому для цього приміщенні з водопостачанням, каналізацією, електропостачанням, обладнанням для якісної оцінки молока та охолоджувачем.

Якщо село компактне, а молокозбірний пункт розташований на невеликій відстані, селяни приносять туди молоко самі.

Коли відстань до молокозбірного(их) пункту(ів) велика, то організовуються додаткові молокозбірні пункти, які,

як правило, розташовуються у вивільнених приміщеннях на селі і навіть у селянських дворах. Але і перший, і другий варіанти не завжди забезпечують потреби членів кооперативу, особливо пенсіонерів, хворих людей. У цих випадках кооперативи організують збір молока гужовим або автотранспортом.

Залежно від потреб членів кооперативу заготівля молока може відбуватися один, два чи три рази на день.

Процес заготівлі молока виглядає наступним чином. Під час прийому працівник кооперативу перевіряє кількість та якість молока – жирність та, якщо можливо, вміст білка, в'язкість, кислотність, забрудненість тощо. Кількісні та якісні параметри зданого молока ретельно записуються. Однак якщо молоко, яке приймається від члена кооперативу, не відповідає мінімальним стандартам якості, воно повинно бути забраковане.

Молоко доставляється споживачеві (молокозаводу чи іншим). Транспортні засоби можуть належати кооперативу або надаватися клієнтом, якому кооператив постачає молоко.

Один варіант – це реалізація молока на молокопереробне підприємство або на кілька підприємств, які функціонують на базі колишніх державних молокопереробних підприємств. Кооператив також може шукати альтернативні канали збуту.

Зокрема, реалізовувати молоко бюджетним установам (лікарні, школи, дитсадки, військові частини та ін.), на продовольчих ринках, через мережу роздрібної торгівлі та іншим прямим споживачам.

Реалізація молока з перших рук споживачеві потребує дотримання відповідних ветеринарно-санітарних норм. Крім визначення санітарних норм, перед реалізацією молоко проходить передпродажну обробку.

Найвигіднішим є реалізація не сировини, а продуктів переробки молока.

Однак переробка потребує дорогого обладнання. Такі капіталовкладення майже не можливі на рівні села, тому слід розраховувати на підтримку держави. В майбутньому можна розглядати варіант, коли кілька сусідніх кооперативів створять спілку кооперативів (кооператив другого рівня) для того, щоб мати власні переробні потужності.

РОЗДІЛ 8. ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОПОЗИЦІЇ СІМЕЙНОГО ФЕРМЕРСТКОГО ГОСПОДАРСТВА

8.1. Інвестиційна пропозиція створення сімейного фермерського господарства по вирощуванні зелені

Суб'єкт підприємницької діяльності – господарство (фермерське, особисте селянське), зареєстроване як фізична особа – підприємець, 3 групи в рамках спрощеної системи оподаткування.

Вид підприємницької діяльності – вирощування зелені (стебла цибулі, кріп, петрушки, базиліку зеленого та червоного)

Особливість: зазначений вид діяльності ґрунтується на певних агрономічних, агротехнічних та економічних знаннях. Варіант може бути використаним особистими селянськими господарствами, фермерськими господарствами з невеликими площами землі, та за умови що хоча б один член сім'ї має агрономічну освіту та необхідні практичні навички.

Розробники: к.е.н. Мамчур В.А., к.е.н. Авраменко Ю.О.

ЗМІСТ

Резюме

Аналіз ринку

Характеристика підприємницької діяльності

Власність та державна підтримка

Планування діяльності

Фінансове планування

Резюме

Метою розробленої інвестиційної пропозиції є створення прибуткового сімейного фермерського господарства, зареєстрованого як ФОП.

Основний вид діяльності – вирощування зелені (стебла цибулі, кріп, петрушки, базиліку зеленого та червоного) належної якості із застосуванням органічних добрив. Вирощена зелень реалізовуватиметься за ринковим цінами.

Аналіз ринку

Основна частина зелені продається місцевим жителям, підприємцям та закритим закладам харчування (їдальні навчальних закладів, лікарень, військових частин тощо).

Вирощена зелень також *реалізовуватимуться посередникам для подальшого їх продажу на продуктових ринках*

Характеристика підприємницької діяльності

Для отримання прибутку, основним видом діяльності господарства є вирощування зелені. Планується наголос зробити на вирощуванні стебла цибулі, кріп, петрушки, базиліку зеленого та червоного. З часом асортимент вирощуваної зелені розширюватиметься.

Для максимально ефективного використовувати площі теплиці, інвестиційною пропозицією передбачено вирощу-

вання овочів ярусним способом, тобто вирощування у кілька ярусів на стелажах.

На 1 м²теплиці розміщуємо декілька ярусів, тобто з однієї посадки можна зібрати 3-4 врожаїв. У різні періоди року будуть різні витрати на утримання теплиці, закупівлю добрив і насіння для посадки. Стелажний метод вирощування зелені⁴⁴ – зайняти якомога менші площі та отримувати максимальний прибуток.

Стебла цибулі.

Середня урожайність стебла цибулі⁴⁵ з 1 м²за одне зрізання - 1,5 кг/м², за сезон – 3,5 кг/м², а деякі сорти можуть досягати до 4кг/м². Період зрілості стебел до технічної стиглості 27-30 днів, залежно від сорту та якості добрив. Роздрібна ціна, плаваюча в залежності від сезону. Середньорічна роздрібна ціна зелену цибулі становить 18 грн за 100 гр. Роздрібна вартість 1 кг зеленої цибулі в середньому 180 грн⁴⁶.

Кріп.

Вирощування кропу в теплиці⁴⁷ передбачено за двома методами його вирощування: окремий посів кропу або ж посів кропу, як ущільнювача. У подальшому є необхідність практичного вибору найефективнішого так як врожаї в цих двох випадках різні.

⁴⁴ Теплиця на мільйон: як переселенка з Алчевську зробила бізнес на зелені. URL : <http://agravery.com/uk/posts/show/teplica-na-miljon-ak-pereselenka-z-alcevsku-zrobila-biznes-na-zeleni> (дата звернення : 01.10.2018).

⁴⁵ Вирощування зелені на продаж – рентабельний домашній бізнес / Домашній бізнес: 1000+1 ідея для власного бізнесу в Україні. URL : <https://homebiznes.in.ua/vyroschuvannya-zeleni-na-prodazh-rentabelnij-domashnij-biznes/> (дата звернення : 01.10.2018).

⁴⁶ Середня ринкова вартість згідно проведених власних досліджень ринку зеленої цибулі.

⁴⁷ Вирощування кропу для продажу на ринку. URL : <http://jak-zarobytu.pp.ua/5320-viroschuvannya-kropu-dlya-prodazhu-na-rinku.html> (дата звернення : 01.10.2018).

Крім того, кріп вкрай вимогливий до температурного та логового режиму. Період дозрівання два місяці, але при цьому дає близько 2-х кг врожаю з 1 м². А потім може довго давати

врожай з материнської рослини до обрізання вже кондиційних пагонів. Враховуючи, що вартість 100 гр в середньому (залежно від пори року) становить 12 грн., роздрібна ціна 1 кг кропу в середньому 120 грн.

Петрушка.

Попитом в основному користуються листові сорти петрушки, сорти з звичайними листами застосовуються в приготуванні різних страв, а сорти з довгим листям служать прикрасою при оформленні столу. Крім зелені, петрушка дає і досить смачні плоди, але попит на них вкрай низький. Сходи петрушки з'являються через 15 днів після посіву, час збору настає через 60-85 днів і залежить від властивостей конкретного сорту⁴⁸.

Насіння використовуватиметься іноземної селекції (голландське, італійське, французьке чи ізраїльське), так як їх середня урожайність, наприклад, петрушки становить 8 на 1 м² у той час як вітчизняної та російської селекції коливається 0,8-1,2 кг на 1 м².

Середня вартість 100 гр петрушки на ринку (в залежності від сезону) коштує 10 грн., роздрібна ціна 1 кг петрушки в середньому

100 грн.

Базилік.

⁴⁸ Перспективний бізнес - вирощування петрушки на продаж. URL : <http://dachadecor.com.ua/ogorod/perspektivniy-biznes-viraschivanie-petrushki-na-prodazhu.htm> (дата звернення : 01.10.2018).

Врожайність базилику⁴⁹ : 1 - 2 кг на 1 м². В середньому 100 гр базилику на ринку (в залежності від сезону) коштує 37 грн., роздрібна ціна 1 кг базилику в середньому 370 грн.

Також, необхідною умовою є встановлення додаткового освітлення, що, як свідчить вітчизняний та іноземний досвід^{50,51}, є ефективним методом пришвидшення вегетаційного періоду⁵².

Надходження свіжої зелені можна домогтися, якщо висівати різні сорти або планувати термінами настання стиглості.

Власність та управління

Діяльність, пов'язана з вирощуванням зелені в сімейному фермерському господарстві, здійснюватиметься на власній земельній ділянці до 1га.

Господарство зареєстроване як фізична особа-підприємець, 3 групи в рамках спрощеної системи оподаткування, та є платником податку на доходи з фізичних осіб та сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, проте розмір земельної ділянки сприяє звільненню від сплати податку на майно (плати на землю).

Вибір зазначеної організаційно-правової форми господарювання продиктований тим що таке господарство не може ідентифікуватися як сімейне фермерське господарство відповідно до ЗУ Про фермерське господарство, та обрати спрощену систему оподаткування передбачену 4 групою, оскільки не відповідає одній із основних сукупних критеріїв згідно ПКУ, а саме мінімального розміру землі не менше 2 га.

⁴⁹ Базилік / Інтернет-магазин «Укр-семена». URL : <https://ukrsemena.com/ua/bazilik-dark-opal-ne-25-g-40864/> (дата звернення : 01.10.2018).

⁵⁰ Вирощування зелені на продаж – рентабельний домашній бізнес / Домашній бізнес: 1000+1 ідея для власного бізнесу в Україні. URL : <https://homebiznes.in.ua/vyroschuvannya-zeleni-na-prodazh-rentabelnij-domashnij-biznes/> (дата звернення : 01.10.2018).

⁵¹ Смачні томати навіть узимку. URL : <http://www.lighting.philips.ua/cases/cases/horticulture/melrow-salads> (дата звернення : 01.10.2018).

⁵² Смачні томати навіть узимку. URL <http://www.lighting.philips.ua/cases/cases/horticulture/melrow-salads> (дата звернення : 01.10.2018).

В даному господарстві працюватимуть лише члени сім'ї, які забезпечують виконання усього масиву робіт, без найманої праці.

Планування діяльності

Господарство вирощуватиме зелень на власній земельній ділянці площею до 1 га.

Для функціонування даного господарства планується побудова 3-х каркасних теплиць площею 40 м^2 (розмір 1 теплиці: ширина 400, довжина 1000, висота 250) і з матеріалом накриття – полікарбонат та каркасом, що виготовлений з цинкової профільної труби⁵³ (рис.8.1.1).

Рис. 8.1.1. Каркасна теплиця з полікарбонату

Побудова 6 стелажів (по 2 стелажа на 1 теплицю). Розміром стелажа дорівнює $1 \times 9 \text{ м}$ із розбивкою на 7 ярусів. Такий метод вирощування дозволить збільшити посадкову площу з 40 м^2 до 126 м^2 в теплиці. Загальна площа 3-х теплиць становитиме 378 м^2 .

Для додаткового освітлення є необхідність установки світлодіодних лент (наприклад, LED лента компанії «LED-STIL»⁵⁴ на рис. 8.1.2).

⁵³ Прайс-лист теплиць / ТОВ «Оскар Групп». URL : <http://stroyplast.com.ua/images/img/teplici-price.pdf> (дата звернення : 28.09.2018).

⁵⁴ LED лента RN0860TA-B / Компанія «LED-STIL» - енергозберігаючі технології. URL : https://led-stil.com/svet/svetod_lenta_rishang/led-lenta-m0860ta-b-4000k-55w-2835-60sht-ip33-12v-530lmm0860ta-b4 (дата звернення : 03.10.2018).

Рис. 8.1.2. LED лента компанії «LED-STIL»

Кут складає подачі освітлення ленти 115°. Температура світла - 4000К. Світлоєфективність більше 80 lm / Вт. Матеріал підкладки - катана мідь. Поверхня ленти приклеюється до необхідної поверхні стелажа. Термін служби більше 30 000 годин (близько 3-х років).

У 1-й теплиці планується вирощувати цибулю за методом гідропоніки, то є потреба закупки касет для посадки цибулі — «цибульниць»⁵⁵ (рис.8.1.3).

Рис. 8.1.3. Касети «Цибульниця» для висадки цибулі

Дана культура потребує певного регулювання температурного режиму. Оптимальними умовами для росту листя цибулі є +18...20°C, в період дозрівання і формування цибулин бажано, щоб температура підвищилася до 27°C — 30°C,

⁵⁵ Цибульниця 410*270*100 мм / Аграрний магазин «Нива». URL : <https://niva.biz.ua/p534101124-tsibulnitsya-410270100-ukrayina.html> (дата звернення : 01.10.2018).

потребує органічних та мінеральних добрив^{56,57} у вигляді підживлюваного розчину.

Планується використати високоврожайний сорт цибулі на перо вітчизняної селекції «Ніжність»⁵⁸ (з 1 м² – 4,5 кг), що відрізняється середньої ветвистістю. Запланований дохід з одного зрізання листа цибулі становитиме 810 грн з 1 м² та 102 060 з 126 м².

У 2-й теплиці планується вирощувати кріп (63 м²) та петрушка (63 м²).

Дані культури планується висаджувати безрозсадним методом, а у якості ґрунту використовувати спеціальний торф – для мінімізації вірогідності появи шкідників та хвороб. Тому є потреба закупки касет для висадки кропу та петрушки (рис.8.1.4)⁵⁹ та торфу⁶⁰.

Рис. 8.1.4. Касети для висадки кропу та петрушки

⁵⁶ Підживлення цибулі / Poradum.com.ua – корисні поради для кожного. URL : <http://poradum.com.ua/gardening/16907-pidzhivlennya-cibuli.html> (дата звернення : 01.10.2018).

⁵⁷ Добрива та ґрунти / Мережа магазинів «Урожай». URL : https://www.agrogurt.com.ua/dobryva-110000/?gclid=Cj0KCQjwi8fdBRCVARIsAEkDvnKkF8CDbaNcIYHqENCbJE-FHFUNHdTc0MkNBpi0MJHZSAsimw2BIIaAsBtEALw_wcB (дата звернення : 01.10.2018).

⁵⁸ Цибуля — опис 33 сортів з їх фото та основними характеристиками, терміни дозрівання та інша корисна інформація +відгуки / Vkazivka.com. URL : <http://vkazivka.com/sad-i-gorod/cibulya-opis-33-sortiv-z-%D1%97x-foto-ta-osnovnimi-karakteristikami-termini-dozrivannya-ta-insha-korisna-informaciya-vidguki.html> (дата звернення : 01.10.2018).

⁵⁹ Касета для розсади 8 комірок 235 * 355 мм Стиль Пак / Аграрний магазин «Нива». URL : <https://niva.biz.ua/p171423226-kaseta-dlya-rozsadi.html> (дата звернення : 03.10.2018).

⁶⁰ Торф Прибалтійський 150 л / Аграрний магазин «Нива». URL : <https://niva.biz.ua/p226966728-torf-pribaltijskij-150.html> (дата звернення : 03.10.2018).

Краща температура для вирощування кропу повинна знаходитися в діапазоні від +15...19°C. Перевищення цього показника може погано позначитися на вигляді і смакових якостях рослини, як і небажане зниження температури від +5°C.

Сприятливою температурою для вирощування петрушки є +18°C. Ґрунт слід підживлювати органічними та мінеральними добривами. Також для обох культур є потреба у щоденному обприскуванні.

Насіння кропу використовуватиметься французької селекції (наприклад, «Дідл»⁶¹) через його невибагливість до умов та більшу врожайність, яка доходить до 3-х кг врожаю з 1 м². Запланований дохід з зрізання укрупню становитиме 360 грн з 1 м² та 22 680 з 63 м².

Насіння петрушки використовуватиметься італійської селекції (наприклад, «Гигант де Італія»⁶²), так як середня врожайність петрушки становить 8 на 1 м². На третій місяць після посадки петрушки запланований дохід одного зрізання петрушки становитиме 800 грн з 1 м² та 50 400 з 63 м².

У 3-й теплиці планується вирощувати зелений та червоний базилік (по 20 м²). Оптимальна температура повітря для проростання насіння +20...30°C., для розвитку рослин +16...20°C. При затінюванні або слабкій освітленості подовжується вегетаційний період і знижуються облистяність та аромат рослин⁶³.

⁶¹ Насіння кропу «Дідл» / Фермер-центр. URL : <https://fermercenter.com/ua/semena/krip/> (дата звернення : 01.10.2018).

⁶² Семена петрушки «Гигант де Италия» (инкрустированные) ТМ ВИТАС, 500 г банка / Prom.ua. URL : <https://prom.ua/p353997303-semena-petrushki-gigant.html> (дата звернення : 01.10.2018).

⁶³ Вирощуємо царську траву / Агробізнес сьогодні. URL : <http://agro-business.com.ua/agro/ahronomiia-sohodni/item/403-vyroshchuiemo-tsarsku-travu.html> (дата звернення : 01.10.2018).

Для зручності сіяти базилік передбачається у лотки (касети) – стакани⁶⁴ (рис. 8.1.5) із торф'яним ґрунтом для мінімізації вірогідності заведення шкідників та різних хвороб.

Рис. 8.1.5. Касети для висадки базиліку

Передбачається, що кожний кущ базиліку потребує висаджувати на відстані 200х200 мм один від одного для його кустистості. Ґрунт також слід підживлювати органічними та мінеральними добривами. Щоденний полів.

Заплановано використовувати насіння іноземної селекції (наприклад, італійське насіння зеленого базиліка - «Superbo»⁶⁵ та німецьке насіння червоного базиліка «Дарк Опал»⁶⁶), які мають врожайність 2 кг на 1 м². Від появи сходів до дозрівання ростків даної іноземної селекції проходить 35 - 46 днів. Тобто через два місяці після посадки базиліку запланований дохід становитиме 740 грн з 1 м² та 93 240 з 126 м².

⁶⁴ Стакан для розсади з отворами 300 мл діаметр 90 мм висота 80 мм / Аграрний магазин «Нива». URL : <https://niva.biz.ua/p250811656-stakan-dlya-rozsadi.html> (дата звернення : 01.10.2018).

⁶⁵ Базилік Супербо / Superbo (банка 500 грам), Sais (Італія) / Prom.ua. URL : <https://prom.ua/p683132585-bazilik-superbo-superbo.html> (дата звернення : 01.10.2018).

⁶⁶ Семена Базилік Фіолетовий Дарк Опал (інкрустированні) в банку 200 г / Prom.ua. URL : <https://prom.ua/p353999224-semena-bazilik-fioletovij.html> (дата звернення : 01.10.2018).

Передбачається, що у діяльності будуть задіяні виключно члени сім'ї. Родина складається із 5-х осіб: подружжя – чоловік є головою фермерського господарства, батьки дружини, неповнолітня дитина – 9-ти років.

Найбільші затрати праці припадатимуть на початковий період: збір теплиць, установка стелажів, висадка посадкового матеріалу у лотки.

Саджанці цибулі (50 кг), насіння кропу та петрушки (по 2 кг), базиліку (1 та 0,4 кг) купувати оптом через відповідну цінову політику здешевлення обсягу.

Діяльність сімейного фермерського господарства по вирощуванню овочів буде базуватись на управлінських здібностях та економічній освіті голови господарства, ґрунтовних знаннях в галузі агрономії батька дружини голови, опануванні дружиною голови господарства бухгалтерських навичок. Також будуть використовуватися нові сорти рослин, органічні добрива, а застосування отрутохімікатів буде поступово мінімізуватися.

Важливу роль відіграватиме: стратегічне планування виробничо-господарської діяльності, кооперативні відносини по закупці насіння, палива й добрив та по збуту продукції, дослідження ринку овочів та можливостей господарства щодо збільшення обсягів вирощування овочів, вивчення досвіду щодо подальшого вирощування овочів розсадним методом.

Фінансове планування

Виробнича собівартість на 1-му році складається із загальної суми витрат на вирощування зелені і становитиме 458 695 грн (табл. 8.1.1).

Зокрема, загальна вартість купівлі 3-х каркасних теплиць (наприклад, «Господарка 4») площею 40 м² кожна, буде коштувати 92 790 грн за умови її самостійного встановлення. Це є можливим так як виробник додає пошагову інструкцію.

Таблиця 8.1.1

Розрахунок поточних витрат на 1-й рік, грн

	I кв				II кв	III кв	IV кв	Разом
	Од.	Потреба, кількість	Вартість, грн	Витрати, грн				
Теплиця	шт.	3	30 930	92 790				92 790
Стелажі	шт.	6	16 508	99 048				99 048
Світлодіодна лента	шт.	76	73	5 548				5 548
Паливо				1 000	500	250	250	2 000
Лотки				27 503				27 503
Торф	уп.	5	262	1 310				1 310
Добрива:								0
мін. добрива	л	10	200	2 000				2 000
гранульований суперфосфат	кг	50	16	800				800
хлорид калію	кг	10	64	644				644
Засоби захисту	уп.	1	500	500				500
Насіння:								
цибуля-саджанка	кг	50	55	2 750				2 750
кріп	кг	2	522	1 044				1 044
петрушка	кг	2	500	1 000				1 000
базилік зелений	кг	1	1 700	1 700				1 700
базилік червоний	кг	0,5	3 100	1 240				1 240
Пакувальні засоби				500	100	100	100	800
Електроенергія	кВт	374	до 100кВт - 0,9 грн, вище 100кВт- 1,68 грн	395	395	395	395	1 579
Вода	куб. м.	70	8	1 680	1 680	1 680	1 680	6 720
Єдиний внесок	особа /міс	1	819	2 457	2 457	2 457	2 457	9 829
Виробнича собівартість				243 908	5 132	4 882	4 882	258 804

Також, вартість 6 стелажів (по 2 стелажа у 1 теплицю) при самостійній їх установці членами сімейного фермерсь-

кого господарства коштуватиме 99 048 грн (матеріали в 1 теплицю: 55 пог. м дерев'яних брусків по 57 грн брус по 4м⁶⁷; 91 шт. плити OSB 10x1250x2500 мм по 325 грн за 1 плиту⁶⁸; 200 грн на шурупи).

Потреба кількості світлодіодному освітлені становить 378 м. Враховуючи, що рулон ленти у 5 м в середньому коштує 73 грн, то потрібно закупити 76 шт. рулонів лент загальною вартістю 5 548 грн. Установка буде самостійна.

Закупка лотків. Потреба «Цибульниць» при їх розмірі 410x270x100 мм становить 1 138 шт. загальною вартістю 23 944 грн. Потреба касет під посадку кропу та петрушки при їх розмірі 235x355 мм становить 152 шт. загальною вартістю 1 448 грн. Потреба стаканів під посадку базилику при необхідній відстані між кущами 200x200 мм становить 3 150 шт. із загальною вартістю 2 111 грн.

Потреба у торфї для висадки насіння кропу, петрушку та базилику за умови наявності 150 л в упаковці становить 750 л, тобто 5 упаковок.

Є загальна потреба у купівлі добрива на суму у 3 444 грн.

Купівля насіння на загальну вартість 7 734 грн.

Розмір єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у 2018 році встановлений⁶⁹ на рівні 819,06 грн.

Розрахунок прибутку

Виручка від реалізації зелені у поточному році становить складається із суми виручок кожної продукції.

Стебла цибулі. Враховуючи період технічної стиглості до зрізу стебла цибулини у 30 днів, протягом року є можли-

⁶⁷ Брус 50x50x4000 мм сосна / 27.ua. URL : <https://27.ua/ua/shop/brus-obreznoy> (дата звернення : 01.10.2018).

⁶⁸ Плита OSB-3 Kronospan 9x1250x2500 мм / 27.ua. URL : <https://27.ua/ua/shop/plita-osb-3-9-mm-kronospan-3-125-kv-m.html> (дата звернення : 01.10.2018).

⁶⁹ Єдиний соціальний внесок / Мінфін. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/social/> (дата звернення : 03.10.2014).

вість здійснити посадку та зібрати урожай 4 рази. Тому запланований річний дохід від стебла цибулі становитиме 408 240 грн ($180 \text{ грн/кг} \times 4,5 \text{ кг/м}^2 \times 126 \text{ м}^2 \times 4 \text{ рази у рік}$).

Кріп. У рік є можливість здійснити посадку та зібрати урожай кропу 4 рази. Тому запланований річний дохід з зрізання кропу становитиме 90 720 грн ($120 \text{ грн/кг} \times 3 \text{ кг/м}^2 \times 63 \text{ м}^2 \times 4 \text{ рази у рік}$) в рік.

Петрушка. В середньому у рік також є можливість здійснити посадку та зібрати урожай петрушки 4 рази. Запланований річний дохід із зрізання петрушки становитиме 201 600 грн ($100 \text{ грн/кг} \times 8 \text{ кг/м}^2 \times 63 \text{ м}^2 \times 4 \text{ рази у рік}$).

Базилік. Вегетаційний період дозрівання даної культури дозволяє 4 рази на рік здійснювати посадку та збір урожаю базиліка. Тобто запланований річний дохід базиліку становитиме 372 960 грн ($370 \text{ грн/кг} \times 2 \text{ кг/м}^2 \times 126 \text{ м}^2 \times 4 \text{ рази у рік}$).

Тобто, при загальних витратах у розмірі в 258,8 тис. грн запланований розмір річної виручки 1-ого року впровадження діяльності по вирощуванню зелені становить 1 073 520 грн (табл. 8.1.2). Розрахунок виручки з 2-го по 10-ті роки здійснений за умови незмінності цінової політики на ринку.

Таблиця 8.1.2

Розрахунок прогнозної прибутковості сімейного фермерського господарства

Період	Виручка	Виробнича собівартість	Валовий прибуток	ПДФО (5%)	Чистий прибуток	Рентабельність від всієї діяльності	Рентабельність продажів по чистому прибутку
1-й рік	1 073 520	258 804	814 716	40 736	773 980	315	72
2-й рік	1 073 520	34 115	1 039 405	51 970	987 435	3 047	92
3-й рік	1 073 520	34 115	1 039 405	51 970	987 435	3 047	92
4-й рік	1 073 520	39 663	1 033 857	51 693	982 164	2 607	91
5-й рік	1 073 520	34 115	1 039 405	51 970	987 435	3 047	92
6-й рік	1 073 520	34 115	1 039 405	51 970	987 435	3 047	92

Продовження табл. 8.1.2

7-й рік	1 073 520	39 663	1 033 857	51 693	982 164	2 607	91
8-й рік	1 073 520	34 115	1 039 405	51 970	987 435	3 047	92
9-й рік	1 073 520	34 115	1 039 405	51 970	987 435	3 047	92
10-й рік	1 073 520	39 663	1 033 857	51 693	982 164	2 607	91

Виробнича собівартість з 2-го по 10-й роки складається з витрат на паливо, часткове оновлення лотків, закупці торфу, добрив, засобів захисту рослин та насіння, оплати за споживання електроенергії й води, виплати на заробітну платню 4-м членам господарства (передбачаючи, що їх кількість не планується поки змінюватися) та виплат єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування витрати із відповідними. Також у 4-му, 7-му та 10-му році заплановані витрати на купівлю світлодіодної ленти, враховуючи її термін експлуатації 3 роки.

Транспортний податок даним сімейним фермерським господарством не сплачується, так як з року випуску легкового автомобіля, яким володіє голова минуло більше п'яти років (підпункт 267.2.1. ст. 267 ПКУ⁷⁰).

Податок на майно (плата за землю) у даному випадку не сплачується. Підстави: від сплати податку звільняються ветерани війни та особи, на яких поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» для ведення особистого селянського господарства - у розмірі не більш як 2 гектари (підпункт 281.1.4. ст. 281.1. та підпункту 281.2.1. пункту 281.2. Податкового кодексу України) для ведення, так як голова даного сімейного господарства є учасником бойових дій (ст. 5 вказаного Закону⁷¹).

⁷⁰ Податковий кодекс України : Кодекс від 24.06.200 02.12.2010 № 2755-VI (із змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n6341> (дата звернення : 03.10.2018).

⁷¹ Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон від 22.10.1993 № 3551-XII (із змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12> (дата звернення : 03.10.2018).

Таким чином, чистий прибуток становить 773 980 грн, а рентабельність продажів по чистому прибутку у 1-й рік становить 72 %. Тому на основі проведених розрахунків прибутку можна зробити висновок, що вже на початковому етапі діяльність по вирощуванню зелені є ефективною.

8.2. Інвестиційна пропозиція створення сімейного фермерського господарства по вирощуванні полуниці

Суб'єкт підприємницької діяльності – сімейне фермерське господарство, зареєстроване як фізична особа – підприємець, 4-ї групи платників спрощеної системи оподаткування

Вид підприємницької діяльності – вирощування та реалізація полуниці

Особливість: зазначений вид діяльності ґрунтується на певних агрономічних, агротехнічних та економічних знаннях. Варіант може бути використаним особистими селянськими господарствами, фермерськими господарствами з невеликими площами землі, та за умови що хоча б один член сім'ї має агрономічну освіту та необхідні практичні навички.

Розробники: к.е.н. Мамчур В.А., к.е.н. Авраменко Ю.О.

ЗМІСТ

Резюме

Аналіз ринку

Характеристика підприємницької діяльності

Власність та державна підтримка

Планування діяльності

Фінансове планування

Резюме

Метою розробленої інвестиційної пропозиції є створення прибуткового сімейного фермерського господарства.

Основний вид діяльності – вирощування полуниці належної якості із застосуванням добрив. Вирощена полуниця реалізовуватиметься за помірними ринковим цінами.

Сьогодні полуниця залишається однією з рентабельних ягідних культур в Україні. За даними Держстату України⁷² 92% полуниці виробляють господарства населення, однак товарність отриманих у присадибних господарствах ягід не задовольняє потреб ринку. Достатньо високий рівень виробничих затрат, короткий період плодоношення та зберігання продукції, ряд інших специфічних особливостей при вирощуванні полуниці, вимагають, насамперед чіткого дотримання ключових елементів технології та наявності надійних ринків реалізації продукції.

Є три шляхи реалізації продукції: продавати на ринку свіжий, де висока маржинальність. Ринок переробки: великі партії, гарантований збут. Та експорт: прибутки за умови організації логістики, сертифікації та стандартизації. Отже, виграватиме той, хто звузиться у виробництві до того обсягу і кількості позицій овочів та фруктів, яку зможе гарантовано

⁷² Сільське господарство України 2017 рік : стат. зб. / відповід. за вип. О. М. Прокопенко. Київ : Держстат, 2018. 245 с.

продати з найбільшою маржинальністю і найменшими втратами⁷³.

Для створення конкурентоспроможного та успішного полуничного бізнесу необхідно насамперед вирішити питання збуту отриманої продукції, оскільки ягода полуниці вимагає великих витрат під час зберігання та швидко псується. З метою зменшення цих ризиків доцільно розглядати не менше двох напрямків реалізації ягоди: на свіжий ринок – до 40% та на переробку – до 60% від валового виробництва полуниці.

Аналіз ринку

Український внутрішній полуничний ринок залишається ненасиченим при зростаючому попиті. Продукція полуниці продається як правило на відкритих ринках, дуже незначний обсяг реалізується через супермаркети, хоча займає 53% в торгівлі ягодами.

Експерти оцінюють місткість внутрішнього ринку ягід на рівні показника у 100 тис. тонн, а валове виробництво полуниці та суниці в Україні, за даними Держстату⁷⁴, у 2017 році склало 55 тис. тонн, що охоплює 7,8 тис. га у всіх категоріях господарств. Площа вирощування полуниці та суниці сільськогосподарськими підприємствами (в т. ч. і фермерськими господарствами) залишається не значною і становить 0,9 тис. га. Однак, слід зазначити, що запровадження новітніх технологій під час вирощування полуниці та суниці, відбувається насамперед у сільськогосподарських підприємствах та фермерських господарствах, що сприяє отриманню товарної ягоди, яка відповідає вимогам, як торговельних мереж, так і переробників.

⁷³ Плодоовочеве виробництво: тренди-2018 : бізнес-публікації / МійБізнес. URL : <https://msb.aval.ua/news/?id=27527> (дата звернення : 04.10.2018).

⁷⁴ Сільське господарство України 2017 рік : стат. зб. / відповід. за вип. О. М. Прокопенко. Київ : Держстат, 2018. 245 с.

Лідерами саме промислового виробництва полуниці та суниці є Житомирська область – 6,1 тис. т при використаній площі у 0,7 тис. га, Донецька – 4,1 тис. т на площі у 0,5 тис. га, Київська – 3,8 тис. т на площі у 0,7 тис. га, Херсонська – 3,6 тис. т на площі у 0,3 тис. га, Дніпропетровська та Рівненська – по 3,5 тис. т на площі у 0,5 та 0,3 тис. га відповідно⁷⁵. Найбільші підприємства з переробки фруктів та ягід в Україні є ТОВ «Агрона Фрут» (Вінницька обл.) та «Гал Фрост» (Львівська обл.), які займаються заморожування ягід з подальшою їх переробкою. Основними покупцями замороженої української суниці є Італія (58%), Польща (31%) та Австрія (5%).

Ціни на ягоди полуниці залишаються достатньо привабливими, перебуваючи в ціновому діапазоні: 47-53 грн/кг – оптова ціна⁷⁶ (роздрібна 70-85 грн/кг⁷⁷). Влітку на переробку ягоди віддають по ціні від 15 до 25 грн/кг.

Аналіз ринкової ситуації показав, що промислове вирощування полуниці залишається привабливим та перспективним бізнесом. Наявність у Львівській області як переробного підприємства ТОВ «Гал Фрост», так і можливостей реалізації ягід на свіжому ринку (гуртові ринки та торгові мережі: Ашан, Метро та інші), зменшує ризики виробників полуниці, пов'язані із необхідністю швидкої реалізації ягоди за короткий період плодоношення.

Ціна на якісний саджанець полуниці варіюється від 2 до 50 грн за так як має залежність від ряду факторів:

- *сорт і селекція*: як правило більш нові сорти коштують дорожче ніж старі. Це пов'язано з тим що ціна саджанця

⁷⁵ Рослинництво України за 2017 рік : стат. зб. / відповід. за вип. О. Прокопенко. Київ : Держстат, 2018. 222 с.

⁷⁶ Агро объявления : клубника / Agro-smart : площадка выгодных сделок. URL : <https://agro-smart.com.ua/product/rubric/klubnika> (дата звернення : 09.10.2018).

⁷⁷ Власні дослідження ринку полуниці у м. Київ : ринок Оболонський, ринок Троещанський.

включає ліцензійний платіж - роялті, який виплачує розплідник власнику сорту.

- *походження*: як правило, ціна на імпортні саджанці вище ніж аналогічні саджанці вітчизняного виробництва. Основною причиною є додаткові витрати на доставку саджанців і їх митне очищення.

- *репродукція*: сертифіковані (елітні) саджанці коштують дорожче ніж саджанці першої, другої і наступних репродукцій.

- *кількість*: оптові ціни для великих виробників ягоди як правило, в два - три рази нижче ніж ціна на той же саджанець в роздробі (наприклад, при покупці поштучно в інтернет-магазинах або садових центрах)⁷⁸.

Характеристика підприємницької діяльності

Для того, щоб отримувати прибуток, господарство вирощуватиме та реалізовуватиме свіжу полуницю ремонтантних сортів. У майбутньому планується придбання охолоджувальної камери та реалізація свіжої замороженої ягоди.

Власність та державна підтримка

Діяльність, пов'язана з вирощуванням полуниці в сімейному фермерському господарстві здійснюватиметься на власній земельній ділянці, наданій для ведення фермерського господарства, товарного сільськогосподарського виробництва.

Перевагами даного сімейного фермерського господарства є:

1) самостійний вибір форми державної реєстрації (фізична особа – підприємець)⁷⁹;

⁷⁸ Консультації: Константин М./ Український фруктовий портал. URL : <http://www.fruit.org.ua/index.php/component/content/article/94-ua-kontent/konsultatsiya/647-konstantyn-m> (дата звернення : 08.10.2018).

⁷⁹ Про фермерське господарство : Закон України від 19.06.2003 № 973-IV (із змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15> (дата звернення : 28.09.2018).

2) можливість сплати єдиного податку у місцевий бюджет перебуваючи у 4-й групі платників спрощеної системи оподаткування, за умови виконання сукупності вимог передбачених пунктом 291.4 статті 291 Податкового кодексу України⁸⁰;

3) додаткова фінансова підтримка – сплата у державний бюджет єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування із встановленими мінімальними розмірами страхового внеску протягом 10 років (ст.13¹ Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України»⁸¹);

4) передбачення часткових компенсацій⁸²: а) вартості закупленого у суб’єктів насінництва насіння сільськогосподарських рослин вітчизняної селекції категорій базове, сертифіковане (у розмірі 80 % вартості насіння без урахування сум податку на додану вартість, але не більше 30 тис. грн на одне господарство), б) вартості придбаної сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва;

Також перевагою вибору даної організаційно-правової форми господарювання є незначні витрати на управління тощо.

В даному сімейному фермерському господарстві працюватимуть лише члени сім’ї, які забезпечують виконання усього масиву робіт.

⁸⁰ Податковий кодекс України : редакція Кодексу від 02.12.2010 №№ 2755-VI (із змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення : 28.09.2018).

⁸¹ Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24.06.2004 № 1877-IV IV (із змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15> (дата звернення : 28.09.2018).

⁸² Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств : постанова КМУ від 07.02.2018 № 106. База «законодавство України» ВРУ. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/106-2018-%D0%BF> (дата звернення : 01.08.2018).

Планування діяльності

Господарство вирощуватиме полуницю на власній земельній ділянці площею 2,1 га (прямокутний розмір ділянки становить 200x100 м).

Планується провести перекопування та розпушування ґрунту. В процесі перекопування очищають ґрунт від бур'янів, корінців та інших сторонніх предметів. Крім цього землю добре удобрюють⁸³.

Враховуючи, що ділянка для посадки ягоди є добре висвітлюється і на височині, оскільки дана культура дуже сприйнятлива до надлишку вологи, частих дощів та ґрунтових вод, то для обробки земельної ділянки й формування рядків є доцільним покупка мінітрактора⁸⁴, який пришвидшить процеси догляду за ділянкою та транспортування розсади та ягоди, полегшить та дозволить мінімізувати використання людської праці. Вартість мінітракторів коливається від 51 – до 500 тис. грн залежно від країни походження, потужності двигуна та ін.

Планується формування 71 рядка (гребеня). В рядку висаджуватиметься 1 000 кущів полуниці в дві грядки⁸⁵ (рис. 8.2.1). Ширина грядки 80 см: рослини висаджують у два ряди з міжряддям 40 см⁸⁶, висота грядки – 20 см. Відстань між рядами – 60 см. Загальна потреба складає 71 000 кущів розсади полуниці.

⁸³ Техноло
URL :

posadki-pol

⁸⁴ Минитра
catalog/trak

⁸⁵ Збір вро

http://vidpo

⁸⁶ Як зробити грядки під полуницю: приклади та поради з облаштування / Сад та город. URL : <https://sad.net.ua/yak-zrobyty-gryadky-pid-polunytsyu-pryklady-ta-porady-z-oblashtuvannya/> (дата звернення : 18.10.2018).

сні / Poradum.

ogya-i-sxema-

(01.08.2018).

mastermag.ua/

день. URL :

Рис. 8.2.1. Формування грядок на полі

Посадка полуниці здійснюватиметься на чорне агроволокно⁸⁷ щільністю 50 г/м², розміром 1,6 x 10 м. Потреба агроволокна в рядку становитиме 20 рулонів, а на 71 рядок – 1420 рулонів (рис. 8.2.2). При оновлення розсади полуниці, арговолокно також буде оновлюватися.

За даним методом, грядку вкривають полотном, у якому роблять дірки. Під агроволокном створюється дуже хороший мікроклімат, який допомагає розвиватися кореневій системі, і в кінцевому результаті врожайність полуниці підвищуватиметься⁸⁸.

Переваги: сприяє зрошуванню рослин, збереженню вологи, відпадає необхідність у видаленні бур'янів, у таких рослин практично не ростуть «вусики», збереження врожаю у дощову погоду та збереження рослини від заморозків, всі угоди чисті та добре проглядаються.

⁸⁷ Агроволокно черное "Agreen", плотность: 50 г/м.кв, 1,6 x 10 м – Украина / Rozetka.
URL : https://rozetka.com.ua/43444456/p43444456/?gclid=CjwKCAjwu5veBRBBEi-wAFTqDwY6JbTJR0E1SQpjnxZpi24Di8d9UVCeCwwTgS5ACNwO7BgHS9E6AXBoC6rAQAvD_BwE (дата звернення : 09.10.2018).

⁸⁸ Полуниця ремонтантна: вирощування і догляд в домашніх умовах / Dovidkam.com.
URL : <http://dovidkam.com/sadigorod/polunicya-remontantna-viroshhuvannya.html> (дата звернення : 18.10.2018).

Рис. 8.2.2. Вирощування полуниці в агроволокні

Для тривалого періоду збору врожаю доцільно придбати ремонтантні сорти полуниці. Ремонтантна суниця відрізняється від звичайних сортів: декількома хвилями плодоношення (в середньому за один сезон до 3-х разів, деякі і до 4-х разів⁸⁹); великоплідністю; скороплідністю; тривалою відсутністю псування; витримуванням тривалого транспортування – не мнуть-ся і не течуть. Перший урожай досягає звично – в травні-червні, другий - в липні-серпні, третій – восени. Проте для кожного сорту час стиглості є індивідуальним.

Планується обрати наступні ремонтантні сорти полуниці: «Альбїон»⁹⁰ у кількості 23 600 кущів. Даний сорт має рясний урожай – 2 кг з куща 4 рази за сезон (піки плодоношення – кінець травня, початок лютого, кінець серпня та середина вересня.)

Ягоди великі, солодкі. Цей сорт стійкий до фітофторозу і антракозу.

⁸⁹ Що таке ремонтантні сорту? / MyHelper : готові відповіді на запитання. URL : <http://myhelper.com.ua/index.php?newsid=19950> (дата звернення : 08.10.2018).

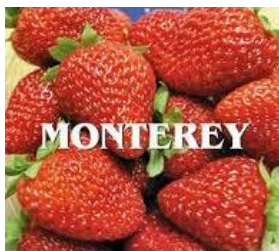
⁹⁰ Полуниця ремонтантна Альбїон / Інтернет-магазин «Дім і Сад». URL : <https://domicad.com.ua/ua/product/zemlyanika-remontantnaya-krupnoplodnaya-albion> (дата звернення : 08.10.2018).

«Сан Андреас»⁹¹ у кількості 23 800 кущів. При посиленій агротехніці врожайність з куща досягає 3 кг та дозріває в середньому 3-ма хвилями весь теплий період (травня по вересень). Ягоди мають оранжево-червоний окрас, за розміром є великими – в середньому 70 г, з приємним смаком і ароматом. Також даний сорт відрізняється обмеженим пагоноутворенням.

«Монтерей»⁹² у кількості 23 600 кущів. Даний сорт є високоврожайним (2 кг), стійким як до переливу, так і до нестачі вологи, добре переносить спеку, не хворіє фітофторозом і вертицильозом, дає смачні та ароматні ягоди вагою 100 г. Дозріває 4-ма хвилями за сезон.

Також, враховуючи мінуси ремонтантних сортів полуниці (рослини швидко старіють; з року в рік плоди дрібнішають; її ягоди менш смачні, ніж ягоди звичайної садової полуниці; кущі і листя більш слабкі⁹³), а також те, що технології вирощування ремонтантної полуниці передбачають ін-

дивідуальне використання плантації, при обрані нами сорти тантної полуниці дозволяють нами кожні два роки оновлювати розсаду полуниці (1-й, 3-й, 5-й, 7-й та 9-й роки).

⁹¹ Полуниця ремонтантна Сан Андреас / Інтернет-магазин «Дім і Сад». URL : <https://domicad.com.ua/ua/product/zemlyanika-remontantnaya-krupnoplodnaya-san-andreas> (дата звернення : 08.10.2018).

⁹² Полуниця ремонтантна Монтерей / Інтернет-магазин «Дім і Сад». URL : <https://domicad.com.ua/ua/product/zemlyanika-remontantnaya-krupnoplodnaya-monterey> (дата звернення : 08.10.2018).

⁹³ Експертна думка: Ремонтантні сорти полуниці: рейтинг кращих, опис і порівняння / Майстер-Гід. URL : <http://floralgid.pp.ua/remontantni-sorti-polunici-rejting-krashhih-opis-i.html> (дата звернення : 09.10.2018).

Коли плодоношення закінчиться – восени, видаляємо листя та вусики, залишаючи декілька молоденьких листочків.

До перших заморозків грядки треба накрити білим агроволокном, що має 42г/м² та розміром 2,1*100м. При даному розмірі потреба на рядок становить 2 рулони, на 71 рядок – 142 рулони. Накриття здійснюється на сталеві дуги із прищепленням з обох боків оцинкованою «шпилькою».

Враховуючи відстань між дугами у 1,5 м, потреба для встановлення дуг у рядку становить 133 шт. по 2 м. Тобто загальна потреба сталеві проволочки є 18 886 пог. м. Із запасом плануємо купити бухту сталеві проволочки діаметром 3 мм 1125 кг⁹⁴. Потреба у кількості «шпильок» на ряд становить 266 шт. по 0,7 м. Тому загальна потреба оцинкованої проволочки є 13 220 пог. м. Із запасом плануємо купити бухту оцинкованої проволочки діаметром 3 мм 800 кг.

Урожайність полуниці. Середня врожайність з куща досягає з 2 кг⁹⁵. Таким чином при середній оптовій ціні 15 грн за 1 кг та при врожайності 2-3 кг з куща отримаємо від 30 до 45 грн за одну хвилину його плодоношення.

Для здійснення поливу плануємо закупити та встановити систему автоматичного поливу⁹⁶. Переваги: водозбереження, дистанційний запуск поливу, можливість встановлення датчику автоматичного контролю погоди) й резервуар для води, використовувати капельний метод поливу.

Складові та елементи крапельного поливу: буріння та облаштування індивідуальної свердловини на 60 м, центробіжний насос подачі води (наприклад, насос із подачею води

⁹⁴ Проволока Стальная Из Низкоуглеродистой Стали Ок (ГОСТ - 3282-74) / ООО «Лазурит». URL : <http://lazurit-mag.ru/vesprovov/> (дата звернення : 18.10.2018).

⁹⁵ Які сорти садової суніці будуть в тренді в 2018 році? // Інтернет-магазин «Дім і Сад». URL : <https://domicad.com.ua/ua/articles/kakie-sorta-sadovoy-zemlyaniki-budut-v-trende-v-2018-godu> (дата звернення : 08.10.2018).

⁹⁶ Крапельний полив своїми руками. Як робити. Фото і відео / Все про ремонт та будівництво. URL : <https://o-remonte.com/uk/krapelnyy-poliv-svoimi-rukami-yak-rob/> (дата звернення : 18.10.2018).

45 м³ / год та потужністю у 4,3 кВт/год⁹⁷), фільтр для води зі свердловини⁹⁸, стальний горизонтальний наземний резервуар для води на 70 м³, капельний шлаг, датчик контролю погоди, фурнітурні елементи (фітинги, крани, перехідники, муфти, заглушки та ін.).

Доцільно придбати капельний шлаг діаметром 16 мм та шагом 40 см. Потреба в його кількості по розкладенню по рядках становить 14 200 м, проте запас на додаткове облаштування та підводку води до ділянки становить 2 000 м.

Враховуючи рекомендації щодо графіка поливу полуниці^{99,100} при використанні методу капельного поливу, плануємо в середньому здійснювати полив три рази на тиждень враховуючи природнокліматичні умови, вологість ґрунту. Враховуючи, що пропускну спроможність 1-ї крапельниці є 0,5 л/год, то розрахунковий розхід води при кількості у 35,5 тис. капельних отворів становитиме 17 750 л/годину, тобто 17,75 м³.

З часом, перевіряючи рівень вологості ґрунту кожні 2-3 дні, можна досить точно встановити інтервали вологості (зменшення або збільшення періоду поливання).

У 1-рік планується посадка полуниці в серпні¹⁰¹, що потребує внесення органічних добрив – 80 т/га компостованого коров'ячого перегною (табл. 8.2.1).

⁹⁷ Насос центробежный консольный типа К / НТЦ Редуктор. URL : <https://reduktornc-k.com.ua/produkt/nasosi/> (дата звернення : 18.10.2018).

⁹⁸ Фільтр для води зі свердловини: чому він необхідний і як його вибрати? / Fw.ua – фільтри для води. URL : <https://www.fw.ua/uk/blog/filtr-dlya-vodi-zi-sverdlovini/> (дата звернення : 18.10.2018).

⁹⁹ Капельный полив и удобрение (фертигация) клубными / Агrostимул. URL : <http://agrostimul.com.ua/help/item/26-drip-irrigation-fertigation-strawberry.html> (дата звернення : 18.10.2018).

¹⁰⁰ Правильная посадка клубными на агроволокно / Дім. Сад. Город. Плюс. URL : <https://dim-sad-gorod.com/publications/posadka-klubniki-na-agrovolokno-/> (дата звернення : 18.10.2018).

¹⁰¹ Вирощування полуниці на агроволокні / Greensad : сучасний садовий центр. URL : <https://greensad.ua/ua/articles/plodovo-jagodnye-rasteniya-vyrashivanie-klubniki-pod-agrovoloknom/> (дата звернення : 08.10.2018).

Мінеральні добрива для полуниці. Перед підживленням бажано провести аналіз ґрунту на склад основних елементів живлення, так як актуальну дозу слід визначати на основі результатів аналізу ґрунту.

В залежності від кількості поживних елементів в ґрунті коригуються норми їх внесення в вигляді добрив¹⁰².

Орієнтовні норми внесення основних елементів в діючій речовині¹⁰³: *азот* – 80-100 кг/га (половину перед посадкою та двократне підживлення під час вегетації в залежності від стану рослин та погодних умов). Слід прийняти до уваги, що частина азоту під час дощів може бути вимита, додатково рекомендується вносити азотні добрива під час хімічної обробки рослин для стимуляції їх росту (позакоренева); *фосфор* – 50кг/га (вносити перед посадкою); *калій* – 100 кг/га (половину до посадки, половину в вигляді добрив під час цвітіння рослин); *магній* – 100 кг/га (вноситься перед підготовкою ґрунту).

Таблиця 8.2.1

Запланований календар робіт на 10 років

Період	I кв	II кв	III кв	IV кв
1-й рік	Закупка техніки. Буріння свердловини. Розкидання компостованого коров'ячого перегною	Закупка палива, агроволокна	Посадка розсади полуниці	Накриття рядів полуниці на зиму.
2-й рік	Розкидання компостованого коров'ячого перегною	Поживлення та збір полуниці	Поживлення та збір полуниці.	Накриття рядів полуниці на зиму.
3-й рік	Розкидання компостованого коров'ячого перегною	Поживлення та збір полуниці	Поживлення та збір полуниці. Посадка розсади полуниці	Накриття рядів полуниці на зиму.
4-й рік	Розкидання компостованого коров'ячого перегною	Поживлення та збір полуниці	Поживлення та збір полуниці	Накриття рядів полуниці на зиму.

¹⁰² Полуниця / ЗНАМАГРО – якість заради врожаю. URL : <http://www.znamagro.com.ua/uk/polunucja/> (дата звернення : 08.10.2018).

¹⁰³ Органічні і мінеральні добрива для полуниці / SadUkr. URL : <http://sadukr.ru/dobryva/5828-organichni-i-mineralni-dobryva-dlja-polunici.html> (дата звернення : 08.10.2018).

Продовження табл. 8.2.1

5-й рік	Розкидання компостованого коров'ячого перегною	Поживлення та збір полуниці	Поживлення та збір полуниці. Посадка розсади полуниці	Накриття рядів полуниці на зиму.
6-й рік	Розкидання компостованого коров'ячого перегною	Поживлення та збір полуниці	Поживлення та збір полуниці	Накриття рядів полуниці на зиму.
7-й рік	Розкидання компостованого коров'ячого перегною	Поживлення та збір полуниці	Поживлення та збір полуниці. Посадка розсади полуниці	Накриття рядів полуниці на зиму.
8-й рік	Розкидання компостованого коров'ячого перегною	Поживлення та збір полуниці	Поживлення та збір полуниці	Накриття рядів полуниці на зиму.
9-й рік	Розкидання компостованого коров'ячого перегною	Поживлення та збір полуниці	Поживлення та збір полуниці. Посадка розсади полуниці	Накриття рядів полуниці на зиму.
10-й рік	Розкидання компостованого коров'ячого перегною	Поживлення та збір полуниці	Поживлення та збір полуниці	Накриття рядів полуниці на зиму.

Відповідно до рекомендацій на 2-й рік ранньою весною планується внесення комплексу мінеральних добрив – нітроамофоски¹⁰⁴ (поєднання азоту, калію, фосфору, а також окремо магнію запобігає безлічі хвороб культури) в розрахунку 200 кг/га, що рівномірно розподілятиметься по сформованим грядкам та відповідно до вказаних періодів.

Доцільним є також проведення позакореневого підживлення мікроелементами, що в деяких випадках підвищує врожайність до 20-30%. Дуже важливим для полуниці є бор (2 л/га), цинк (3 л/га) марганець, залізо, мідь. Так наприклад, можна використати сульфат магнію кристалічний чи гранульований у розрахунку 10-12кг/га¹⁰⁵.

¹⁰⁴ Інструкція по вирощуванню полуниці / за ред. Ніко де Гроот. URL : <http://www.rv.gov.ua/siteneu/data/upload/files/vol/instpolun.pdf> (дата звернення : 08.10.2018).

¹⁰⁵ Сульфат магнію: види, дозування, особливості застосування в Україні / Макош – добрива європейської якості. URL : <https://makosh-group.com.ua/blog/sulfat-magniyu-vydy-dozuvannya-osoblyvosti-zastosuvannya> (дата звернення : 10.10.2018).

Восени 2-го року планується зрізка листя та внесення органічних добрив – 80 т/га компостованого коров'ячого перегною.

Збирати полуницю планується власними силами 10-х членів сімейного фермерського господарства.

Також для полегшення та пришвидшення збору ягоди є потреба індивідуального замовлення 9 тачок для збору ягід. На тачки будуть ставитися картонні лотки, в які закладатимуться по 10 пінеток в кожний (рис. 8.2.3).

Рис. 8.2.3. Тара для полуниці

Фінансове планування

Переважна частина витрат 1-го року впровадження інвестиційної пропозиції припадає на 1-й, 2-й та 3-й квартали (табл. 8.2.2).

Для транспортування ягоди з ділянки на склад необхідно придбати 1 мінітрактор (наприклад, мінітрактор DW 160LX¹⁰⁶, вартість якого становитиме 51, 38 тис. грн.) та 1 причеп (наприклад, причеп АМС ТР-В¹⁰⁷, вартість якого становитиме 6 тис. грн).

¹⁰⁶ Трактор DW 160LX / MasterMag. URL : <https://mastermag.ua/catalog/traktery/traktor-dw-160lx/> (дата звернення : 09.10.2018).

¹⁰⁷ Причеп для мінітрактора АМС ТР-В / MasterMag. URL : <https://mastermag.ua/catalog/navesnoe-oborudovanie-k-traktoram/pritsep-dlya-minitraktora-ams-tr-v/> (дата звернення : 09.10.2018).

Таблиця 8.2.2

Розрахунок поточних витрат на 1-й рік впровадження інвестиційної пропозиції, грн

	I кв				II кв	III кв	IV кв	Разом
	Од. виміру	Потреба, кількість	Вартість, грн	Витрати, грн				
Мінітрактор	шт	1	51 380	51 380				51 380
Причеп для мінітрактора	шт	1	6 000	6 000				6 000
Паливо				1 000	1 000	1 000	1 000	4 000
Буріння індивідуальної свердловина	пог.м	60	590	35 400				35 400
Насос для подачі води із свердловини	шт	1	9 072	9 072				9 072
Резервуар для води, монтаж	шт	1	71 000	71 000				71 000
Розсада	шт	71 000	3			213 000		213 000
Агроволокно чорне	рулон	1 420	119		168 980			168 980
Агроволокно біле	рулон	142	1 209			171 678		171 678
Сталева проволока	т	1,125	22 500		25 313			25 313
Оцинкована проволока	кг	800	32		25 600			
Шланги для крапельного поливу	м	16 200	6,41		103 842			103 842
Фурнітурні елементів:								
стійка під шланг	шт.	14 200	2,98		42 316			42 316
коліно сршове	шт.	10	11,59		116			116
трийник сршовий	шт.	70	12,91		904			904
муфта сршова	шт.	10	6,29		63			63
капельниця (різнокольорові)	шт.	35 500	3		106 500			106 500
кран для капельної труби	шт.	10	46		460			460
заглушка капельної труби	шт.	71	3,97		282			282
Датчик погоди	шт.	1	3 057		3 057			3 057
Фільтр води зі свердловини	шт.	1	700		700			700
Тачки для збору ягід	шт.	9	1000					
«Пінетки» (прозора тара по 1 кг)	шт.	591 800	0,1					
Картонні лотки для транспортування пінеток	шт.	59 180	4					
Добрива:								
Компостований коров'ячий перегной	т	160	300	48 000				48 000
Нітроамофоска	кг	400	16					
Сульфат магнію в гранулах	уп	4	340					
Бор	уп	1	1 778					
Кальцій	уп	1	948					
Оплата за електроенергію	кВт/міс	20	2,03			123		123
Заробітна плата	ос/міс	10	3 723	111 690	111 690	111 690	111 690	446 760
Єдиний внесок	ос/міс	10	82	2 457	2 457	2 457	2 457	9 829
Виробнича собівартість				335 999	593 279	499 948	115 147	1 544 374

Буріння та облаштування індивідуальної свердловини на 60 м з поліетиленової труби¹⁰⁸ становитиме близько 590 грн / пог. м. і коштуватиме 35 400 грн. Витрати для налаштування системи автоматичного поливу, зокрема на купівлю центробіжного насоса подачі води з свердловини¹⁰⁹, закупка та монтаж резервуару для води¹¹⁰, закупка капельного шлангу¹¹¹, фурнітурних елементів¹¹², купівля фільтру при подачі води зі свердловини¹¹³ та датчику погоди¹¹⁴ становитимуть майже 341 тис. грн.

Вартість купівлі оптом (1420 рулонів) чорного агроволокна становитиме 163, 3 тис. грн, білого – майже 172 тис. грн¹¹⁵. Оновлення агроволокна відбуватиметься на 5-й та 9-й роки. Вартість 1125 кг сталеві проволочки¹¹⁶ та оцинкованої проволочки 800 кг¹¹⁷ становитиме 50,9 тис. грн.

Витрати на купівлю мінеральних добрив: нітроамофоски¹¹⁸ (азот – 13-17 %; фосфор – 13-17 %; калій – 13-17 %),

¹⁰⁸ Стоимость бурения скважин в Киеве и области / Акваторія: інженерно-геологічна компанія. URL : <https://aquatoria.kiev.ua/burenie-skvazhin/stoimost-bureniya> (дата звернення : 16.10.2018).

¹⁰⁹ Насос К 45/30 / Prom.ua. URL : <https://prom.ua/p651002777-nasos-4530.html> (дата звернення : 18.10.2018).

¹¹⁰ Резервуары горизонтальные стальные в Україні / Prom.ua. URL : <https://prom.ua/ua/Rezervuary-gorizontálne-stalnye.html> (дата звернення : 18.10.2018).

¹¹¹ Капельная трубка 16мм, шаг 40 см / ООО «ФИРМА «ТАРОС». URL : <https://taros.com.ua/p641968504-kapelnaya-trubka-16mm.html> (дата звернення : 16.10.2018).

¹¹² Капельный полив / Aquasmart. URL : <http://aquasmart.com.ua/catalog/kapelnyy-poliv> (дата звернення : 18.10.2018).

¹¹³ Скважина / Olx. URL : <https://www.olx.ua/uk/elektronika/tehnika-dlya-doma/> (дата звернення : 18.10.2018).

¹¹⁴ Датчик Solar Syn Hunter / Aquasmart. URL : <http://aquasmart.com.ua/product/datchik-solar-syn-hunter> (дата звернення : 18.10.2018).

¹¹⁵ Агроволокно р-42г 2,1*100м AGREEN 4сезона белое Итальянское качество / Prom.ua. URL : <https://prom.ua/p654012192-agrovolokno-42g-21100m.html> (дата звернення : 18.10.2018).

¹¹⁶ Проволока стальная отожженная 3 мм / Petrovskoe. URL : https://metallobaza-1.ibud.ua/ru/company-prais/provoloka-stalnaya-otozhzhennaya-3-mm-metallobaza-1-3973123?utm_source=ibud.ua&utm_medium=price (дата звернення : 18.10.2018).

¹¹⁷ Проволка стальная и оцинкованая / ООО "УКРПРОМСТАЛЬ". URL : <https://ukrpromsteel.net/> (дата звернення : 18.10.2018).

¹¹⁸ Добриво мінеральне Florio Нітроамофоска 25 кг / 27.UA. URL : <https://27.ua/ua/shop/udobrenie-mineralnoe-> (дата звернення : 08.10.2018).

сульфату магнію¹¹⁹, бору¹²⁰, кальцію¹²¹, а також органічного добрива у вигляді компостованого коров'ячого перегною становитимуть 58 486 грн. Витрати на купівлю органічних та мінеральних добрив відбуватимуться кожного року.

Середня вартість саджанця ремонтантного сорту полуниці становить 30 грн/саджанець. При оптовій покупці вартість може знижується до 3 грн за саджанець. Таким чином загальна вартість 71 000 кущів розсади ремонтантної полуниці становитиме 213 тис. грн.

Витрати на купівлю металу та виготовлення 9 тачок за індивідуальним замовленням коштуватиме 9 000 грн.

Розмір мінімальної заробітної плати станом на 2018 рік є 3 723 грн.

Розмір єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у 2018 році встановлений¹²² на рівні 819,06 грн. Проте голова сплачує за себе та за кожного з членів свого сімейного фермерського господарства єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у сумі, не меншій за встановлені мінімальні розміри страхового внеску протягом 10 років¹²³. Розрахунок річних витрат на виплату заробітної плати (446 760 грн/рік) здійснений за умови подальшої незмінності розмірів заробітної плати. Розрахунок єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування витрати (9 829 грн/рік) здійснений із урахуванням ст. 13¹ Закону України «Про дер-

¹¹⁹ LUVENA LUBOPLON СУЛЬФАТМАГНІЯ CAO-27%, 16 MGO-16%, SO3- 10% / Agrohome. URL : <https://agrohome.com.ua/luvena-luboplon-sulfat-magniya-cao-27-16-mgo-16-so3-10> (дата звернення : 16.10.2018).

¹²⁰ Добрива Авангард Р Бор / Agro-trade – Інтернет магазин хорошого урожаю. URL : <http://agro-trade.com.ua/ua/udobreniya-avangard-r-bor.html> (дата звернення : 16.10.2018).

¹²¹ Добриво Авангард Г Кальцій+Мікро / Agro-trade – Інтернет магазин хорошого урожаю. URL : <http://agro-trade.com.ua/ua/udobreniya-avangard-g-kalciumikro.html> 10 (дата звернення : 16.10.2018).

¹²² Єдиний соціальний внесок / Мінфін. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/social/> (дата звернення : 03.10.2018).

¹²³ Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24.06.2004 № 1877-IV (із змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15> (дата звернення : 28.09.2018).

жавну підтримку сільського господарства України», про який йшлося у пп. 3 п. 4 даної інвестиційної пропозиції.

Виробничий план збору полуниці становить близько 60 т ягід (табл. 8.2.3).

Таблиця 8.2.3

Розрахунок виробничого плану збору полуниці

Плодоношення	1-ша хвиля	2-га хвиля	3-тя хвиля	4-та хвиля	Кількість кущів, од.
	Врожайність кг/кущ				
I-й сорт	2	2	2	2	23 600
II-й сорт	3	3	3		23 800
III-й сорт	2	2	2	2	23 600
План збору полуниці, кг					
I-й сорт	47 200	47 200	47 200	47 200	
II-й сорт	71 400	71 400	71 400	0	
III-й сорт	47 200	47 200	47 200	47 200	
Всього	165 800	165 800	165 800	94 400	
Загальний збір				591 800	

Виробнича собівартість з 2-го по 10-й роки складаються з витрат на закупівлю палива, розсади, агроволокна, тари для транспортування полуниці (картонні лотки, пінетки), добрив (мінеральних та органічних), а також оплати за електроенергію, виплат на заробітну платню 10-м членам господарства (передбачаючи, що їх кількість не планується поки змінюватися) та виплат єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування витрати із відповідними (табл. 8.2.4).

Розрахунок планового прибутку

Враховуючи виробничий план збору полуниці (див. табл. 8.2.3), планова виручка від реалізації свіжої полуниці у поточному році становитиме 8 877 000 грн, враховуючи те, що вона складається із суми виручок кожного сорту полуниці (по сорту «Альбїон» становитиме 2 832 000 грн (15 грн/кг x 2 кг/кущ 23 600 куща x 4 рази у сезон), по сорту «Сан Андреас» полуниці становитиме 3 213 000 грн

(15 грн/кг х 3 кг/кущ 23 800 куща х 3 рази у сезон), по сорту «Монтерей» становитиме 2 832 000 грн (15 грн/кг х 2 кг/кущ 23 600 куща х 4 рази у сезон)).

Проектом враховується потенційна можливість втрати частини урожаю, яка може бути спричинена природно-кліматичними умовами, рівень яких може сягнути до 30 % врожаю. Вирощування полуниці на відкритому ґрунті досить ризикований вид діяльності. Тому у подальшому розрахунку виручки, планова реалізація продукції із урахуванням зазначеного становитиме близько 42 т. Проте у разі відсутності або незначної частки втрат виручка збільшуватиметься (табл. 8.2.5).

Транспортний податок даним сімейним фермерським господарством не сплачується, так як з року випуску легкового автомобіля, яким володіє голова минуло більше п'яти років (пп. 267.2.1. ст. 267 ПКУ¹²⁴).

¹²⁴ Податковий кодекс України : Кодекс від 24.06.200 02.12.2010 № 2755-VI (із змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n6341> (дата звернення : 03.10.2018).

Таблиця 8.2.4

**Розрахунок поточних витрат з 2-го по 10-й роки впровадження
інвестиційної пропозиції**

	Витрати, грн								
	2-й рік	3-й рік	4-й рік	5-й рік	6-й рік	7-й рік, грн	8-й рік	9-й рік	10-й рік
Паливо	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000
Розсада		213 000		213 000		213 000		213 000	
Агроволокно чорне				168 980				168 980	
Агроволокно біле				171 678				171 678	
Тачки для збору ягід	9 000								
«Пінетки» (прозора тара по 1 кг)	59 180	59 180	59 180	59 180	59 180	59 180	59 180	59 180	59 180
Картонні лотки для транспортування пінеток	207 130	207 130	207 130	207 130	207 130	207 130	207 130	207 130	207 130
Добрива:									
Компостований коров'ячий перегной	48 000	48 000	48 000	48 000	48 000	48 000	48 000	48 000	48 000
Нітроамофоска	6 400	6 400	6 400	6 400	6 400	6 400	6 400	6 400	6 400
Сульфат магнію в гранулах	1 360	1 360	1 360	1 360	1 360	1 360	1 360	1 360	1 360
Бор	1 778	1 778	1 778	1 778	1 778	1 778	1 778	1 778	1 778
Кальцій	948	948	948	948	948	948	948	948	948
Оплата за електроенергію	246	246	246	246	246	246	246	246	246
Заробітна плата	446 760	446 760	446 760	446 760	446 760	446 760	446 760	446 760	446 760
Єдиний внесок	19 657	29 486	39 315	49 144	58 972	68 801	78 630	88 458	88 458
Виробнича собівартість	804 460	1 018 288	815 117	1 378 604	834 774	1 057 603	854 432	1 417 919	864 261

Таблиця 8.2.5

Розрахунок прогнозованої прибутковості фермерського господарства по товарному виробництву полуниці

Період	Виручка	Виробнича собівартість	Валовий прибуток	Єдиний податок	Військовий збір	Чистий прибуток	Рентабельність від всієї діяльності	Рентабельність продажів по чистому прибутку
1-й рік	-	1 544 374	-1 544 374	26 144	-23 166	-1 547 352	-100	
2-й рік	6 213 900	804 460	5 409 440	26 144	81 142	5 302 154	672	85
3-й рік	6 213 900	1 018 288	5 195 612	26 144	77 934	5 091 533	510	82
4-й рік	6 213 900	815 117	5 398 783	26 144	80 982	5 291 657	662	85
5-й рік	6 213 900	1 378 604	4 835 296	26 144	72 529	4 736 622	351	76
6-й рік	6 213 900	834 774	5 379 126	26 144	80 687	5 272 294	644	85
7-й рік	6 213 900	1 057 603	5 156 297	26 144	77 344	5 052 808	488	81
8-й рік	6 213 900	854 432	5 359 468	26 144	80 392	5 252 932	627	85
9-й рік	6 213 900	1 417 919	4 795 981	26 144	71 940	4 697 897	338	76
10-й рік	6 213 900	864 261	5 349 639	26 144	80 245	5 243 250	619	84

Від сплати податку звільняються на період дії єдиного податку четвертої групи власники земельних ділянок, земельних часток (паїв) та землекористувачі за умови передачі земельних ділянок та земельних часток (паїв) в оренду платнику єдиного податку четвертої групи¹²⁵.

Таким чином, перший рік є досить витратним, проте чистий прибуток 2-го року становить майже 5 302 тис. грн, а рентабельність продажів по чистому прибутку – 85 %. Тому на основі проведених розрахунків прибутку можна зробити висновок, що на початковому етапі даний вид діяльності з товарного вирощування полуниці є затратним, але повністю окупається з 2-го року впровадження інвестиційної пропозиції і є ефективним за умови повної реалізації продукції.

¹²⁵ Плата за землю / Земельний портал України. URL : <https://zem.ua/uk/41-golovni-pitannya-pro-zemlyu/531-plata-za-zemliu> (дата звернення : 16.10.2018).

ПІСЛЯМОВА

Розвиток сімейних фермерських господарств вирізняється інституціональними особливостями, які у свою чергу впливають на ефект господарювання.

Дослідивши інституційну формалізацію організації сімейних фермерських господарств в розвитку аграрного сектору, тенденції їх розвитку у ринковому інституційному середовищі, ми прийшли до висновку про те, що українська аграрна дійсність, по-відношенню до даного типу підприємницьких структур, наслідує певну специфіку.

За своєю природою і класичним представленням, сімейне фермерське господарство є ринковим інститутом, дією якого опосередковується суспільний прогрес, системне, постійне загальнонаціонального рівня добробуту.

У новітній історії України, із запровадженням інституту сімейного фермерства, підприємництво набуває відносно завершеного статусу.

ОСГ, малі аграрні підприємства та фермерські господарства можна вважати класичними сімейними господарствами, які використовують активи та працю засновників (сім'ї), покладаючись на логіку індивідуального підприємця. Формалізація сімейного фермерського господарства, формує цілісний інституційний сектор аграрного підприємництва, із новими можливостями та потенціалом.

Формалізація та інституціоналізація сімейного фермерського господарства в Україні пов'язане з цілим рядом невіршених проблем, але значимість цих господарюючих суб'єктів постійно зростає, особливо в соціальному плані. Незважаючи на «самоплинний» характер розвитку – без відчутної підтримки держави, сімейне фермерство поступово формалізується в ринковий механізм господарювання.

На практиці створення сімейних фермерських господарств, фундаментально проявляються через інституційний

ефект власності на землю, тобто одним із показником ідентифікації сімейного фермерського господарства є саме обсяг землі, іншим інституційним ідентифікатором зазначеної господарюючої одиниці є також його праця та членів його родини.

Загальноекономічне місце і роль сімейного фермерського господарства у розвитку сучасного вітчизняного аграрного сектора, зумовлюється відповідною структурною аграрною політикою. Ця політика поки-що не вважається політикою сприяння ефективній інституціоналізації сімейного фермерства в ринок. Навіть прийняття «стимулюючих» нормативних актів, концепцій, цільових програм – загалом не створює ефекту, а традиції самоорганізації практично відсутні. Це відповідним чином накладає ряд негативних «проекцій» власне на розвиток сімейного фермерства як підприємницького укладу.

Проте, сімейні фермерські господарства поступово інтегруються в ринковий простір господарювання, набувають можливості виходу на зовнішні, більш ємні ринки, зокрема з «нішевіми» продуктами – яскравий приклад – мед.

По-суб'єктно в системі аграрного ринку, сімейні фермерські господарства за організаційно-інституційним представленням – це фермерські господарства (близько 90% складу) та особисті селянські господарства. У такому структуруванні вони формують ефекти самозайнятості, використання власності на землю та працю членів сім'ї, витрат, прибутковості і рентабельності.

Значення індикативного показника структури та розміру землекористування є одним із основних інституційно-формалізаційних однак сімейного фермерського господарства, який відповідно до законодавчих новацій встановлено на рівні від 2 до 20 га. Значимий аспект формування сімейного фермерства складає менший за встановлений рівень землекористування, оскільки понад 2,5 млн ОСГ володіють землею менше 2 га, які на жаль законодавчо позбавлені форма-

лізуватися в зазначеній господарюючій формі, хоча володіють ознаками товарності.

Ця значима особливість в індикативних співвідношень характеристик сімейного фермерського господарства на сучасному етапі їх становлення, не дозволяє повною мірою формуватися сімейному фермерству як повноцінній складові аграрного підприємницького укладу.

Креативними в оцінках виявилися аспекти прогнозних показників формування та функціонування сімейних фермерських господарств, зокрема, що стосується самоорганізації їх на базі особистих селянських господарств та трансформації із вже функціонуючих малих фермерських господарств, із загальним кількісним та фіскальним ефектом як для аграрного сектору, держави в цілому та безпосередньо розвитку сільських територій.

Ці та цілий ряд інших проблем, виявлених за результатами інституційної формалізації організації сімейного фермерського господарства в ринкове інституційне середовище, а також прогнозний аналіз їх розвитку та становлення, дозволяють здійснювати щорічні системні заходи щодо їх підтримки та стимулювання.

В концептуальному плані, щодо теоретико-методичних обґрунтувань, а також пріоритетів у визначенні перспектив розвитку сімейного фермерства у розбудові нового аграрного підприємницького укладу, слід звернути увагу на формування відповідної концепції стимулювання їх ефективності, зокрема в проекції засад сталого сільського розвитку. Серед таких концептуальних пріоритетів слід виділити мотивації формування контурів організаційно-інформаційно-фінансової підтримки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агро объявления : клубника / Agro-smart : площадка выгодных сделок. URL : <https://agro-smart.com.ua/product/rubric/klubnika> (дата звернення : 09.10.2018).
2. Агроволокно р-42г 2,1*100м AGREEN 4сезона белое Итальянское качество / Prom.ua. URL : <https://prom.ua/p654012192-agrovolokno-42g-21100m.html> (дата звернення : 18.10.2018).
3. Агроволокно черное "Agreen", плотность: 50 г/м.кв, 1,6 x 10 м – Украина / Rozetka. URL : <https://rozetka.com.ua/> (дата звернення : 09.10.2018).
4. Аджемоглу Д. Робінсон Д. Чому нації занепадають. Походження влади, багатства і бідності. Київ : Наш формат, 2016. 440 с.
5. Базилик Супербо / Superbo (банка 500 грамм), Sais (Италия) / Prom.ua. URL : <https://prom.ua/p683132585-bazilik-superbo-superbo.html> (дата звернення : 01.10.2018).
6. Базилік / Інтернет-магазин «Укр-семена». URL : <https://ukrsemena.com.ua/bazilik-dark-opal-ne-25-g-40864/> (дата звернення : 01.10.2018).
7. Брус 50x50x4000 мм сосна / 27.ua. URL : <https://27.ua/> (дата звернення : 01.10.2018).
8. Вирощування зелені на продаж – рентабельний домашній бізнес / Домашній бізнес: 1000+1 ідея для власного бізнесу в Україні. URL : <https://homebiznes.in.ua/vyroschuvannya-zeleni-na-prodazh-rentabelnyj-domashnij-biznes/> (дата звернення: 01.10.2018).
9. Вирощування кропу для продажу на ринку. URL: <http://jak-zarobyty.pp.ua/5320-viroschuvannya-kropu-dlya-rodazhu-na-rinku.html> (дата звернення : 01.10.2018).
10. Вирощування полуниці на агроволокні / Greensad : сучасний садовий центр. URL: <https://greensad.ua/ua/articles/plodovo-jagodnye-rastenija/vyrashi>

vanie-klubniki-pod-agrovoloknom/ (дата звернення : 08.10.2018).

11. Вирощуємо царську траву / Агробізнес сьогодні. URL : <http://agro-business.com.ua/agro/ahronomiia-sohodni/item/403-vyroshchuiemo-tsarsku-travu.html> (дата звернення : 01.10.2018).

12. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV (із змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення : з 17.09.2018).

13. Датчик Solar Syn Hunter / Aquasmart. URL : <http://aquasmart.com.ua/product/datchik-solar-syn-hunter> (дата звернення : 18.10.2018).

14. Державна реєстрація включення відомостей про фізичну особу – підприємця / Київ ЦНАП. URL : <http://ac.dozvil-kiev.gov.ua/>(дата звернення : 19.11.2018).

15. Добрива Авангард Р Бор / Agro-trade – Інтернет магазин хорошого урожаю. URL : <http://agro-trade.com.ua/ua/udobreniya-avangard-r-bor.html> (дата звернення : 16.10.2018).

16. Добрива та ґрунти / Мережа магазинів «Урожай». URL : <https://www.agrogurt.com.ua/dobryva-110000/> (дата звернення : 01.10.2018).

17. Добриво Авангард Г Кальцій+Мікро / Agro-trade – Інтернет магазин хорошого урожаю. URL : <http://agro-trade.com.ua/ua/udobreniya-avangard-g-kalciymikro.html> 10 (дата звернення : 16.10.2018).

18. Добриво мінеральне Florio Нітроамофоска 25 кг / 27.UA. URL : <https://27.ua/ua/shop/udobrenie-mineralnoe-florio-nitroammofoska-25-kg.html> (дата звернення : 08.10.2018).

19. Експертна думка: Ремонтантні сорти полуниці: рейтинг кращих, опис і порівняння / Майстер-Гід. URL : <http://floralgid.pp.ua/remontantni-sorti-polunici-rejting-krashhih-opis-i.html> (дата звернення : 09.10.2018).

20. Єдиний соціальний внесок / Мінфін. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/social/> (дата звернення : 03.10.2018).

21. Збір врожаю полуниці / Vidpoviday.com – корисні поради на кожен день. URL : <http://vidpoviday.com/zbir-vrozhaYu-polunici> (дата звернення : 08.10.2018).

22. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III (із змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення : з 17.09.2018).

23. Інвестиційний проект створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу / [Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік, О.Г. Шпикуляк та ін.] ; за ред. Ю.О. Лупенка. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2018. 82 с.

24. Інструкція по вирощуванню полуниці / за ред. Ніко де Гроот. URL : <http://www.rv.gov.ua/sitenew/> (дата звернення : 08.10.2018).

25. Капельная трубка 16мм, шаг 40 см / ООО «ФИРМА «ТАРОС». URL : <https://taros.com.ua/p641968504-kapel'naya-trubka-16mm.html> (дата звернення : 16.10.2018).

26. Капельный полив / Aquasmart. URL : <http://aquasmart.com.ua/catalog/kapelnyu-poliv> (дата звернення : 18.10.2018).

27. Капельный полив и удобрение (фертигация) клубниками / Агростимул. URL : <http://agrostimul.com.ua/> (дата звернення : 18.10.2018).

28. Касета для розсади 8 комірок 235 * 355 мм Стиль Пак / Аграрний магазин «Нива». URL : <https://niva.biz.ua/> (дата звернення : 03.10.2018).

29. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (із змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення : 17.09.2018).

30. Консультації : Константин М. / Український фруктовий портал. URL : <http://www.fruit.org.ua/> (дата звернення : 08.10.2018).

31. Крапельний полив своїми руками. Як робити. Фото і відео / Все про ремонт та будівництво. URL : <https://o-remonte.com/uk/krapelniy-poliv-svoimi-rukami-yak-rob/> (дата звернення : 18.10.2018).

32. Кулинич П. Ф. Сімейні фермерські господарства у виробничій інфраструктурі сільських територій України: правові проблеми створення та діяльності. *Актуальні проблеми екологічних, земельних та аграрних правовідносин: теоретико-методологічні й прикладні аспекти*: матеріали «круглого столу» (м. Харків, 5 груд. 2014 р.) / за заг. ред. А.П. Гетьмана. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2014. С. 47–50.

33. Малік М.Й., Шпикуляк О.Г., Мамчур В.А. Інституційна формалізація розвитку сімейних фермерських господарств в Україні. *Економіка АПК*. 2018. № 10. С. 72-86.

34. Методичні рекомендації з організації молочарських обслуговуючих кооперативів / Гладій М.В., Лупенко Ю.О., Малік М.Й. та ін. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2018. 84 с.

35. Методичні рекомендації з організації сімейних ферм в Україні : на прикладі ферми з виробництва молока / Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Кісіль М.І. та ін. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2014. 60 с.

36. Методичні рекомендації з формування системи кооперативних відносин / Малік М.Й., Шпикуляк О.Г., Корінець Р.Я. та ін. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2017. 68 с.

37. Мінитракторы / Інтернет-магазин «Mastermag». URL : <https://mastermag.ua/catalog/traktory/> (дата звернення : 08.10.2018).

38. Насіння кропу «Дідл» / Фермер-центр. URL : <https://fermercenter.com/ua/semena/krip/> (дата звернення : 01.10.2018).

39. Насос К 45/30 / Prom.ua. URL : <https://prom.ua/p651002777-nasos-4530.html> (дата звернення : 18.10.2018).

40. Насос центробежный консольный типа К / НТЦ Редуктор. URL : <https://reduktorntc-k.com.ua/produkt/nasosi/>(дата звернення : 18.10.2018).

41. Норт Д. Понимание процесса экономических изменений / пер. с англ. К. Мартынова, Н.Эдельмана. Москва : Изд. дом Гос. ун-та – Высшей школы экономики, 2010. 256 с.

42. Органічні і мінеральні добрива для полуниці / SadUkr. URL : <http://sadukr.ru/dobriva/5828-organichni-i-mineralni-dobriva-dlja-polunici.html> (дата звернення : 08.10.2018).

43. Перспективний бізнес - вирощування петрушки на продаж. URL : <http://dachadecor.com.ua/ogorod/perspektivniy-biznes-viraschivanie-petrushki-na-prodazhu.htm> (дата звернення : 01.10.2018).

44. Підживлення цибулі / Poradum.com.ua – корисні поради для кожного. URL : <http://poradum.com.ua/> (дата звернення : 01.10.2018).

45. Плата за землю / Земельний портал України. URL : <https://zem.ua/uk/41-golovni-pitannya-pro-zemlyu/531-plata-za-zemliu> (дата звернення : 16.10.2018).

46. Плита OSB-3 Kronospan 9x1250x2500 мм / 27.ua. URL : <https://27.ua/ua/shop/plita-osb-3-9-mm-kronospan-3-125-kv-m.html> (дата звернення : 01.10.2018).

47. Плодоовочеве виробництво: тренди-2018 : бізнес-публікації / МійБізнес. URL : <https://msb.aval.ua/> (дата звернення : 04.10.2018).

48. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 року № 2755-VI (зі змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: з 16.07.2018).

49. Полуниця / ЗНАМАГРО – якість заради врожаю. URL : <http://www.znamagro.com.ua/uk/polunucja/> (дата звернення : 08.10.2018).

50. Полуниця ремонтантна Альбіон / Інтернет-магазин «Дім і Сад». URL : <https://domicad.com.ua/ua/> (дата звернення : 08.10.2018).

51. Полуниця ремонтантна Монтерей / Інтернет-магазин «Дім і Сад». URL : <https://domicad.com.ua/ua/product/zemlyanika-remontantnaya-krupnoplodnaya-monterey> (дата звернення : 08.10.2018).

52. Полуниця ремонтантна Сан Андреас / Інтернет-магазин «Дім і Сад». URL : <https://domicad.com.ua/ua/product/zemlyanika-remontantnaya-krupnoplodnaya-san-andreas> (дата звернення : 08.10.2018).

53. Полуниця ремонтантна: вирощування і догляд в домашніх умовах / Dovidkam.com. URL : <http://dovidkam.com/sadigorod/polunicya-remontantna-viroshhuvannya-i-doglyad-v-domashnix-umovax.html> (дата звернення : 18.10.2018).

54. Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2017 року № 130 (зі змінами). База «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/130-2017-%D0%BF> (дата звернення : 02.08.2018).

55. Правильная посадка клубними на агроволокно / Дім. Сад. Город. Плюс. URL : <https://dim-sad-gorod.com/publications/posadka-klubniki-na-agrovolokno/> (дата звернення : 18.10.2018).

56. Прайс-лист теплиць / ТОВ «Оскар Групп». URL : <http://stroyplast.com.ua/images/img/teplici-price.pdf> (дата звернення : 28.09.2018).

57. Прицеп для минитрактора АМС ТР-В / MasterMag. URL : <https://mastermag.ua/catalog/navesnoe-oborudovanie-k-traktoram/pritsep-dlya-minitraktora-ams-tr-v/> (дата звернення : 09.10.2018).

58. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні : Закон України від 10.07.2018 року № 2498-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2498-19> (дата звернення : з 18.09.2018).

59. Про внесення змін до Закону України «Про фермерське господарство» щодо стимулювання створення та діяльності сімейних фермерських господарств : Закон України від 31.03.2016 року № 1067-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1067-19> (дата звернення : 02.07.2018).

60. Про внесення змін до Земельного кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо стимулювання створення і розвитку сімейних фермерських господарств та припинення корупційних зловживань у сфері розпорядження землями державної та комунальної власності : Проект Закону від 04.09.2017 року № 7060. База даних «Законотворчість України» / ВР України. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62449 (дата звернення : 08.08.2018).

61. Про внесення змін до Земельного кодексу України щодо проведення земельних торгів : Закон України від 18.02.2016 року № 1012-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1012-19> (дата звернення : 08.08.2018).

62. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо стимулювання утворення та діяльності сімейних фермерських господарств : Закон України від 10.07.2018 року № 2497-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2497-19> (дата звернення : з 18.09.2018).

63. Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.10.2017 року № 911. База «Законодавство України» / КМ України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-u-vikoristannya-koshtiv-peredbachenih-u-derzhavnomu-byudzheti-dlya-nadannya-finansovoyi-pidtrimki-rozvitku-fermerskih-gospodarstv> (дата звернення : 06.11.2018).

64. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24.06.2004 року № 1877-IV (із змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1877-15/page> (дата звернення : з 31.07.2018).

65. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003 року № 755-IV (зі змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-iv> (дата звернення : з 15.11.2018).

66. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09.07.2003 року № 1058-IV (зі змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15> (дата звернення : 13.08.2018).

67. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки

фермерським господарствам : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.08.2004 року № 1102 (зі змінами). База «Законодавство України» / База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1102-2004-%D0%BF> (дата звернення : 18.09.2018).

68. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств : Постанова Кабінету Міністрів України від 07.02.2018 року № 106. База «Законодавство України» / База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/106-2018-%D0%BF> (дата звернення : 01.08.2018).

69. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для підтримки галузі тваринництва : Постанова Кабінету Міністрів України від 7.02.2018 року № 107 (зі змінами). База «Законодавство України» / База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/107-2018-%D0%BF> (дата звернення : 18.09.2018).

70. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2017 року № 130 (зі змінами). База «Законодавство України» / База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/130-2017-%D0%BF> (дата звернення : 18.09.2018).

71. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для розвитку виноградарства, садівництва і хмелярства : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.07.2005 року № 587 (із змінами). База даних «Законодавство України» / База даних «Законодавство України» / ВР України. URL:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/587-2005-%D0%BF> (дата звернення : з 29.07.2018).

72. Про затвердження форм для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств : Наказ Міністерство аграрної політики та продовольства України від 20.03.2018 року № 150. База даних «Законодавство України» / База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0376-18> (дата звернення : 26.06.2018).

73. Про затвердження форм для отримання часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва : Наказ Міністерство аграрної політики та продовольства України від 18.04.2017 року № 228 (зі змінами). База даних «Законодавство України» / База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0614-17#n18> (дата звернення : 24.09.2018).

74. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010 року № 2464-VI (із змінами) База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2464-17> (дата звернення: 20.07.2018).

75. Про Митний тариф України (групи 01-72) : Закон України від 19.09.2013 № 584-VII (із змінами). База даних «Законодавство України» / ВРУ. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/584%D0%B0-18> (дата звернення : 31.07.2018).

76. Про сільськогосподарську кооперацію : Закон України від 17.07.1997 року № 469/97-ВР IV (із змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення : з 18.09.2018).

77. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22.10.1993 року № 3551-XII (із

змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12> (дата звернення : 03.10.2018).

78. Про схвалення Концепції розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018-2020 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 року № 664-р. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/664-2017-%D1%80> (дата звернення: 20.07.2018).

79. Про фермерське господарство : Закон України від 19.06.2003 року № 973-IV (із змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15> (дата звернення : 28.09.2018).

80. Проволка стальная и оцинкованая / ООО «УКРПРОМСТАЛЬ». URL : <https://ukrpromsteel.net/g22740490-provoloka-stalnaya?> (дата звернення : 18.10.2018).

81. Проволока Стальная Из Низкоуглеродистой Стали Ок (ГОСТ - 3282-74) / ООО «Лазурит». URL : <http://lazurit-mag.ru/vesprovol/> (дата звернення : 18.10.2018).

82. Проволока стальная отожженная 3 мм / Petrovskoe. URL: https://metallobaza-1.ibud.ua/ru/company-prais/provoloka-stalnaya-otozhzhennaya-3-mm-metallobaza-1-3973123?utm_source=ibud.ua&utm_medium=price (дата звернення : 18.10.2018).

83. Райнерт Э. С. Как богатые страны стали богатыми и почему бедные остаются бедными. Москва : Издательский дом Высшей школы экономики, 2016. 384 с.

84. Резервуары горизонтальные стальные в Україні / Prom.ua. URL : <https://prom.ua/ua/Rezervuary-gorizontalnye-stalnye.html> (дата звернення : 18.10.2018).

85. Розвиток малих аграрних підприємств у ринковому інституційному середовищі: індикатори та ефективність: монографія / [Лупенко Ю.О., Шпикуляк О.Г., Малік М.Й. та ін.] ; за ред. О.Г. Шпикуляка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2017. 204 с.

86. Розвиток селянських господарств в умовах трансформацій аграрного сектору економіки / [Малік М. Й., Кропивко М.М., Мамчур В.А. та ін.] ; за ред. М.Й. Маліка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2017. 84 с.

87. Розвиток форм господарювання в сільському господарстві: проблеми і рішення: наукова доповідь / [Лупенко Ю.О., Месель-Веселяк В.Я., Шпикуляк О.Г. та ін.] ; за ред. Ю.О. Лупенка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2018. 54 с.

88. Рослинництво України за 2017 рік : стат. зб. / відповід. за вип. О. Прокопенко. Київ : Держстат, 2018. 222 с.

89. Семена Базилик Фиолетовый Дарк Опал (инкрустированные) в банке 200 г / Prom.ua. URL : <https://prom.ua/p353999224-semena-bazilik-fioletovyj.html> (дата звернення : 01.10.2018).

90. Семена петрушки «Гигант де Италия» (инкрустированные) ТМ ВИТАС, 500 г банка / Prom.ua. URL : <https://prom.ua/p353997303-semena-petrushki-gigant.html> (дата звернення : 01.10.2018).

91. Сільське господарство України 2017 рік : стат. зб. / відповід. за вип. О. М. Прокопенко. Київ : Держстат, 2018. 245 с.

92. Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив : практ. посіб. / Лупенко Ю. О., Жук В. М., Малік М. Й. та ін. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2012. 128 с.

93. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III (із змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення : з 17.09.2018).

94. Скважина / Olx. URL : <https://www.olx.ua/uk/elektronika/tehnika-dlya-doma/filtry-dlya->

vody/q-

%D1%81%D0%BA%D0%B2%D0%B0%D0%B6%D0%B8%D0%BD%D0%B0/ (дата звернення : 18.10.2018).

95. Смачні томати навіть узимку. URL : <http://www.lighting.philips.ua/cases/cases/horticulture/melrow-salads> (дата звернення : 01.10.2018).

96. Стакан для розсади з отворами 300 мл діаметр 90 мм висота 80 мм / Аграрний магазин «Нива». URL : <https://niva.biz.ua/p250811656-stakan-dlya-rozsadi.html> (дата звернення : 01.10.2018).

97. Стоимость бурения скважин в Киеве и области / Акваторія: інженерно-геологическая компанія. URL : <https://aquatoria.kiev.ua/burenie-skvazhin/stoimost-bureniya> (дата звернення : 16.10.2018).

98. Сульфат магнію: види, дозування, особливості застосування в Україні / Макош – добрива європейської якості. URL : <https://makosh-group.com.ua/blog/sulfat-magniyu-vyudy-dozuvannya-osoblyvosti-zastosuvannya> (дата звернення : 10.10.2018).

99. Теплиця на мільйон: як переселенка з Алчевську зробила бізнес на зелені / Agravery. URL : <http://agravery.com/uk/posts/show/teplica-na-miljon-ak-pereselenka-z-alcevsku-zrobila-biznes-na-zeleni> (дата звернення : 01.10.2018).

100. Технологія і схема посадки полуниці на агроволокно мульчують навесні / Poradum. URL : <http://poradum.com/poradi-dlya-domu/kimnatni-roslyny/tehnologiya-i-sxema-posadki-polunici-na-agrovolokno-mulchuyut-navesni.html> (дата звернення : 01.08.2018).

101. Торф Прибалтійський 150 л / Аграрний магазин «Нива». URL : <https://niva.biz.ua/p226966728-torf-pribaltijskij-150.html> (дата звернення : 03.10.2018).

102.Трактор DW 160LX / MasterMag. URL : <https://mastermag.ua/catalog/traktory/traktor-dw-160lx/> (дата звернення : 09.10.2018).

103.Фільтр для води зі свердловини: чому він необхідний і як його вибрати? / Fw.ua – фільтри для води. URL : <https://www.fw.ua/uk/blog/filtr-dlya-vodi-zi-sverdlovini/> (дата звернення : 18.10.2018).

104.Цибуля — опис 33 сортів з їх фото та основними характеристиками, терміни дозрівання та інша корисна інформація +відгуки / Vkazivka.com. URL : <http://vkazivka.com/sad-i-gorod/cibulya-opis-33-sortiv-z-%D1%97x-foto-ta-osnovnimi-karakteristikami-termini-dozrivannya-ta-insha-korisna-informaciya-vidguki.html> (дата звернення : 01.10.2018).

105.Цибульниця 410*270*100 мм / Аграрний магазин «Нива». URL : <https://niva.biz.ua/p534101124-tsibulnitsya-410270100-ukrayina.html> (дата звернення : 01.10.2018).

106.Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV (із змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення : з 17.09.2018).

107.Шпаргалка ФОП-єдинника на 2018 рік / Платник єдиного податку. URL : <https://epodatok.com.ua/ua/handbooks/12989> (дата звернення : 07.07.2018).

108.Що таке ремонтантні сорту? / MyHelper : готові відповіді на запитання. URL : <http://myhelper.com.ua/index.php?newsid=19950> (дата звернення : 08.10.2018).

109.Як зробити грядки під полуницю: приклади та поради з облаштування / Сад та город. URL : <https://sad.net.ua/yak-zrobyty-gryadku-pid-polunytsyu-pryklady-ta-porady-z-oblashtuvannya/> (дата звернення : 18.10.2018).

110.Які сорти садової суниці будуть в тренді в 2018 році? / Інтернет-магазин «Дім і Сад». URL :

<https://domicad.com.ua/ua/articles/kakie-sorta-sadovoy-zemlyaniki-budut-v-trende-v-2018-godu> (дата звернення : 08.10.2018).

111. Agricultural Policy Perspectives Brief. *Overview of CAP Reform 2014–2020*. 2013. № 5. URL : https://www.google.com.ua/?gfe_rd=cr&ei=QVKgV_fdEcudZLaQk8gG#q=Overview+of+CAP+Reform+20142020 (дата звернення : 11.07.2018).

112. Ajzen I. The Theory of Planned Behavior. *Organizational Behavior & Human Decision Processes*, 1991. Vol. 50. № 2. Pp. 179–211.

113. Armitage C.J., Conner M. Efficacy of the Theory of Planned Behavior: A Meta-Analytic Review. *British Journal of Social Psychology*, 2001. Vol. 40. № 4. Pp. 471–499.

114. CAP 2014–2020: Monitoring and evaluation framework / European Commission : Evaluation of policy measures in agriculture. URL : https://ec.europa.eu/agriculture/evaluation/cap-monitoring-evaluation_hr (дата звернення : 09.07.2018).

115. Heuer A., Lin F. Testing Alternative Measures of Subjective Norms in Entrepreneurial Intention Models. *International Journal of Entrepreneurship and Small Business*, 2013. Vol. 19. № 1. Pp. 35–50.

116. Income taxes abroad – Austria / Your Europe : European Union. URL : https://europa.eu/youreurope/citizens/work/taxes/income-taxes-abroad/austria/index_en.htm (дата звернення : 03.07.2018).

117. Income taxes abroad – France / Your Europe : European Union. URL : https://europa.eu/youreurope/citizens/work/taxes/income-taxes-abroad/france/indexamp_en.htm (дата звернення : 03.07.2018).

118. Income taxes abroad – Germany / Your Europe : European Union. URL : https://europa.eu/youreurope/citizens/work/taxes/income-taxes-abroad/germany/indexamp_en.htm (дата звернення : 03.07.2018).

119.Kautonen T., van Gelderen M., Fink M. Robustness of the Theory of Planned Behavior in Predicting Entrepreneurial Intentions and Actions. *Entrepreneurship Theory and Practice*. 2015. Vol. 39.№ 3. Pp. 655–674.

120.Kautonen T., van Gelderen M., Tornikoski E.T. Predicting Entrepreneurial Behavior: A Test of the Theory of Planned Behavior. *Applied Economics*. 2013. Vol. 45. № 6. P. 697–707.

121.Led лента RN0860TA-B / Компанія «LED-STIL» - енергозберігаючі технології. URL : https://led-stil.com/svet/svetod_lenta_rishang/led-lenta-rn0860ta-b-4000k-55w-2835-60sht-ip33-12v-530lmrn0860ta-b4 (дата звернення : 03.10.2018).

122.Lin F., Fayolle A. A Systematic Literature Review on Entrepreneurial Intentions: Citation, Thematic Analyses, and Research Agenda. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 2015. Vol. 11. № 4. P. 907–933.

123.Lin F., Rodriguez-Cohard J.C. Assessing the Stability of Graduates' Entrepreneurial Intention and Exploring its Predictive Capacity. *Academia Revista Latinoamericana de Administracion*, 2015. Vol. 28. № 1. P. 77–98.

124.Luvena luboplon сульфатмагнія CAO-27%, 16 MGO-16%, SO3- 10% / Agrohome. URL : <https://agrohome.com.ua/luvena-luboplon-sulfat-magniya-cao-27-16-mgo-16-so3-10> (дата звернення : 16.10.2018).

125.Regulation (eu) no 1307/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 establishing rules for direct payments to farmers under support schemes within the framework of the common agricultural policy and repealing Council Regulation (EC) No 637/2008 and Council Regulation (EC) No 73/2009. *Official Journal of the European Union*. 2013. L 347/608. URL : <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:347:0608:0670:EN:PDF> (дата звернення : 02.07.2018).

126.Rural development 2014-2020 / European Commission : Agriculture and rural development. URL : https://ec.europa.eu/agriculture/rural-development-2014-2020_en (дата звернення : 10.07.2018).

127.Schlaegel C., Koenig M. Determinants of Entrepreneurial Intent: A Meta-Analytic Test and Integration of Competing Models. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 2014. Vol. 38. № 2. P. 291–332.

128.Small and large farms in the EU - statistics from the farm structure survey / Eurostat : statistics-explained. URL : https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Small_and_large_farms_in_the_EU_statistics_from_the_farm_structure_survey (дата звернення : 05.07.2018).

129.Taking a look at self-employed in the EU / European Commission : Eurostat. URL : <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20170906-1> (дата звернення: 19.07.2018).

130.Van Gelderen M., Kautonen T., Fink M. () From Entrepreneurial Intentions to Actions: Self-Control and Action-Related Doubt, Fear, and Aversion. *Journal of Business Venturing*, 2015. Vol. 30. № 5. P. 655–673.

131.Zaburanna L.V. Diversification of business activities in rural areas according to the concept of sustainable development : *Actual Problems of Economics*. 2015. Vol. 10. Pp. 129-140.

ДОДАТКИ

Додаток А

ДОГОВІР про створення сімейного фермерського господарства

м. _____ «__» _____ р.

Відповідно до ст. ст. 3, 8-1 Закону України «Про фермерське господарство» від 19.06.2003 № 973-IV (із змінами) (далі – Закон) громадяни:

1. _____,

(П.І.Б.)
паспорт серії _____ номер _____, виданий «__» _____ р.,
ким _____ виданий _____

зареєстрований _____ за адресою: _____.

2. _____,

(П.І.Б.)
паспорт серії _____ номер _____, виданий «__» _____ р.,
ким _____ виданий _____

зареєстрований _____ за адресою: _____.

3. _____,

(П.І.Б.)
паспорт серії _____ номер _____, виданий «__» _____ р.,
ким _____ виданий _____

зареєстрований _____ за адресою: _____.

виявивши бажання створити сімейне фермерське господарство, уклали між собою даний Договір¹²⁶ про наступне:

1. ПРЕДМЕТ УГОДИ

1.1. Даний Договір визначає правові засади створення, діяльності та припинення діяльності сімейного фермерського господарства, яке здійснює підприємницьку діяльність без статусу юридичної особи та організовується фізичною особою - підприємцем спільно з членами її сім'ї (далі – СФГ).

1.2. Найменування СФГ: _____.

1.3. СФГ знаходиться за адресою: _____.

1.4. Метою СФГ _____.

1.5. Види діяльності СФГ: _____.

(приклад: виробництво, переробка, зберігання, транспортування і реалізація сільськогосподарської продукції, а також надання послуг з проведення сільськогосподарських робіт підприємствам, організаціям, установам і громадянам).

1.4. СФГ створюється без обмеження за терміном діяльності.

1.5. Даний Договір є в відділі державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців реєстраційної служби _____ миського

управління юстиції у _____ області і є підставою для постановки на облік всіх членів даного господарства в Пенсійному фонді України (Управління по _____ області).

2. ЧЛЕНИ СФГ

2.1. Членами СФГ¹ є:

2.1.1. _____,
(П.І.Б.)

паспорт серії _____ номер _____, виданий «__» _____ р.
ким виданий _____;
zareєстрований _____ за адресою: _____;

2.1.2. _____,
(П.І.Б.)

паспорт серії _____ номер _____, виданий «__» _____ р.
ким виданий _____;
zareєстрований _____ за адресою: _____;

2.1.3. _____,
(П.І.Б.)

паспорт серії _____ номер _____, виданий «__» _____ р.
ким виданий _____;
zareєстрований _____ за адресою: _____.

3. ГОЛОВА СФГ

3.1. Головою СФГ є: _____,
(П.І.Б.)

3.2. Голова сімейного фермерського господарства повинен діяти в інтересах представленого ним фермерського господарства сумлінно і розумно і не має права вчиняти дії, що ущемляють права і законні інтереси фермерського господарства та його членів.

3.3. Голова СФГ:

— організовує діяльність СФГ;
— виступає від імені СФГ (або уповноважений ним один із членів господарства);

— представляє СФГ перед органами державної влади, підприємствами, установами, організаціями та окремими громадянами чи їх об'єднаннями відповідно до Закону;

— укладає від імені СФГ угоди та вчиняє інші юридично значимі дії відповідно до законодавства України;

— може письмово доручати виконання своїх обов'язків одному з членів господарства;

— організовує ведення обліку і звітності СФГ;

— здійснює всі інші, що не суперечать законодавству, повноваження в інтересах сімейного фермерського господарства.

3.4. За порушення кредитно-розрахункової і податкової дисципліни, санітарних і ветеринарних норм, правил, вимог щодо якості продукції та інших нормативно-правових актів, що регулюють здійснення господарської діяльності, голова СФГ несе відповідальність, передбачену законом.

3.5. У разі неможливості виконання головою СФГ своїх обов'язків більш 90 днів або його смерті, або добровільної відмови голови СФГ від своїх повноважень члени СФГ визнають за взаємною згодою главою СФГ іншого члена СФГ.

3.5. У разі зміни голови СФГ вносяться відповідні зміни до цієї Угоди в установленому законом порядку.

3.6. Зміна голови СФГ не тягне за собою припинення його членства у фермерському господарстві (за виключенням його смерті).

3.7. Зміна голови СФГ не є підставою для припинення прав або зобов'язань фермерського господарства.

4. ПОРЯДОК ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ТА КООРДИНАЦІЇ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЧЛЕНІВ СФГ

4.1. Члени СФГ встановлюють за взаємною згодою внутрішній розпорядок сімейного фермерського господарства, права і обов'язки з урахуванням кваліфікації та господарської необхідності, а також відповідальність за невиконання встановлених обов'язків.

5. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЧЛЕНІВ СФГ

5.1. Права членів СФГ:

5.1.1. Кожен член СФГ має право на частину доходів, отриманих від діяльності СФГ, в грошовій і (або) натуральній формі, плодів, продукції (особистий дохід кожного члена СФГ) за підсумками господарської діяльності СФГ за рік, з урахуванням реального вкладу кожного члена СФГ в результат господарської діяльності СФГ за рік. Розмір і форма виплати кожному члену СФГ особистого доходу визначаються відповідним локальним нормативним актом.

5.2. Обов'язки СФГ та його членів :

5.2.1. СФГ, у власності яких є земельні ділянки, надані їм для ведення фермерського господарства відповідно до закону, зобов'язані:

а). забезпечувати використання земельних ділянок за їх цільовим призначенням;

б). додержуватися вимог законодавства про охорону довкілля;

в). сплачувати податки та збори;

г). не порушувати прав власників суміжних земельних ділянок та землекористувачів;

д). не допускати зниження родючості ґрунтів та зберігати інші корисні властивості землі;

е). надавати відповідним органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування дані про стан і використання земель та інших природних ресурсів;

ж). дотримуватися санітарних, екологічних та інших вимог щодо якості продукції;

з). дотримуватися правил добросусідства та встановлених обмежень у використанні земель і земельних сервітутів;

и). зберігати геодезичні знаки, протиерозійні споруди, мережі зрошувальних і осушувальних систем.

5.2.2. Обов'язки членів СФГ:

1. _____ - _____;

2. _____ (П.І.Б.) – _____ (обов'язки);
3. _____ (П.І.Б.) – _____ (обов'язки).

6. ПРАВОВИЙ РЕЖИМ СПІЛЬНОГО МАЙНА ЧЛЕНІВ СФГ

6.1. Майно СФГ належить його членам на праві спільної власності.

6.2. До складу майна СФГ (складеного капіталу) входять: житлові будинки, господарські будівлі, меліоративні та інші споруди, засоби виробництва, облаштування, матеріальні цінності, цінні папери, насадження, продукція, вироблена господарством в результаті господарської діяльності, продуктивна і робоча худоба, птиця, сільськогосподарська та інша техніка, обладнання, транспортні засоби, інвентар, одержані доходи, інше майно, набуте на підставах, що не заборонені законом, право користування землею, водою та іншими природними ресурсами, а також інші майнові права (в т. ч. на інтелектуальна власність), грошові кошти, які передаються членами СФГ до його складеного капіталу.

6.3. Землі СФГ можуть складатися із:

6.3.1. земельних ділянок, що належать громадянам – членам СФГ на праві приватної власності;

6.3.2. земельної ділянки, що використовується СФГ на умовах оренди.

6.4. За згодою їх власників СФГ на своїх землях дозволяється іншим особам право вільного проходу, проїзду всіма видами транспорту по дорогах, перебування на човнах, купання у водоймах на належних СФГ на праві власності або праві оренди земельних ділянок, розміщення наметів і проживання в них, розведення багаття та інші дії, що, крім випадків встановлення за рішенням суду земельних сервітутів, за умови збереження природних компонентів в екологічно чистому вигляді.

6.5. Перелік об'єктів, що входять до складу майна СФГ, порядок формування майна СФГ встановлюються членами СФГ за взаємною згодою.

Склад майна:

№ п/п	Власник майна внесеного в СФГ	Вид майна	Вартісний вираз (грн)

6.6. Частки членів СФГ при частковій власності на майно СФГ становлять: - _____ - _____ %
 - _____ - _____ %
 - _____ - _____ %

При зміні складу майна в міру його формування відповідну зміну часток вноситься до цієї Угоди

6.7. Розпорядження майном СФГ здійснюється в інтересах СФГ главою СФГ в наступному порядку: за погодженням з іншими членами СФГ.

6.8. По угодах, укладених главою СФГ в інтересах СФГ, відповідає СФГ своїм майном. Договір, укладений главою СФГ, вважається вчиненим в інте-

ресах СФГ, якщо не доведено, що ця угода укладена главою СФГ в його особистих інтересах.

6.9. Успадкування СФГ(цілісного майнового комплексу або його частини) здійснюється відповідно до законодавства.

Якщо СФГ успадковується двома або більше спадкоємцями, то земельна ділянка поділу не підлягає, якщо в результаті її поділу утвориться хоча б одна земельна ділянка менше мінімального розміру, встановленого для даного регіону.

6.10. Член СФГ має право на отримання частки майна СФГ або грошової компенсації, відповідно його частці у праві спільної власності на майно СФГ при його ліквідації або у разі припинення членства у СФГ.

6.10.1. Розмір частки.

6.10.2. Порядок її отримання.

6.10.3. Термін виплати грошової компенсації визначається за взаємною згодою між членами СФГ або в разі, якщо взаємна згода не досягнута, в судовому порядку і не може перевищувати року з моменту подачі членом СФГ заяви про вихід з СФГ.

6.10.4. Член СФГ, який вийшов з СФГ, протягом двох років після виходу з нього несе субсидіарну відповідальність в межах вартості своєї частки в майні СФГ за зобов'язаннями, що виникли в результаті діяльності СФГ до моменту виходу його з СФГ.

6.11. При припиненні діяльності СФГ у зв'язку з виходом з нього всіх його членів майно СФГ підлягає розподілу між членами СФГ відповідно до Цивільного кодексу України.

6.12. Майнові спори між СФГ та його членами вирішуються судом.

7. ПОРЯДОК ПОКРИТТЯ ВИТРАТ ТА РОЗПОДІЛУ РЕЗУЛЬТАТІВ (ПРИБУТКУ АБО ЗБИТКІВ) ДІЯЛЬНОСТІ СФГ МІЖ ЙОГО ЧЛЕНАМИ

7.1. Основним узагальнюючим показником діяльності СФГ є прибуток, що формується у відповідності до чинного в Україні законодавства.

7.2. Прибуток СФГ утворюється з надходжень від господарської діяльності, після покриття матеріальних та прирівняних до них витрат і витрат на оплату праці найманих працівників.

7.3. Чистий прибуток, одержаний від діяльності СФГ після сплати визначених законодавством податків та інших платежів в бюджет, залишається в розпорядженні СФГ, яке самостійно визначає напрями його використання.

7.4. Розподіл прибутку СФГ між Засновниками (виплата дивідендів) здійснюється пропорційно їх часткам у статутному (складеному) капіталі СФГ у строки і порядку, визначеними Зборами Засновників з дотриманням вимог чинного законодавства України, та цього Статуту.

7.5. Розподіл прибутку СФГ між Членами СФГ (виплата доходу Членам СФГ від виконання трудової функції) здійснюється в залежності від трудової участі кожного з них в діяльності СФГ у строки і порядку, визначеними Зборами Засновників з дотриманням вимог чинного законодавства України, та цього Статуту.

7.6. Збитки, що виникли в процесі здійснення діяльності СФГ, покриті в першу чергу за рахунок Резервного фонду при його наявності.

7.7. В разі недостатності коштів Резервного фонду Збори Засновників можуть прийняти рішення про направлення на покриття збитків коштів з інших фондів.

8. ПОРЯДОК ВСТУПУ ДО СФГ ТА ВИХОДУ З НЬОГО

8.1. Прийом нових членів СФГ здійснюється шляхом подачі заяви в письмовій формі на ім'я голови СФГ за взаємною згодою всіх членів господарства та внесення відповідних змін у даний Договір.

8.2. Вихід членів СФГ здійснюється на підставі письмової заяви на ім'я голови СФГ або в разі смерті члена СФГ та внесення відповідних змін у даний Договір.

9. ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ ЧЛЕНІВ ГОСПОДАРСТВА, ІНШІ ПОЛОЖЕННЯ, ЩО НЕ СУПЕРЕЧАТЬ ЧИННОМУ ЗАКОНОДАВСТВУ

9.1. Трудові відносини у СФГ базуються виключно на основі праці його членів. В СФГ не використовується праця найманих осібⁱⁱ.

9.2. Трудові відносини членів СФГ регулюються цією Угодою.

9.3. Трудові спори у СФГ вирішуються у встановленому законом порядку.

9.4. Голова СФГ створює безпечні умови праці для членів СФГ, забезпечує дотримання вимог техніки безпеки, виробничої гігієни та санітарії, пожежної безпеки.

9.5. Договір про створення сімейного фермерського господарства укладається членами однієї сім'ї в письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню відповідно до п. 2. ст. 8-1. Закону України «Про фермерське господарство» від 19.06.2003 № 973-IV (із змінами).

10. ІНШІ УМОВИ

10.1. Даний Договір набуває чинності з моменту його укладення. Для третіх осіб даний Договір дійсний з моменту державної реєстрації СФГ в установленому законом порядку.

10.2. Даний Договір складений в __ примірниках, по одному для кожного з членів СФГ, один для самого господарства і один для реєструючого органу.

10.3. Даний Договір укладений без обмеження терміну дії
(Або: на термін до _____).

(Дата, неминуче подія і т.д.)

10.4. Невід'ємною частиною даної Угоди є додатки:

10.4.1. Копії документів, що підтверджують родинні стосунки громадян, які виявили бажання створити СФГ.

10.4.2. _____.

ПІДПИСИ СТОРІН:

_____	_____
(П.І.Б.)	(підпис)
_____	_____
(П.І.Б.)	(підпис)
_____	_____
(П.І.Б.)	(підпис)

м. _____, _____ район, _____ область,
Україна _____.

(дата прописом)

Даний Договір підписаний мною, _____,
(П.І.Б.) _____,
приватним нотаріусом _____ нотаріального округу
_____ області.

Договір підписано у моїй присутності.

Особи громадян, які підписали договір встановлено, їх дієздатність, а та-
кож повноваження та належність _____ земельних ділянок
(ПІБ)

Перевірено.

Стягнуто плати згідно ст. 31 Закону України «Про нотаріат».

ПРИВАТНИЙ НОТАРІУС

місце печатки

(підпис)

Джерело: сформовано авторами на основі вимог законодавчих норм [12; 29; 79; 106].

Продовження Додатку Б

5. Реквізити поточного банківського рахунку отримувача часткової компенсації вартості в банківській установі для перерахування часткової компенсації:

код згідно з ЄДРПОУ банку _____

МФО _____

номер поточного рахунку _____

найменування державної банківської установи _____

6. Вартість придбаного насіння:

Культура	Сорт/гібрид	Суб'єкт насінництва (у якого придбано насіння)	Дата придбання	Кількість насіння, т	Вартість 1 т закупленого насіння (без ПДВ), грн	Загальна вартість придбаного насіння (без ПДВ), грн
1	2	3	4	5	6	7

7. Ознайомлено:

з вимогами пунктів 7, 12, 13, 14 Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки розвитку фермерських господарств, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 07 лютого 2018 року № 106, ознайомлений(а).

8. Інформація, наведена в заявці, є достовірною.

9. Підписант:

Для юридичної особи: керівник уповноважена особа

Для фізичної особи – підприємця: підприємець представник

□□□□□□□□□□ (реєстраційний номер облікової картки платника податків/серія та номер паспорта *)

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

_____ (підпис)

* Серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті).

Заступник директора Департаменту підтримки фермерства, кооперації та розвитку сільських територій – начальник відділу підтримки фермерства

Джерело: [72].

Додаток В

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства аграрної політики
та продовольства України
20 березня 2018 року № 150

Фермерське господарство _____

Код згідно з ЄДРПОУ _____

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова фермерського господарства

(П.І.Б.)

(підпис)

«_____» _____ 20__ року

АКТ про висів придбаного насіння за _____ 20__ р.

№ з/п	Культура	Сорт/г ібрид	Площа, га	Витрати насіння					
				за нормою		фактично		вартість 1 т закупленого насіння (без ПДВ), грн	загальна вартість насіння (без ПДВ), грн
				на 1 га, кг	на всю площу, т	на 1 га, кг	на всю площу, т		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Агроном* _____
(підпис)

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

Бухгалтер* _____
(підпис)

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

* У разі наявності.

**Заступник директора Департаменту
підтримки фермерства, кооперації та розвитку
сільських територій -
начальник відділу підтримки фермерства**

Джерело: [72].

Додаток Г

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства аграрної політики та
продовольства України 18.04.2017 № 228
Форма № 1

ЗАЯВКА

для отримання часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва

1. Особа

Юридична особа

Фізична особа – підприємець

Код згідно з ЄДРПОУ

Індивідуальний податковий номер

Серія та номер паспорта *

2. Найменування або прізвище, ім'я та по батькові

3. Місцезнаходження або місце проживання

4. Основна діяльність

Постачання сільськогосподарських товарів (у визначенні пункту 2.15 статті 2 Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України»), вироблених ними на власних або орендованих основних засобах, за умови, що питома вага вартості таких сільськогосподарських товарів становить не менше 75 відсотків вартості всіх товарів, поставлених ними протягом попередніх 12 послідовних звітних податкових періодів сукупно, а для новостворених сільськогосподарських товаровиробників, які проводять господарську діяльність менш як 12 календарних місяців, - за результатами кожного окремого звітного періоду.

Так € Ні € _____ (підпис керівника або уповноваженої особи)

5. Документи

☐ Копія платіжного доручення, що підтверджує оплату через державний банк або банк, у статутному капіталі якого 75 і більше відсотків акцій належить державі

☐ Акт приймання-передачі техніки та обладнання

Свідцтво про реєстрацію транспортного засобу та/або машини (якщо техніка підлягає обов'язковій державній або відомчій реєстрації)

☐ Так ☐ Ні

☐ Витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань про те, що:

☐ не порушено справу про банкрутство

☐ не перебуває на стадії ліквідації

☐ не визнано банкрутом

☐ Відомості, підтверджені відповідними органами, про відсутність простроченої більше ніж шість місяців заборгованості перед:

☐ державним бюджетом

☐ Пенсійним фондом України

☐ фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування

☐ Довідка про відсутність заборгованості з податків, зборів, платежів, що контролюються органами доходів і зборів

☐ Згода щодо надання державним банком або банком, у статутному капіталі якого 75 і більше відсотків акцій належить державі, Мінагрополітики інформації про відповідного сільськогосподарського товаровиробника, яка становить банківську таємницю або містить персональні дані

☐ Так ☐ Ні _____ (підпис керівника або уповноваженої особи);

Продовження Додатку Г

2

6. Реквізити поточного банківського рахунку – отримувача часткової компенсації вартості в банківській установі для перерахування часткової компенсації

Код згідно з ЄДРПОУ банку _____

МФО _____

Номер поточного рахунку _____

Найменування державної банківської установи _____

7. Вартість придбані техніки та обладнання згідно з переліком, сформованим Мінекономрозвитку

Техніка та обладнання		Найменування та код згідно з ЄДРПОУ заводу-виробника, його філій (відокремлених підрозділів), що мають власний код згідно з ЄДРПОУ та/або його дилера	Дата придбання	Кількість техніки, одиниць	Вартість одиниці техніки та обладнання (з ПДВ), грн	Загальна вартість придбані техніки та обладнання (без ПДВ), грн
вид	марка					
1	2	3	4	5	6	7

8. Ознайомлено

з вимогами пунктів 10, 13 Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01 березня 2017 року № 130.

Так€ Ні € _____ (підпис керівника або уповноваженої особи)

9. Інформація, наведена в заявці, є достовірною

10. Підписант

Для юридичної особи: керівник уповноважена особа

Для фізичної особи – підприємця: підприємець представник

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

(реєстраційний номер облікової картки платника податків/паспорта*)
серія та номер

_____ " _____ " 20__ року
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис) (дата)

* Серія та номер паспорта зазначаються лише для фізичних осіб – підприємців, які мають відмітку у паспорті про право здійснювати будь-які платежі за серією та номером паспорта.

**Директор Департаменту землеробства та технічної політики в АПК
Міністерства аграрної політики та продовольства України**

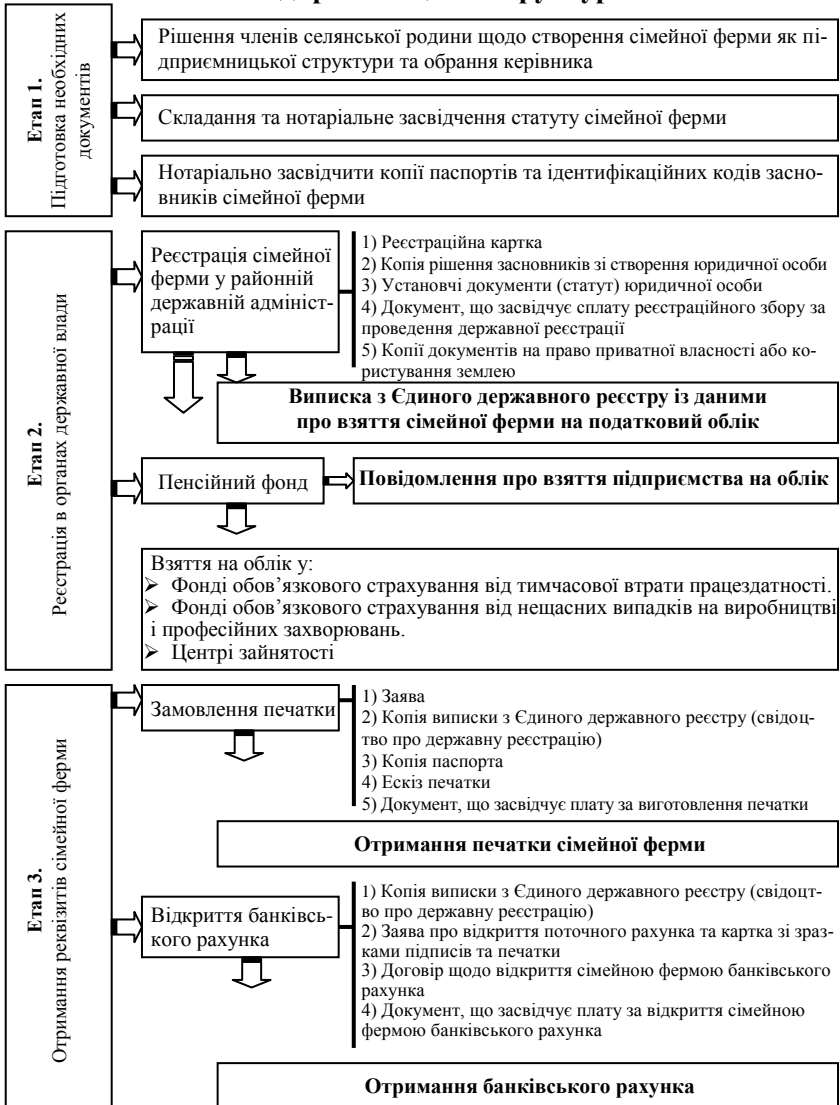
Джерело: [73].

Продовження Додатку Д

Відомості про осіб, які можуть вчиняти дії від імені фізичної особи - підприємця, у тому числі підписувати договори тощо*		
Прізвище _____		
Ім'я, по батькові _____		
Дата народження _____		
Регстраційний номер облікової картки платника податків _____		
Паспортні дані**:	серія _____ номер _____	
Навність обмежень щодо представництва від імені фізичної особи - підприємця		
Відомості про осіб, які можуть від імені фізичної особи - підприємця подавати документи для державної реєстрації*		
Прізвище _____		
Ім'я, по батькові _____		
Дата народження _____		
Регстраційний номер облікової картки платника податків _____		
Паспортні дані**:	серія _____ номер _____	
Навність обмежень щодо представництва від імені фізичної особи - підприємця		
Відомості про реєстрацію***		
Дата реєстрації (дд мм рррр)	_____ / _____ / _____	
Найменування органу реєстрації		
Інформація для здійснення зв'язку з фізичною особою - підприємцем		
Телефон 1	Телефон 2	
+ 3 8 _____	+ 3 8 _____	
Факс	Адреса сторінки в мережі Інтернет	
+ 3 8 _____	_____	
Адреса електронної пошти _____		
Інші відомості		
<p>* Якщо таких осіб більше, заповнюється відповідна кількість аркушів заяви. ** Значаються тільки для осіб, які через свої релігійні або інші переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та мають відмітку в паспорті. *** Відомості про реєстрації державної реєстрації фізичної особи - підприємця, яка була зареєстрована підприємцем відповідно до законодавства, що діяло до 01 липня 2004 року.</p>		
_____	_____	_____
(прізвище, ініціали)	(підпис)	(дата)

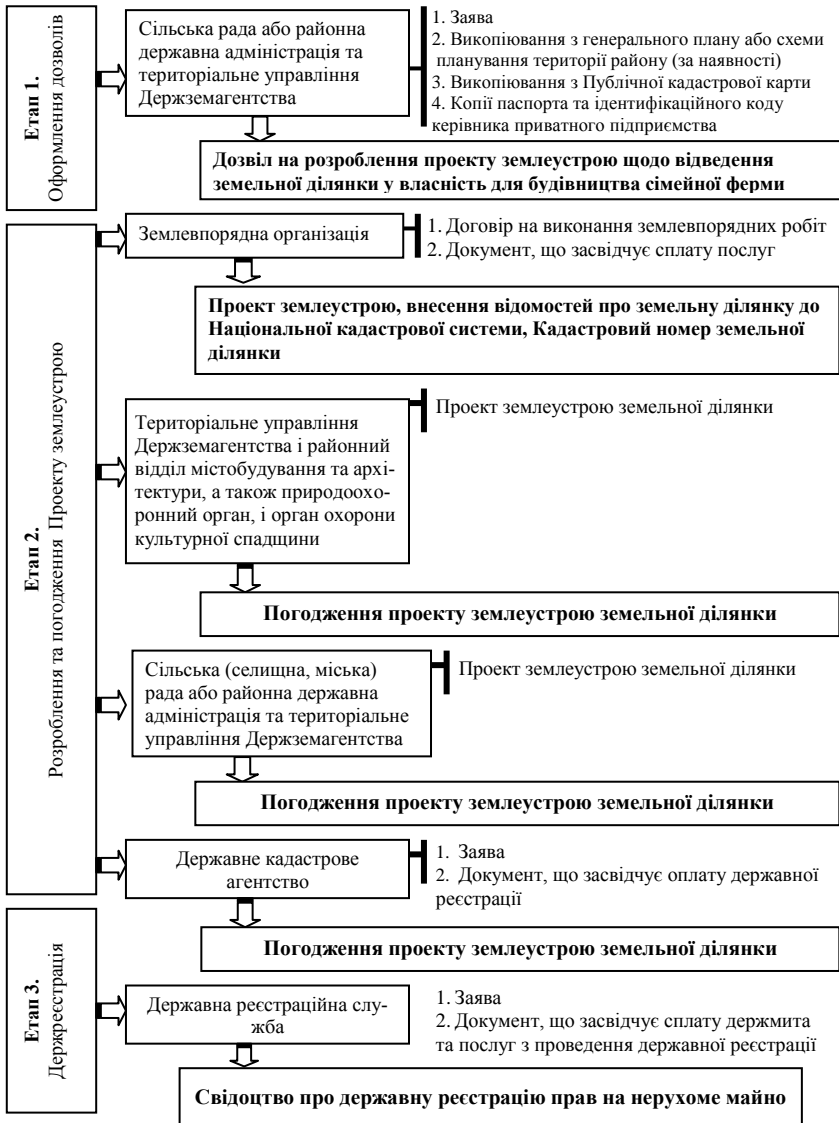
Джерело: [14].

Процедура створення сімейної ферми як підприємницької структури

Джерело: сформовано авторами на основі вимог законодавчих норм [14; 64; 79, 35]

Розроблення проекту землеустрою та державна реєстрація прав на будівництво сімейної ферми

Джерело: сформовано авторами на основі вимог законодавчих норм [22; 79, 35].

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ І РЕАЛІЗАЦІЇ БІЗНЕС-ПЛАНУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУ БУДІВНИЦТВА СІМЕЙНОЇ ФЕРМИ

Правові та дозвільні аспекти проекту. Враховуючи складність і специфічні особливості розробки таких проектів, а також вимоги архітектурної частини, особистому селянському господарству доцільно залучити для виконання цих робіт відповідні організації. Так, у Переяслав-Хмельницькому районі відповідні проекти розробляються проектною організацією ТОВ «Регіонземсервіс».

Крім того, особистому селянському господарству необхідно отримати дозвіл на будівництво ферми в органах місцевої влади й самоврядування, а також у інших дозвільних інстанціях (крайової СЕС, пожежників, інспекції з праці тощо).

Доходи особистих селянських господарств, як правило, незначні, а тому витрати, пов'язані з будівництвом сімейної ферми, потребують якнайретельнішого прогнозування, планування. Окрім того, більшість сільських домогосподарств не в змозі за рахунок власних джерел реалізувати такі масштабні проекти, як будівництво тваринницьких ферм. Тому членам селянської родини необхідно залучити необхідні фінансові ресурси з інших джерел. Такими джерелами можуть бути позичені кошти у банку або кошти державного чи місцевого бюджетів.

Залученню з цих джерел необхідного фінансування передують розробка бізнес-плану будівництва сімейної ферми. Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» і Наказу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 19.06.2012 № 724 «Про затвердження форми проектної (інвестиційної) пропозиції, на основі якої готується інвестиційний проект, для розроблення якого може надаватися державна підтримка, Порядку розроблення та форми інвестиційного проекту, для реалізації якого може надаватися державна підтримка» структура бізнес-плану інвестиційного проекту будівництва сімейної ферми наступна:

Резюме.

1. Загальні аспекти.
2. Державна політика щодо підтримки виробництва тваринницької продукції.
3. Комерційний аналіз.
4. Оцінка фінансового стану.
5. Технічний аналіз.
6. Екологічна оцінка реалізації інвестиційного проекту.
7. Інвестиційний план.
8. Фінансова оцінка проекту.
9. Оцінка ризиків проекту.
10. Соціально-економічні наслідки реалізації проекту.

Резюме – це розділ бізнес-плану, в якому відображаються короткі висновки. Воно необхідне для швидкого ознайомлення зацікавлених сторін зі змістом інвестиційного задуму та результатів реалізації інвестиційного проекту, а також визначення перспективи майбутньої співпраці. Обсяг резюме повинен не перевищувати 2-х сторінок. Як правило, резюме складається наприкінці роботи над проектом і включає в себе: мету проекту, загальну характеристику приватного підприємства, необхідні інвестиційні ресурси, а також вигоди підприємства від реалізації інвестиційного проекту.

У першому розділі бізнес-плану інвестиційного проекту будівництва сімейної ферми (**Загальні аспекти**) формулюється мета реалізації інвестиційного проекту будівництва сімейної ферми, основні завдання проекту та його сутність.

При цьому, як керівнику, так і членам майбутньої сімейної ферми необхідно усвідомлювати мету та порядок реалізації інвестиційного задуму та особливості ведення такого господарства.

Так, у меті інвестиційного проекту варто зазначати не лише продукти, які будуть вироблятися, а й інші суттєві аспекти реалізації цього проекту (включаючи джерела фінансування і напрями використання залучених коштів).

Основні завдання проекту

Залежно від потужності проекту та обсягу необхідних інвестицій розробляється виробничий план сімейної ферми. Так, для реалізації інвестиційного проекту з будівництва сімейної молочної ферми можна сформулювати чотири завдання:

- 1) оцінити ринок молока у районі;

- 2) розробити інвестиційний план;
- 3) оцінити фінансові показники та окупність проекту;
- 4) визначити соціально-економічні наслідки впровадження інвестиційного проекту.

При цьому, зважаючи на малу потужність сімейної ферми, завдання можуть не враховувати визначення соціально-економічних наслідків реалізації інвестиційного проекту, розрахунки бюджетної ефективності, екологічної оцінки тощо.

Визначення сутності проекту

Тут необхідно у загальних рисах надати інформацію щодо інвестиційного задуму. Наприклад, проектом передбачається збудувати сімейну молочну ферму з об'єктами інфраструктури та сформувати високопродуктивне стадо на 10 корів і щорічно виробляти понад 50 т високоякісного молока та 3,4 тонни яловичини.

Другий розділ бізнес-плану інвестиційного проекту будівництва сімейної ферми – **«Державна підтримка створення сімейної ферми»**.

У цьому розділі зазначаються усі очікувані можливості, що надають державні, регіональні та обласні програми, а також отримання фінансової компенсації з цих джерел.

Третій розділ бізнес-плану реалізації інвестиційного проекту будівництва сімейної ферми – **«Комерційний аналіз»**.

У цьому розділі аналізується місцевий попит на заплановану до випуску тваринницьку продукцію.

Згідно з практикою розробки інвестиційного проекту у цьому розділі слід навести наступні підрозділи:

1. Попит на продукцію.
2. Конкуренція в галузі.
3. Обсяги продажу, ціна та доходи.

Четвертий розділ бізнес-плану інвестиційного проекту будівництва сімейної ферми – **«Оцінка фінансового стану»**.

Враховуючи, що реалізація інвестиційного проекту з будівництва сімейної ферми відбувається у новоствореному приватному підприємстві, це підприємство може не мати фінансової або кредитної історії.

Проте така історія може бути наявною у попередника – особистого селянського господарства, на базі якого створюється сімейна ферма. Наведення цього розділу у бізнес-плані інвестицій-

ного проекту може суттєво вплинути на прийняття рішення щодо кредитування приватного підприємства, а отже й на реалізацію інвестиційного проекту.

При цьому, згідно з практикою реалізації інвестиційних проєктів, оцінка фінансового стану здійснюється не лише за показниками чистого доходу чи прибутку та рентабельності, а й за наявністю основних засобів і споживчої нерухомості (які можуть виступати як предмет застави), а також відсутністю кредиторської заборгованості. Враховуючи надзвичайну залежність сільського господарства від природно-кліматичних, економічних та інших умов, оцінка фінансового стану здійснюється протягом трьох останніх років, що може вирівняти негативні показники одного року господарювання.

П'ятий розділ бізнес-плану інвестиційного проєкту будівництва сімейної ферми – **«Технічний аналіз»**.

Тут розглядаються технічні аспекти проєкту, зокрема, пов'язані з проєктами відведення землі під виробничі будівлі та споруди. Оцінюється вартість проєктів будівництва, визначаються, якщо це необхідно, проєктні організації, що займатимуться підготовкою проєктів будівництва та реконструкції об'єктів, землевідведення, розраховується потреба у виробничих площах, аналізуються варіанти та визначається економічна доцільність придбання технічних засобів.

Крім того, передбачається необхідність здійснення організаційних заходів, а також досліджується наявність виробничої інфраструктури необхідної для реалізації проєкту.

Шостий розділ бізнес-плану інвестиційного проєкту будівництва сімейної ферми – **«Екологічна оцінка реалізації інвестиційного проєкту»**.

Враховуючи, що сімейні ферми можуть будуватися у територіальних межах села існує ймовірність нанесення шкоди як навколишньому середовищу, так і здоров'ю мешканців цієї території. Тому задоволення вимог щодо дотримання екологічних норм при будівництві та функціонуванні споруд чи інших об'єктів сімейних ферм потребує врахування у проєкті будівництва ферми. Проте, як правило, ці вимоги враховані постачальниками матеріально-технічних засобів чи обладнання, а ціна на ці об'єкти включає в себе необхідні витрати щодо позбавлення від екологічних ризиків.

Тому, використовуючи заводські машини, механізми або обладнання, сімейна ферма, як правило, не несе додаткових виробничих або інших витрат.

Сьомий розділ бізнес-плану інвестиційного проекту будівництва сімейної ферми – **«Інвестиційний план»**.

У цьому розділі наводяться розгорнуті розрахунки щодо забезпечення потреби у фінансуванні капітальних витрат згідно з переліком технічних засобів, споруд виробничого і невиробничого призначення, механізмів та обладнання, вартості робіт, пов'язаних із забезпеченням функціонування об'єктів, придбанням або лізингом тварин тощо.

Окрім того, тут також необхідно навести план придбання, будівництва і введення в дію об'єктів інвестування, а також номенклатуру цих об'єктів і джерела фінансування інвестицій.

Згідно з практикою будівництва тваринницьких ферм вартість робіт, пов'язаних із монтажем обладнання та забезпеченням функціонування об'єкта інвестування може становити понад 50% загальної потреби у капітальних витратах.

Восьмий розділ бізнес-плану інвестиційного проекту будівництва сімейної ферми – **«Фінансова оцінка проекту»**.

У цьому розділі оцінюється ефективність впровадження інвестиційного проекту шляхом порівняння майбутніх доходів і витрат.

Ці розрахунки необхідні для визначення чистої приведеної вартості та строку окупності проекту.

Згідно з п. 2.1.10.3. «Методичних рекомендацій з розроблення бізнес-плану підприємств», затверджених наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 06.09.2006 р. № 260, на основі виробничої програми, розрахованої в складі прогнозу фінансових результатів діяльності, формується модель дисконтованих грошових потоків. При цьому, загальний результат від інвестицій розраховується як сума дисконтованих грошових потоків кожного року реалізації даного проекту розвитку підприємства й поточної (дисконтованої) вартості залишкової вартості за межами планованого періоду (n років).

Строк окупності інвестицій сім'ї у проект – це період, протягом якого чистий прибуток від реалізації продукції ферми повністю відшкодовує інвестиційні витрати.

Розрахунок даного показника здійснюється за наступною формулою:

$$T_0 = \frac{K_I}{\text{ЧП}_C},$$

де T_0 – строк окупності інвестицій;

K_I – обсяг інвестованих коштів;

ЧП_C – середньорічний розмір чистого прибутку.

Зіставлення розміру вкладених коштів і прогнозованих від даного вкладення результатів здійснюється за допомогою спеціальних методів й інструментів, що включають: дисконтування і нарахування складних відсотків, розрахунок показників чистої приведеної вартості проекту і внутрішньої норми доходу (внутрішнього граничного рівня дохідності), динамічного (дисконтного) строку окупності проекту. Побудова моделі грошових потоків ґрунтується на застосуванні техніки дисконтованих грошових потоків.

Коефіцієнт дисконтування грошових потоків розраховується на кінець року за формулою:

$$k = \frac{1}{(1 + r)^n},$$

де k – коефіцієнт дисконтування грошових потоків;

n – число років;

r – обрана ставка дисконту.

Ставка дисконту (r) – характеризує норму прибутку, яку інвестори за стандартних умов одержують від інвестицій аналогічного змісту й ступеня ризику. Це необхідний інвесторам рівень прибутковості інвестицій. Як правило, за ставку дисконту беруть облікову ставку Національного банку України.

Чиста приведена вартість (NPV) – це різниця (сальдо) між майбутніми надходженнями й інвестиційними витратами, приведеними в еквівалентні умови, тобто це різниця між приведеними до поточної вартості доходами від реалізації продукції сімейної ферми і витратами на одержання цієї продукції. NPV показує, чи досягнуть інвестиції бажаного рівня віддачі: позитивне значення NPV показує, що очікувані грошові надходження перевищують суму вкладених коштів, забезпечують одержання прибутку вище необхідного рівня дохідності; негативне значення NPV свідчить, що проект не забезпечує одержання очікуваного рівня дохідності.

Розрахунки ефекту від діяльності сімейної ферми доцільно проводити по періодах життєвого циклу проекту. Тобто, у фінансовому плані наводяться щомісячні витрати і доходи сімейної ферми протягом періоду формування основного стада тварин. Надалі витрати і доходи розглядаються щоквартально, а після виходу на проектну потужність – щорічно.

Враховуючи велику вартість витрат на створення сімейної ферми приватному підприємству, доцільно здійснювати пошук шляхів їх зменшення і підвищення обсягу виробництва продукції.

Дев'ятий розділ бізнес-плану інвестиційного проекту будівництва сімейної ферми – **«Оцінка ризиків проекту»**.

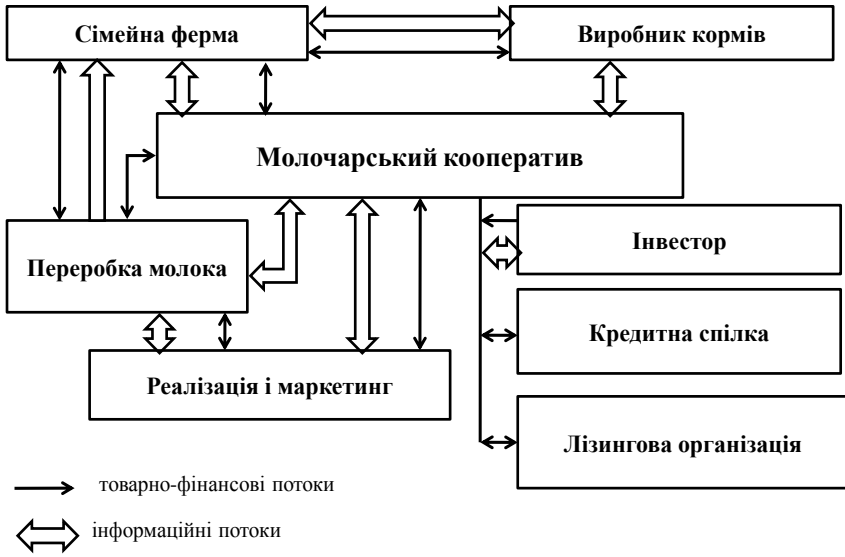
Сутність ризику полягає у можливості недоотримання запланованих результатів, за рахунок прояву факторів, які не були враховані при розробці бізнес-плану. Як правило, до таких факторів відносять: часткове недофінансування інвестиційного проекту, технологічні та технічні проблеми (відсутність або несвоєчасність отримання кормів, вихід з ладу механізмів і обладнання, незабезпеченість кадрами відповідної кваліфікації тощо), а також специфічні проблеми, що виникають при реалізації проекту (хвороби тварин, несвоєчасне управлінське рішення, невраховані транспортні витрати тощо).

З метою реагування на ці події або усунення їх наслідків приватному підприємству варто передбачити у бізнес-плані фінансові активи або врахувати таку потребу у виробничих витратах.

Десятий розділ бізнес-плану інвестиційного проекту будівництва сімейної ферми – **«Соціально-економічні наслідки реалізації проекту»**.

Враховуючи можливість отримання коштів з державного чи місцевого бюджетів приватному підприємству необхідно визначити, який ефект принесе його реалізація у соціальному плані. Такими ефектами можуть бути забезпеченість роботою як членів селянської родини, так і найманих працівників, надходження платежів до місцевого бюджету, заліснення території тощо.

Концептуальна схема кооперативних відносин при функціонуванні сімейних ферм

Джерело: [35].

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
РОЗДІЛ 1. ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІМЕЙНОГО ФЕРМЕРСТВА В УКРАЇНІ	5
РОЗДІЛ 2. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СІМЕЙНИХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ	21
РОЗДІЛ 3. ПІДТРИМКА СІМЕЙНИХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ТА ІНШИХ МАЛИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ	51
3.1. Фінансово-кредитний механізм у формалізації сімейного фермерства	51
3.2. Державна підтримка сімейних фермерських господарств	61
3.3. Соціальний захист членів сімейних фермерських господарств	87
3.4. Інформаційно-консультаційне забезпечення сімейних фермерських господарств	90
РОЗДІЛ 4. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ФЕРМ СІМЕЙНОГО ТИПУ	92
4.1. Особливості функціонування сімейної ферми без створення юридичної особи	92
4.2. Організаційні особливості створення на базі ОСГ сімейної ферми у формі приватного підприємства.....	100
4.3. Особливості розташування сімейної ферми	106
4.4. Ферми з виробництва молока.....	108
4.5. Планування виробництва продукції сімейної ферми	110
РОЗДІЛ 5. ПІДХОДИ ДО РОЗРОБЛЕННЯ ПРОЕКТУ БУДІВНИЦТВА СІМЕЙНОЇ ФЕРМИ	112
РОЗДІЛ 6. РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІМЕЙНОЇ ФЕРМИ	115

6.1. Оцінка ресурсного забезпечення створення сімейної ферми	115
6.2. Екологічна оцінка.....	116
6.3. План будівництва та придбання основних засобів і тварин	116
6.4. Визначення попиту на продукцію	118
6.5. Планування поточних витрат на виробництво продукції.....	119
РОЗДІЛ 7. НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	
СТВОРЕННЯ СОК.....	122
РОЗДІЛ 8. ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОПОЗИЦІЇ СІМЕЙНОГО	
ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА.....	125
8.1. Інвестиційна пропозиція створення сімейного фермерського господарства по вирощуванні зеленні .	125
8.2. Інвестиційна пропозиція створення сімейного фермерського господарства по вирощуванні полуниці	140
ПІСЛЯМОВА	163
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	166
ДОДАТКИ.....	183

Наукове видання

ЛУПЕНКО Юрій Олексійович
МАЛІК Микола Йосипович
ШПИКУЛЯК Олександр Григорович та ін.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІМЕЙНИХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

МОНОГРАФІЯ

Видається в авторській редакції
Відповідальний за випуск В.А. Мамчур

Науковий редактор	<i>М.Й. Малік</i>
Технічний редактор	<i>А.М. Артеменко</i>
Коректор	<i>Л.Л. Ткач</i>
Комп'ютерна верстка	<i>В.А. Мамчур, Ю.О. Авраменко</i>

Підп. до друку 25.02.2019. Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 3,75. Обл.-вид. арк. 2,41. Тираж 100 пр. Зам. 42.

Видання та друк – Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
03127, м. Київ-127, вул. Героїв Оборони, 10.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2065 від 18.01.2005 р.

О-64 **Організаційно-економічне забезпечення розвитку сімейних фермерських господарств: монографія** / [Лупенко Ю. О., Малік М. Й., Шпикуляк О. Г. та ін.]. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2019, 212 с.

ISBN

Видання містить науково обгрунтовані рекомендації щодо механізму формалізації сімейних фермерських господарств у середовище ринку, порядок отримання державної підтримки, прогноз становлення та економічну ефективність їх функціонування. Розробка сприятиме формуванню науково-методичних засад та інформаційного забезпечення стимулювання становлення сімейних фермерських господарств в аграрному секторі України.

Може бути використане засновниками фермерських та особистих селянських господарств, фахівцями державних інституцій, дорадчими, інформаційно-консультаційними та навчально-методичними центрами, науковими установами та освітніми закладами.

УДК 631.22:005(477)
